

23e jaargang nummer 202

September 2004

MO

Hogeschool van Amsterdam
Mediatheek Wibautstraat
Wibautstraat 2-4
1091 GM Amsterdam

Samenlevingsopbouw

Lodewijk Gunther Moor, directeur SVMP, bespreekt welke bijdrage burgers kunnen leveren aan **leefbaarheid en veiligheid in de buurt** en wat daarbij de rol kan zijn van professionals

Samen met twee kunstenaars uit de wijk zoekt H el ne Kraan, bewoonster van de Van der Pekbuurt, naar een alternatieve manier om **ideeën van bewoners** op te doen

In het bezoekproject **Eigenlijk Simpel** nodigen Nederlandse en Turkse gezinnen elkaar op de koffie

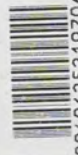
003711

MO SAMENLEVINGSOPBOUW

2004 VOLUME 23 ISSUE 202

SISAC

0929-2187 (2004) 23:202;1-3

00406252197062
SMEIS

CMV

09819994

4. **Kunst langs het water**, *Hélène Kraan*
7. **Nieuwe werkwijze voor succesvolle integratie**
De brochure 'Een andere weg' gender en diversiteit bij reïntegratie geeft advies over de kwaliteit van de keurmerken van reïntegratiebedrijven en biedt handvatten aan beleidsmakers en uitvoerders van reïntegratietrajecten.
8. **Respect voor elkaar is het sleutelwoord, kleine dorpenbeleid in de Friese gemeente Boarnsterhim**, *Dick Meesterberends*
De gemeente Boarnsterhim voert een actief dorpenbeleid, zo blijkt uit een gesprek met de coördinator dorpsbeleid. De gemeente is niet langer tegenpartij, maar een van de samenwerkingspartners van de dorpsbelangenorganisaties.
11. **Column; Met de kont tegen de krib**, *Bert Middel*
12. **Inductieve methode van gezin naar gezin, project interculturele communicatie in Tilburgse wijken**, *Sani Inal*
Om de relatie tussen Nederlanders en Nederlandse Turken te stimuleren ontwikkelde Sani Inal een project gebaseerd op de inductieve methode van gezin naar gezin. In het bezoekproject Eigenlijk Simpel nodigen Nederlandse en Turkse gezinnen elkaar op de koffie.
16. **Landelijke conferentie over burgerinitiatieven**
17. **De Vitale Bibliotheek, zowel accommodatie als samenwerkingspartner voor samenlevingsopbouw**, *Alexander Groen*
Vanwege verschraving van het voorzieningsniveau in de kleine kernen proberen dienstverleners samen te werken en voorzieningen te combineren. Ook de (vernieuwende) bibliotheken kunnen hier een rol in spelen.
18. **Cartoon**, *Marnix Rueb*
20. **Welzijn versterkt veiligheid: mogelijkheden voor actief burgerschap**, *Lodewijk Gunther Moor*
In dit artikel probeert de auteur, directeur Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SVMP), een antwoord te geven op de vraag welke bijdrage actieve burgers leveren aan leefbaarheid en veiligheid in buurten en wijken. Ook gaat hij op de rol van in buurten en wijken werkzame praktijkprofessionals.
23. **XS-2: ICT komt sneller op je af dan je denkt**
24. **Intermediairs in de spotlights**, *Lidwien Smit*
Een intermediair kan fungeren als 'bruggenbouwer' tussen een instelling en haar moeilijk te bereiken doelgroep. Over deze relatief onbekende functie verscheen onlangs bij FORUM de publicatie 'Pendelaars tussen vraag en aanbod - focus op de functie van intermediair'.
26. **www.devraag.org: Met vele handen werken aan de omgeving, bewoners Culemborgse wijk Lanxmeer gaan zelf openbaar groen beheren; Buurt in beweging; en De Mogelijkmakers van Smol**, *Catrinus Egas*
29. **Bij het verscheiden van mevrouw dr. Hilda Verwey-Jonker**
30. **Besparen met de Budgetagenda 2005; Tweede Werkconferentie Sociaal-Artistische Projecten**
31. **Oogsteef van 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur**
32. **Dorpswaardering, een nieuw instrument voor dorpsbewoners, Aan de slag met de toekomst van je dorp!** *Dick Meesterberends*
De Nederlandse versie van de Engelse methodiek Village Appraisals, Dorpswaardering, is een onderzoeksinstrument waarmee vrijwilligersgroepen de meningen en wensen van dorpsbewoners wetenschappelijk verantwoord in kaart kunnen brengen.
34. **Piet Willems overleden ... nu is hij in onze gedachten**, *Mariet Paes*
36. **Bezijden het sjabloon**,
Ontleend aan het voorwoord van Paul Kuypers in 'Radicaal kiezen voor opbouwwerk' van Piet Willems.
38. **Meer Rotterdammers op de fiets**, *Aart Martin de Jong*
Het Kwaliteitspanel Rotterdam geeft twintig aanbevelingen om de stad fietsvriendelijker te maken.
40. **De WMO en het organiseren van de vraag**, *Catrinus Egas*
De WMO heeft gevolgen op tal van terreinen en voor tal van actoren, overheden, instellingen en burgers. De belangrijkste vraag blijft echter meestal onbeantwoord: waar blijven de meest kwetsbare burgers?
42. **Lokale gevolgen van de WMO, Landelijke conferentie op 10 december**
43. **WMO, de rook begint langzaam op te trekken**, *Thijs Tarreman*
De WMO biedt onverwachte mogelijkheden voor nieuwe vormen van samenwerking, behoegt de auteur. Van koppelingsmogelijkheden van verschillende wetten tot samenwerking tussen een veel groter palet van instellingen.
44. **Verhalen uit de praktijk van het opbouwwerk**
'Op het scherp van de snede' van Anne van Veenen geeft een methodische praktijkbeschrijving van opbouwwerk in een aantal Rotterdamse herstructureringswijken.
45. **Veeleisende overheid werkt contraproductief, buurt verbetert niet met complexen voor ouderen**, *Kar Kegel*
Interview met Anne van Veenen naar aanleiding van 'Op het scherp van de snede'.
46. **Nederland in één eeuw in vogelvlucht**, *Dr. Gradus Hendriks*
Dr. Gradus Hendriks blikt terug op honderd jaar beleid op het terrein van ruimtelijke ordening en de daarmee samenhangende ontwikkeling van buurten en wijken. Ook gaat hij in op de verschillende visies van de professoren Ter Hoeve en Verbrugge over sociale cohesie.
48. **Geen stroperig proces, maar strooptochten door de buurt! Sociale redzaamheid stimuleren op buurtniveau**, *Marjan de Haas*
In het project Zelfredzaamheid gaan wijkagent en opbouwwerker samen op 'strooptocht' in de wijk. In samenwerking met woningbouwcorporatie en GGD wordt geprobeerd de sociale zelfredzaamheid en daarmee het gevoel van veiligheid van bewoners te vergroten.
51. **Advertentie: Wijkontwikkeling op eigen kracht, Het boek over de ABCD-aanpak Promotieweek**

*Deze editie opent met het verslag van wat een **succesvol bewonersinitiatief** mag worden genoemd. Vanwege sloop en nieuwbouw op een aangrenzend industrieterrein zocht Hélène Kraan uit de Amsterdamse Van der Pekbuurt samen met twee kunstenaars naar een manier om **ideeën van bewoners op te doen voor nieuwe voorzieningen in de wijk**.*

*In deze editie van MO/Samenlevingsopbouw ook aandacht voor de **nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)** waarover zowel de Tweede Kamer als de Vereniging Nederlandse gemeenten (VNG) zich in november en december zullen buigen. Naar aanleiding van de wet organiseren LocSZ, Sjakus, FNV en CNV een **landelijke conferentie over de lokale gevolgen van de WMO**. Voorafgaand daaraan vraagt Catrinus Egas zich in zijn artikel af waar de meest kwetsbare burger blijft. Veel beleid op het terrein van de zorg wordt overgeheveld naar gemeente, financieringsstromen worden verlegd, en van burgers wordt meer eigen initiatief en verantwoordelijkheid verwacht terwijl de individuele verzeke- ringsrechten worden geminimaliseerd. Egas gaat met name in op het organiseren van de vraag en besluit zijn betoog met vijf door gebruikers- organisaties geformuleerde kritiek- of verbeterpunten voor de wet. Ook Thijs Torremans gaat in op de nieuwe wet. Hij signaleert na het volgen van de vele discussies ook onverwachte mogelijkheden voor slimme allianties. Volgens hem moeten we niet bang zijn voor enorme fusiegol- ven, maar is het evengoed voor te stellen dat nieuwe vormen van samen- werking terrein winnen. Van koppelmogelijkheden tussen wetten, tot verbindingen tussen een veel diverser palet van instellingen dan nu vaak het geval is.*

*Op de **conferentie 'Welzijn versterkt Veiligheid'** kwamen vele metho- dieken en projecten aan de orde die het vertrouwen van burgers in de overheid en maatschappelijke instellingen herstellen, leefbaarheid en vei- ligheid in buurten verbeteren en de omgang tussen allochtonen en autochtonen bevorderen. Daarbij ging het steeds om de vraag welke bij- drage actieve burgers kunnen leveren aan leefbaarheid en veiligheid in buurten en wijken. Ook kwam de vraag naar voren welke rol van in buur- ten en wijken werkzame praktijkprofessionals daarbij past. Lodewijk Gunther Moor, directeur Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMVP) pro- beert in zijn bijdrage deze vragen te beantwoorden aan de hand van ervaringen van de SMVP in samenwerking met het LCO met het bevorde- ren van actief burgerschap in de zin van sociale zelfredzaamheid van bur- gers. Het artikel over Deventer (Hoorwerk) van Marjan de Haas handelt over een dergelijk project.*

*Eminence grise Dr. Gradus Hendriks tenslotte blikt in zijn bijdrage terug op **één eeuw beleid op het terrein van ruimtelijke ordening en de daar- mee samenhangende ontwikkeling van buurten en wijken**. Ook neemt hij de visies over sociale cohesie van de professoren Ter Hoeve en Verbrugge onder de loep.*

Samenstelling en redactie:
Fenny Gerrits, (hoofdredactie),
Coby van Geffen (eindredactie),
Ed Kooger, Wil van de Leur
en Kees Stuurrop.

Administratieve ondersteuning:
Patty Schellekens en John
Struiken.

Cartoon pag.18/19 Marnix Rueb.

Foto/illustratie omslag: foto:

TUNE Consultancy, Tilburg

Vormgeving/DTP: John Struiken.

Druk: Stimio Meteren.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs

bedraagt €44,- voor het eerste en

€39,- voor het tweede en verdere

abonnementen. Losse nummers

kosten €12,50 (Prijs exclusief

portokosten.)

Opzegging van abonnementen

dient schriftelijk vóór 1 december

te geschieden.

ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:

Prinsegracht 51,

2512 EX Den Haag,

Telefoon: 070-380 4431,

faxnummer: 070- 380 9973

E-mail Internet:

info@opbouwwerk.nl

Advertentie tarieven zijn op aan-

vraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nr.:

1-12-04

Kunst langs het

Als bewoner in de Van der Pekbuurt verheugt Hèlène Kraan, zelfstandig consultant samenlevingsopbouw, zich op de sloop en nieuwe ontwikkeling van het aangrenzende industrieterrein: het Shellterrein in Amsterdam-Noord dat over een aantal jaren de place to be moeten worden. Samen met twee kunstenaars uit de wijk besloot ze om op alternatieve wijze in de buurt ideeën op te doen voor nieuwe culturele en recreatieve voorzieningen.

Neem op Amsterdam-Centraal de achteruitgang en je kijkt recht op de Noordelijke IJ-oever. De grootste pont steekt recht over en je landt aan de voet van de Shelltoeren. Links daarvan wordt nu flink gesloopt op het industrieterrein. Volgend jaar start de bouw van nieuwe appartementen. Op de maquettes is veel groen te zien en gebouwen waar straks horeca te vinden is en culturele voorzieningen (waaronder het Filmmuseum). Vanaf de pont loopt de weg een stukje langs het Buiksloterkanaal met een spuuglelijk en verveloos hek erlangs. Niet bepaald een aantrekkelijke entree van Noord. Even later kom je de Van der Pekbuurt binnen met aantrekkelijke architectuur en dito tuintjes. De bewoners komen uit alle windstreken en bestaan uit jonge starters, (veelal allochtone) gezinnen en ouderen.

Nieuwe hotspot aan het IJ

De ontwikkeling van het Shellterrein leeft niet echt in de buurt. Een kleine groep bewoners maakt deel uit van de klankbord-

groep die regelmatig vergadert. Informatieavonden worden goed bezocht maar vinden incidenteel plaats. Toch hebben de nieuwe plannen veel consequenties voor de Van der Pekkers. Met een paar duizend nieuwe burens zal het veel drukker worden op straat. Daar staat tegenover dat het magere voorzieningspeil omhoog gaat. De plantontwikkelaars van het Shellterrein hopen op een nieuwe Amsterdamse hotspot. De plek heeft potentie want het ligt prachtig aan het water. Veel Noordelingen kijken er reikhalzend naar uit, maar de andere Amsterdammers zijn maar moeilijk het IJ over te krijgen. Het platteland begint voor hen al bij de pont. Hoe creëer je een levendige plek als er nog gebouwd moet worden? Daar heb je ook de al bestaande Van der Pekbuurt voor nodig. Natuurlijk heeft de Van der Pekbuurt als groene achterstandswijk een ander karakter dan het straks dichtbebouwde Shellterrein met veel dure appartementen. Het is een uitdaging voor de plantontwikkelaars om de openbare IJ-oever voor een grote groep mensen interessant te maken. De Van der Pekkers willen daarin een plek. Zij willen niet alleen de lasten van de nieuwe burens maar ook de lusten.

Samen met twee beeldend kunstenaars uit de wijk, Christine Beekhuis en Toshi Mesu, besloot ik de buurt in te gaan en ideeën op te doen voor de toekomstige voorzieningen langs het IJ. Simpelweg een verlanglijstje opstellen is wat saai. Om de buurt wakker te schudden en de projectontwikkelaars te inspireren, moest het in een interessant jasje gegoten worden. Aan de keukentafel stelden we een plan op.

Spandoek

Ons project moest een opvallend product opleveren, een kunstwerk in de openbare ruimte dat de mensen verrast doet opkijken. Al gauw kwamen we op het idee om

wat te doen met het bovengenoemde hek langs het Buiksloterkanaal. Het ligt langs één van de hoofdaders van Amsterdam-Noord en scheidt de beide wijken van elkaar. Ons project probeert bij te dragen aan een verbinding tussen beide wijken. Wij namen de waterscheiding als uitgangspunt en besloten om langs het gehele hek een spandoek te maken dat de wensen van de Van der Pekbuurt uitdrukt. Dat betekende een kunstwerk van 150 meter lang en ruim 100 vierkante meter schilderswerk. We stelden een projectplan op dat we verspreiden onder belanghebbenden zoals het buurtbeheer (bestaande uit bewoners en professionele instellingen), de projectontwikkelaars (Woningstichting Ymere en ING Vastgoed), Shell, Stadsdeel Amsterdam-Noord en onze contacten in de buurt. De reacties waren unaniem positief en financiering bleek geen probleem. Redenen voor bovengenoemde partijen om bij te dragen varieerden van draagvlak onder huidige bewoners voor de nieuwe plannen; nieuwsgierigheid naar hun ideeën; het versterken van het imago van Noord en bekendheid geven aan het nieuw te ontwikkelen gebied. Natuurlijk hielp het dat drie enthousiaste vrouwen een presentatie kwamen geven met voorbeeldmateriaal.

Het materiaal

Tegelijkertijd met de verspreiding van het projectplan begonnen we met het materiaal onderzoek. Een spandoek klinkt leuk maar het is ook kwetsbaar. Na een uitgebreid materiaalonderzoek (spaanplaat, plexiglas, metaal, diverse soorten kunststof, ...) kozen we voor plastic spandoek met een brandwerende coating. Bij de keuze hanteerden we criteria als vandalismebestendigheid, reparatiemogelijkheden, kosten en natuurlijk of het mooi materiaal is. Op het balkon testten we de plastics met een aansteker op brandbaarheid en probeerden we messen uit op het spandoek. Het doek hebben we

Bewoners van de Amsterdamse Van der Pekbuurt verbeeldden op een spandoek hun ideeën voor de wijk

opgedeeld in 25 stukken omdat het anders niet te verwerken is en ook om het na afloop van het project nog op andere plekken op te kunnen hangen. De producent heeft het voor ons op maat gemaakt, inclusief ringen om het aan op te hangen. Hiervoor gebruikten we stevige plastic aantrekstrips plus een staalkabel die door alle doeken liep. Met vrijwilligers uit de buurt hebben we het doek de ochtend voor de onthulling in razend tempo opgehangen.

Ook de plaatselijke ijzerhandel kwam 'deze wijfjes even helpen om die staalkabel effen goed vast te klemmen'. Het onvermijdelijke vandalisme bestond uit enkele messteken die wel te repareren waren, maar natuurlijk toch schade aanrichtten.

Het proces

Misschien nog wel belangrijker dan het product is de manier waarop het tot stand komt. Ik zeg nadrukkelijk 'misschien' want

hierin kwamen de verschillen tussen mij en de kunstenaars bovendien. Als opbouw- werker hecht ik veel waarde aan de bijdragen van bewoners. Hun stemmen moesten zichtbaar worden. Het moest hún spandoek zijn met hun teken- en schilderwerk. Toshi en Christine stelden echter hoge eisen. Het mocht geen ratjetoe worden van allerlei tekeningen. "Dan is het geen kunst meer, dat kan iedereen," vond Toshi. We spraken af dat zij en Christine samen een basisontwerp

maakten van het doek. Bewoners lieten we apart tekenen en schilderen. Van hun werk zijn weerbestendige stickers gemaakt die op het spandoek werden geplakt – natuurlijk op zorgvuldig gekozen plekken. Toshi en Christine schilderden hier omheen. Deze werkwijze had als voordeel dat bewoners

de workshops hebben we wel flyers verspreid om zo toch wat bekendheid te geven en om vooraf met mensen een praatje te maken over ons project. Er waren veel leuke momenten zoals de getatoeëerde 74-jarige Henk die na wat stoere praat toch een pilsje tekent omdat hij zo graag een bruin café in

curssussen op het gebied video-editing, enzovoort.

Toch nog een lijstje...

Het spandoek heeft ruim zes weken aan het hek gehangen. De eerste dagen stonden er telkens groepjes mensen voor om hun teke-

Met simpelweg een briefje om te vragen of men met een doosje kleurpotloden naar het buurthuis wilde komen, hadden we daar vooral punten zitten slijpen

zich uit konden leven op normaal papier en zich niet stuk hoefden te schilderen op de voor amateurs lastige textuur van het spandoek. Het ontwerpen stelde ons voor een andere uitdaging. Beide kunstenaars hadden ieder een eigen stijl en aanpak. Nu moesten ze samen honderd vierkante meter doek schilderen. Dat bleek veel moeilijker en tijdrovender dan we hadden gedacht. Simpelweg stukken verdelen wilden we niet; dan ontstond er geen eenheid in het totaal. Uiteindelijk is de helft van de 24 doeken samen geschilderd en hebben de kunstenaars de andere helft ieder apart gedaan. Een vloeiende overgang tussen de doeken en een goede verdeling bij het ophangen zorgde voor de gewenste eenheid.

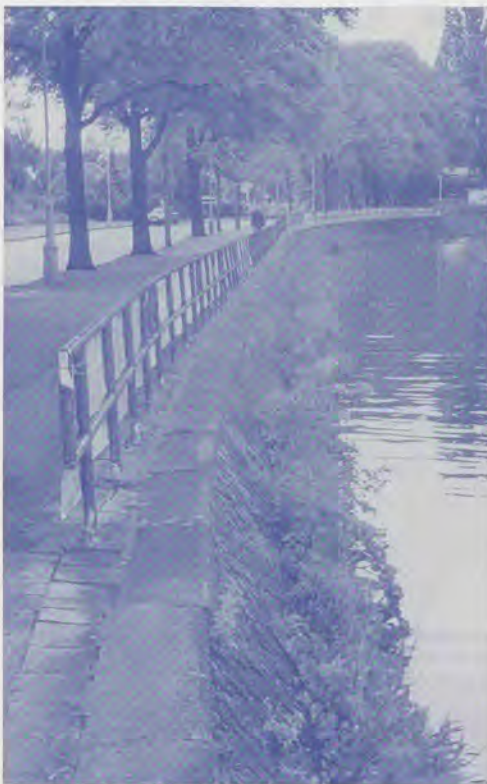
Het mobiele straatatelier

Een apart onderdeel in ons plan was het organiseren van de betrokkenheid van bewoners. Wij kennen onze buurt en wisten dat we niet simpelweg een briefje moesten rondbrengen om te vragen of men met een doosje kleurpotloden naar het buurthuis wilde komen. Dan hadden we vooral punten zitten slijpen. Gedurende een maand zijn we zelf de straat op gegaan met klapstoeltjes, tafeltjes en tekenmateriaal. Ook hebben we binnenshuis een aantal sessies gedaan in het Moedercentrum en bij een Marokkaanse vereniging. Voorafgaand aan

de buurt wil hebben. Of de 21-jarige verlegen Mounia die met de struise Els een discussie aangaat of er nou wel of niet een vrouwencafé moet komen. Op de vaste pleisterplaatsen waar mensen aan het einde van de dag hun stoelen buitenzetten gaat het vanzelf. Op andere plekken moesten we meer moeite doen om mensen te overtuigen om aan te schuiven. In totaal hebben we zeven straatateliers gehouden waaraan ruim 125 mannen en vrouwen meededen in de leeftijd van drie tot 74 jaar en van verschillende afkomst. Deze mooie verdeling kregen we door de locaties en tijdstippen strategisch te kiezen. Op woensdagmiddag bijvoorbeeld op het speelterrein en donderdagavond op de stoep bij Henk. Alles draaide in de sessies om de centrale vraag: wat doe jij straks aan het IJ? Het ging ons niet om het stedenbouwkundig plan; de architectuur of de verkeersstromen. Wij richtten ons op de culturele en recreatieve voorzieningen waarover heel wat ideeën bleken te bestaan zoals een aanleggen van een vissteiger; een fitnesscentrum; studio's voor amateurtheater; autowerkplaatsen; bootverhuur;

ningen te zoeken of om de citaten te lezen die erop stonden. Tijdens de onthulling op 25 juni jl. boden sommige aanwezigen interessante bedragen maar het doek is niet te koop. Het is van de buurt en zal de komende maanden op verschillende locaties in de buurt te zien zijn. Dat het project impact heeft gehad, merkten we niet alleen aan de reacties van bewoners maar ook aan de projectontwikkelaars die ons enige dagen na de onthulling benaderden met de vraag of we niet een lijstje konden opstellen met alle ideeën die de bewoners tijdens de straatateliers hebben geuit ...

Voor meer informatie: info@amicamanu.nl of 06-15223046 <

Nieuwe werkwijze voor succesvolle reïntegratie

Een **andere** weg

Gender en Diversiteit bij reïntegratie

Op 1 oktober is de brochure 'Een andere weg' gender en diversiteit bij reïntegratie gepresenteerd in Nieuwspoor in Den Haag. De brochure is een weergave van de resultaten van het Eureka-project, uitgevoerd door het Platform Vrouwen en Arbeidsongeschiktheid (PV&A). 'Een andere weg' geeft advies over de kwaliteit van de keurmerken en biedt handvatten aan beleidsmakers en uitvoerders van reïntegratietrajecten.

Het Platform Vrouwen en Arbeidsongeschiktheid heeft in 2003 het initiatief genomen tot het realiseren van het Eureka-project. Doel was het in beeld brengen van de belemmeringen die zieke, arbeidsongeschikte en gehandicapte vrouwen ondervinden bij hun participatie op de arbeidsmarkt en hun reïntegratie. Daarnaast is de kwaliteit van de keurmerken van reïntegratiebedrijven getoetst op gender en diversiteit. De brochure bevat, naast indringende portretten van geïnterviewde vrouwen, veel praktische tips en adviezen die tot betere reïntegratieprocessen leiden en ziekte en uitval kunnen voorkomen. Volgens het Platform Vrouwen en Arbeidsongeschiktheid hebben instanties te

weinig oog voor de specifieke situatie van elke cliënt. Vooral vrouwen ervaren dat en allochtone vrouwen nog in sterkere mate. Het moet volgens het platform mogelijk zijn om reïntegratieprocessen voor vrouwen (en mannen) succesvoller te laten verlopen. De brochure geeft hiervoor een aanzet en biedt daartoe de ingrediënten.

Niet altijd leidt uitstroom uit de WAO tot een geslaagde reïntegratie. En dat is voor alle betrokken partijen jammer: voor de werkgever, de werknemer en de overheid die de arbeidsparticipatie van vrouwen wil verhogen. Ervaringen van vrouwen met artsen en arbeidsdeskundigen blijken bepaald niet motiverend te werken. Maar ook de bureaucratie, de vaak snelle wisseling van contactpersonen bij instanties en reïntegratiebedrijven, het ontbreken of te laat verschaffen van accurate informatie, en het achterwege blijven van antwoorden zijn allemaal factoren die succesvolle reïntegratietrajecten van vrouwen in de weg staan. In de brochure zijn de beïnvloedbare factoren onder de loep genomen en stelt het Platform een aantal criteria en voorwaarden waaraan reïntegratiekeurmerken zouden moeten voldoen om de reïntegratie van vrouwen succesvol te laten verlopen. Voor werkgevers, bedrijfsartsen en Arbodiensten bevat de brochure praktische tips die preventief kunnen werken. Het Platform wil met deze brochure stimuleren dat uitvoerders van reïntegratietrajecten en beleidsmakers een andere weg in slaan ter verbetering van de kwaliteit van de keurmerken.

Op 1 oktober is de brochure aangeboden aan de heer M. Ruys, de secretaris-generaal van SZW die minister De Geus verving, mevrouw Ella Vogelaar, voorzitter van de Stichting BOREA Keurmerk en mevrouw Mariëtte A-Tjak, bedrijfsarts en voormalig voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde. Bij de presentatie bleek er veel belangstelling voor de brochure van bedrijfsartsen uit het bedrijfsleven, het bankwezen, reïntegratiebedrijven, Arbodiensten en uitvoerders van de sociale zekerheid.

*De brochure is gratis te bestellen bij: Landelijk Overleg Vrouwen en Arbeidsongeschiktheid
landelijkoverlegvr@hetnet.nl of
e_zuidema@hetnet.nl*

Het Platform V&A is een samenwerkingsverband van de Vereniging Landelijk Overleg Vrouwen en Arbeidsongeschiktheid, de Stichting WAHO voor jonge hoger opgeleide vrouwen in de WAO, de InitiatiefGROEP Vrouwen met een Handicap en de FNV Vrouwenbond. Het Platform heeft dit project uitgevoerd met medewerking van een groep experts en ervaringsdeskundigen. Het project is gesubsidieerd door het ministerie van SZW, afdeling Directie Coördinatie en Emancipatiebeleid

Kleine dorpenbeleid in de Friese gemeente Respect voor elkaar is

De gemeente Boarnsterhim ligt in het hart van Friesland en is in 1984 ontstaan door de herindeling van drie gemeenten. Op ruim zeventienduizend hectare grondoppervlak wonen en werken ruim negentienduizend inwoners, verdeeld over maar liefst achttien dorpen, waaronder hele kleine van zo'n tweehonderd inwoners of nog minder. Boarnsterhim voert een actief dorpenbeleid, zo blijkt in een gesprek met Ruud Wubbolts, voorheen opbouwwerker, nu coördinator dorpsbeleid.

De gemeente Boarnsterhim is actief op het terrein van dorpsbeheer. Het raadsprogramma 2002-2006 verwoordt dit als volgt: Het behoud van de leefbaarheid in de dorpen staat centraal. Naast het vergroten van de betrokkenheid van de bewoners bij hun fysieke leefomgeving is het behoud van functies en voorzieningen gericht op leefbaarheid van belang. Het tijdig onderkennen van bedreigingen en het inspelen op toekomstige ontwikkelingen is cruciaal. De gemeente ontwikkelt samen met Plaatselijke Belangen, op basis van een sociaal geografische inventarisatie, dorpenvisies waarin maatregelen worden opgenomen om de leefbaarheid te behouden dan wel te vergroten.

In de praktijk bedoelt de gemeente met Dorpsbeheer: het uitvoeren van bepaalde taken met betrekking tot de woon- en leefomstandigheden door Dorpsbelang/ Plaatselijk Belang in samenwerking met de gemeente. Daarmee wordt niet alleen vormgegeven aan onderhoud en verbetering van

de woonomgeving, maar ook aan het verbeteren van de communicatie tussen burgers en gemeente. In de betreffende dorpen is een commissie Dorpsbeheer ingesteld en de gemeente heeft een coördinator Dorpsbeheer aangesteld.

De gemeente hanteert de volgende uitgangspunten:

- * De betrokken commissie Dorpsbeheer dient gedragen te worden door de bevolking; een goed democratisch gehalte is onontbeerlijk.
- * De betrokken commissie dient goed gestructureerd te zijn georganiseerd en dient te beschikken over een zeker formeel gezag binnen de dorpsgemeenschap.
- * De continuïteit over de beschikbare menskracht en kwaliteit binnen de commissie Dorpsbeheer dient niet ter discussie te staan.
- * Het gemeentebestuur dient bereid te zijn taken en bevoegdheden aan de betrokken commissie te mandateren binnen de wettelijke mogelijkheden.
- * Het gemeentebestuur dient tevens te bewerkstelligen dat de aangepaste verplichtingen worden vertaald in een meerjarenraming zodat tijdig bekend is wanneer de nodige tijd beschikbaar is om tot uitvoering over te gaan.
- * Het is van essentieel belang dat het betrokken dorp via '1 loket' met de gemeente kan communiceren.

Over – meer algemeen – het plattelandsbeleid geeft het raadsprogramma aan, dat dat verweven zal zijn in alle andere beleidsvelden.

Van onder op

"Het dorpenbeleid van de gemeente is als het ware 'organisch' gegroeid", vertelt Ruud Wubbolts. "Een aantal dorpen is er uit zichzelf – en dus echt van onderop – mee begonnen, vooral gestimuleerd door nieuwe inwoners. Maar alle dorpen zijn en waren natuurlijk al heel lang bezig met leefbaarheid."

Hele kleine dorpen zijn specifiek voor Friesland en er is dan ook in de hele provincie een sterke plattelands traditie. Ook in Boarnsterhim is deze plattelands traditie de basis voor het beleid. Het heeft er inmiddels toe geleid, dat in alle dorpen – op een na, Dearsom met veertig inwoners – een dorpsvisie is opgesteld. In september zullen ze in de gemeenteraad worden behandeld.

Schaal en creativiteit

De schaal van de dorpen maakt creativiteit in het beleid noodzakelijk. Een voorbeeld:

het sleutelwoord

enkele dorpen willen stapsgewijs uitbreiden, maar door de kleinschaligheid van de dorpen is dat voor projectontwikkelaars of woningbouwcorporaties nauwelijks interessant. Toen trad een andere 'projectontwikkelaar' naar voren: het bestuur van Dorpsbelang. Zo maakte Dorpsbelang Poppenwier zelf een notitie voor dorpsuitbreiding, wat er toe leidde dat nu samen met de woningbouwcorporatie een concreet bouwplan(netje) wordt ontwikkeld. Voor Ruud Wubbolts aanleiding om te overwegen deze aanpak ook op andere dorpen

'los te laten.' 'In feite gaat het erom goed gebruik te maken van het sociale kapitaal: de kennis en inzet van de bewoners,' aldus de coördinator.

Communicatie

In het raadsprogramma is veel aandacht voor communicatie met de dorpen en Wubbolts vervult daarin een spilfunctie: hij is het 'ene loket', de contactambtenaar, het aanspreekpunt voor de dorpen. Niet alleen kunnen de dorpen contact met hem zoeken, hij komt ook standaard twee keer per

jaar in ieder dorp om te luisteren naar wensen en klachten. Cruciaal in de omgang met de dorpen is respect voor elkaar. Ruud Wubbolts verwoordt het heel helder: 'Je kunt heel ver komen in de communicatie met de dorpen: respect voor elkaar is het sleutelwoord. Deze wijze van beleid ontwikkelen en uitvoeren staat en valt met respect.'

In feite bemoeit Wubbolts zich met alle beleidsterreinen; immers, vormgeven aan lokaal sociaal beleid heeft te maken met onderwijs, met verkeersveiligheid en sociale veiligheid, met wonen en ruimtelijke ordening.

Budget

De coördinator beschikt over een beperkt 'eigen' budget: tussen de veertig- en vijftigduizend euro kan jaarlijks worden besteed aan het maken van dorpsvisies, maar ook om de kosten van een excursie van een dorpsbelangen bestuur te betalen of om een plannetje te laten ontwikkelen. Dit procesgeld, deze financiële smeerolie, is essentieel binnen een actief en stimulerend dorpenbeleid. 'Je loopt soms een risico, namelijk dat het geld wordt ingezet voor wat later een onhaalbaar plan blijkt te zijn. Wel, dat hoort bij het spel dat we met de dorpen willen spelen en daar moet je dan ook niet al te moeilijk over doen. Als je inzet en creativiteit wilt stimuleren, moet je ook risico's durven nemen', is de stellige overtuiging van Ruud Wubbolts.

Ook intern: met elkaar

Van groot belang bij deze wijze van beleidsontwikkeling en -uitvoering is ook de interne organisatie binnen een gemeentehuis, of misschien nog beter geformuleerd: de interne relaties. 'Ik kan bij alle collega's binnenlopen. We werken in een sfeer van 'we moeten het met elkaar maken.' Dat leidt er ook toe dat collega's contact zoeken met Wubbolts: zo zocht een ambtelijke collega contact met de coördinator dorpsbeleid op het moment dat met een dorp gepraat moest worden

over allerlei technische werkzaamheden aan de riolering: "Ruud, hoe benader ik het dorp?" Eigenlijk te simpel voor woorden, maar van cruciaal belang voor de goede uitvoering van beleid.

Weinig geld

Er zit ook een niet onbelangrijke financieel-economische kant aan deze manier van werken. "In feite gaat het erom om met weinig geld – ook Boarnsterhim is geen rijke gemeente – toch de inwoners tevreden te stellen en te zorgen dat er ontwikkelingen zijn, dat er dynamiek blijft". Volgens Wubbolts zijn de dorpen realistischer geworden: "De gemeente is geen tegenpartij meer, maar een samenwerkingspartner geworden, althans een van de samenwerkingspartners van de dorpsbelangenorganisaties".

<

Ruud Wubbolts begon ooit als opbouwwerker in Tilburg waar hij betrokken was bij renovatieprojecten. Hij verkaste naar Nijmegen waar hij zich bezighield met de integrale aanpak van de stadsvernieuwing, werkte daarna bij het Begeleidingsorgaan Friesland en bij Stichting Partoer, waar hij vorm gaf aan de ontwikkeling van lokaal sociaal beleid. Via de afdeling onderwijs/welzijn van Boarnsterhim belandde hij op de stoel van de coördinator dorpsbeleid bij de Sector Wonen. Dat gaat overigens veranderen, maar 'het maakt niet uit waar ik zit, als het werk maar blijft'.

Zijn opbouwwerk achtergrond komt hem goed van pas: kennis van de sociale dynamiek in de dorpen en de ervaringen met de integrale aanpak in Nijmegen zijn een goede basis voor het werk in Boarnsterhim. Wubbolts heeft inmiddels zijn hart verpand aan het werken in de dorpen: "Ik zou niet (meer) in de stad kunnen werken. Daar ben je vooral projectmatig bezig, terwijl het in kleine plattelandsdorpen vooral gaat om lange termijn processen".

Zie ook: www.boarnsterhim.nl
Voor contact met Wubbolts:
wubboltsr@boarnsterhim.nl

Coördinator dorpsbeleid

Ruud Wubbolts Foto: D. Meesterberends

Met de kont tegen de krib

Het is stil rond het opbouwwerk. Te stil naar mijn mening. Zeker nu er alle aanleiding is om de kont tegen de krib te gooien. Waar opbouwwerkers enige decennia geleden te hoop liepen tegen de veronderstelde onderdrukking door het lokale regentendom, lijkt nu elke maatschappelijke actie uit te blijven. Vanuit het opbouwwerk komt niet de stoot tot een maatschappelijk offensief dat duidelijk maakt dat de medemenselijkheid in onze samenleving mede bepaald wordt door een optimale inzet van eigentijdse welzijnsfuncties. In plaats daarvan lijkt het opbouwwerk zich met ongepaste en wezensvreemde deemoed neer te leggen bij de aantasting van de sociale infrastructuur en daarmee ook bij de ontakeling van de eigen werksoort.

Door de jaren heen kent het opbouwwerk twee constanten: participatie en het tegengaan van achterstelling. Met beide factoren gaat het momenteel niet best. Sociale uitsluiting – en daarmee dus non-participatie – treft steeds meer mensen en zelfs groepen. Achterstelling neemt in omvang en hevigheid toe. Zo wordt de kloof tussen de onderkant en de rest van de samenleving alleen maar breder. Natuurlijk is een en ander deels te wijten aan het overheidsbeleid, maar dat zou juist moeten betekenen dat het opbouwwerk zich manifesteert en profileert.

Ik pleit voor allesbehalve een revival van de jaren zeventig, waarin het opbouwwerk volledig dreigde te 'verpolitieken'. *'Opbouwwerk is oorlog'*, riep menig stedelijk opbouwwerker in de geest van een destijds beroemde voetbalcoach. De vijand werd belichaamd door op *beheersing* gerichte gemeentebesturen – niet zelden van sociaal-democratische snit – en woningbouwcorporaties. Maar als de opbouwwerker na verloop van tijd over zijn schouder achterom keek, zag hij doorgaans een grote leegte. Zijn doelgroep, door hem vooral beschouwd als zijn 'natuurlijke' achterban, kon of wilde hem niet meer volgen. Daarmee brokkelde het maatschappelijk draagvlak voor deze werksoort af, hetgeen het voor de lokale politiek simpeler maakte om het opbouwwerk als maatschappelijke functie te marginaliseren. De steeds wederkerende les is dat maatschappelijke acceptatie en politieke legitimatie hand in hand gaan. Zo was het, zo is het en zo zal het blijven ook.

Toch kwam het opbouwwerk terug, voor zover het al echt was weggeweest. Een veranderende samenleving kan er immers niet zonder. Maar de gedaante en het profiel van de opbouwwerker wijzigden zich. Waar voorheen de opbouwwerker per definitie de hoogste status onder welzijnswerkers bezat, is dit al lang niet meer vanzelfsprekend. Dit uit zich niet alleen in de CAO-inschaling van de opbouwwerker – vroeger de hoogste schaal binnen het welzijnswerk – maar vooral in het teloor gaan van de onafhankelijke positie van het professionele opbouwwerk.

Hiervoor zijn op zijn minst drie oorzaken te duiden. In de eerste plaats is de professionele inbedding van het opbouwwerk afgebladder. Op slechts enkele plaatsen in ons land – Leeuwarden,

Rotterdam – worden aan hogescholen nog opbouwwerkers opgeleid. Een vervolgopleiding – *master* in het hedendaagse *BaMa-jargon* – komt moeilijk van de grond. Pas sinds kort komt, vooral onder de noemer *Sociale Interventie*, de wetenschappelijke aandacht voor het opbouwwerk weer tot leven. Maar professionele, onafhankelijke opbouwwerkinstellingen liggen steeds meer onder vuur. Enerzijds dreigen ze opgeslokt te worden door of aan de leiband te lopen van het overheidsapparaat, anderzijds is de kans groot dat ze inmiddels zijn opgenomen in een van de wanstaltige giga-welzijnsinstellingen, die kenmerkend zijn voor de schaalvergroting en de daaraan gepaard gaande bureaucratisering in de zorg- en welzijnssector. Onder het mom van cliëntvriendelijkheid en efficiency worden nog steeds zorg- en welzijnsfabrieken opgetuigd, waarbinnen het *managementisme* hoogtij viert. Beroepskrachten worden onderworpen aan de 'afrekencultuur', waarin de van het echte werk vervreemde welzijnsmanagers zich met verve gestort hebben. Inmiddels hebben enkele van deze wangedrochten het loodje gelegd, zoals in Amsterdam en Groningen. Daarmee kwamen ook de opbouwwerkers op straat te staan.

In het verlengde van deze ontwikkelingen is de tweede oorzaak te duiden. De subsidieverschafter, c.q. de lokale overheid, heeft geen enkele boodschap aan de onmisbare discretionaire, dus 'vrije' ruimte van de opbouwwerker. De gemeente wil gewoon hier en daar voor een paar uur per week opbouwwerkers inzetten die daarmee in hun werk gereduceerd worden tot uitvoerders van lokaal sociaal beleid. In de praktijk komt dit vooral neer op het ondersteunen van overlegkaders. Zo ziet men zich gedwongen tot veel gepraat en geschrijf, zodat er nauwelijks nog ruimte is voor het ondersteunen van welke maatschappelijke actie dan ook.

Tenslotte de derde oorzaak. Misschien voor de opbouwwerker niet leuk om te horen, maar daarom niet per se minder waar. Op teveel plaatsen dreigt het opbouwwerk het contact met de leefwereld aan de onderkant van de samenleving te verliezen. Als je teveel achter een bureau zit, vergadert en verantwoording moet afleggen, kan het misschien ook moeilijk anders. Het wordt tijd het tij te keren. De overheid doet het niet, de welzijnsbureaucratie evenmin en de doelgroepen laten zich eventjes niet horen, murw geslagen als ze zijn. De aanzet en de inzet moeten dus vanuit het opbouwwerk zelf komen. Ietwat meer zelfbewustzijn kan geen kwaad. Deemoed past het opbouwwerk niet!

<

Project interculturele communicatie in Tilburgse Inductieve methode van

De betrokkenheid van Sami Inal bij de welzijnssector begon in de jaren tachtig in Deventer en zet zich sinds begin jaren negentig voort in Tilburg. In Deventer ontwikkelde hij voor een bezoekproject de 'inductieve methode van gezin naar gezin'. Om de relatie tussen Nederlanders en Nederlandse Turken te stimuleren, ontwikkelde Inal, directeur van TUNE Consultancy, in Tilburg een vergelijkbaar project waarbij hij gebruik maakte van dezelfde methode.

In de jaren tachtig woonde en werkte ik als agogisch

medewerker/opbouw- werker voor de Stichting Raster in Deventer. Deze middelgrote stad met haar zeventigduizend inwoners kenmerkt zich door een inspirerende

rivier, de IJssel, opvallend veel migranten uit Turkije en een progressief migrantenbeleid van de gemeente.

Begin 1984 nam ik het initiatief om een uniek project in Deventer op te zetten: *Bezoek aan mijn bureu*. Een belangrijk product van het project was de door mij ontwikkelde 'inductieve methode van gezin naar gezin'.

In dit project nodigden dertig Turkse gezinnen in de wijk Voorstad Centrum dertig Nederlandse gezinnen uit voor een kopje koffie. Zo ontmoetten zestig gezinnen met of zonder hun kinderen elkaar daar in Deventer. (Zie: Algemeen Dagblad van 21

mei 1984; Deventer Dagblad van 20 mei 1984.) "Er is bij veel bewoners potentie aanwezig om elkaar te willen ontmoeten," concludeerde ik toen. "Maar die ontmoeting komt niet zomaar tot stand: bij de handeling van een agogisch medewerker is een inductieve methode van gezin naar gezin hard nodig. Daarbij speelt (interculturele) communicatie een belangrijke rol."

Sinds begin jaren negentig woon ik in Tilburg. Deze zesde grote stad van Nederland kenmerkt zich door zeer brede voorzieningen, veel migranten, vooral uit Turkije en Marokko en een doordacht migrantenbeleid. Desondanks wordt bij de kringen van wijkorganisaties en beleidsmakers vaak verondersteld dat de relatie tussen Nederlandse bewoners en bewoners van niet-Nederlandse afkomst in sommige wijken te wensen overlaat. Deze wijken worden meestal gezien als probleemwijken. (Dit is de reden waarom zowel de provincie Noord-Brabant als de gemeente Tilburg innovatieve projecten financieel ondersteu-

richtlijnen bij de communicatie met en bij de dienstverlening aan bewoners van niet-Nederlandse afkomst. Daarom wil TUNE Consultancy dit probleem op de politieke agenda plaatsen. En wie een maatschappelijk probleem op de politieke agenda wil hebben, moet daaraan zelf iets doen. Daarom heeft TUNE Consultancy met subsidie van de provincie Noord-Brabant een project ontwikkeld en uitgevoerd om de relatie tussen Nederlanders en Nederlandse Turken (verder) te stimuleren: *Eigenlijk simpel: interculturele communicatie in de Tilburgse wijken Sint Anna, Korvel en Westend*. (Zie: Brabants Dagblad van 15 maart 2004). 'Bezoek aan mijn bureu' was net zoals in Deventer ook bij dit initiatief de hoofdactiviteit. Tilburg is anders dan Deventer, maar mijn gereedschap is nog steeds hetzelfde: de inductieve methode van gezin naar gezin van twintig jaar geleden!

Voor zover ik het uit de literatuur heb kunnen halen, is er geen enkele buurtorganisatie, welzijnskoepel of gemeente (inclusief de

gemeente Deventer) die deze methode in de afgelopen jaren als instrument heeft gehanteerd. (Ik ben zelf van sector veranderd. Daarom is een verdere toepassing van de

methode voor mij niet mogelijk.) We vragen ons af waarom beleidsmakers niet de moeite nemen om kennis te maken met een methode die goed overdraagbaar is! Na korte informatie over de projectwijken wordt er in deze bijdrage een overzicht gegeven van de methodische aanpak, bevindingen, conclusies en aanbevelingen van het project Eigenlijk Simpel.

Projectwijken

Van de Tilburgse bevolking is ruim 15 procent van niet-westerse afkomst (dertigduizend inwoners). De Nederlandse Turken en Marokkanen vormen de grootste migran-

Eigenlijk simpel: Nederlandse en Turkse gezinnen nodigen elkaar op de koffie

nen om de leefbaarheid van de wijken te verbeteren.)

Daarnaast wordt er in Nederland sinds de jaren zeventig geklaagd over de kloof tussen de agogisch medewerkers en onderzoekers (Zandberg, 1994). Hiervoor kunnen verschillende oorzaken worden genoemd. De meest bekende hiervan is dat de onderzoeksresultaten geen praktische richtlijnen leveren voor het handelen van de agogisch medewerker.

Bij de contacten met agogisch medewerkers in Tilburg constateerde ik dat er een grote behoefte is aan duidelijk uitgewerkte

gezin naar gezin

tengroepen. In de projectwijken Sint Anna, Korvel en Westend wonen ruim achttuizend mensen, waarvan vierhonderd Nederlandse Turken (5 procent). Het bestuur van het wijkcentrum De Nieuwe Stede is de verantwoordelijke wijkorganisatie. Het team Zuid-West van de overkoepelende Stichting Twern met veertien agogisch medewerkers en beheerders verleent diensten aan de bewoners.

Om het project aan te sturen en de inhoudelijke en financiële voortgang te bewaken is een projectgroep geïnstalleerd. De projectgroep bestaat uit vertegenwoordigers van het bestuur van het wijkcentrum De Nieuwe Stede, het team Zuid-West van de Stichting Twern, de Stichting Turkse Gemeenschap Tilburg, de provinciale steunfunctieorganisatie Palet en TUNE Consultancy (als projectleider schrijver van dit artikel).

Onder de regie van de projectgroep zijn twee activiteiten uitgevoerd. De eerste is de 'cursus interculturele communicatie' voor de

veertien agogisch medewerkers en de beheerders.

De tweede is 'Bezoek aan mijn burens': achttien gezinnen (negen Nederlandse en negen Turkse) brachten elkaar met of zonder hun kinderen een bezoek om te praten over thema's die ze zelf hadden bepaald.

Cursus

De eerste activiteit was de cursus interculturele communicatie voor het team Zuid-West met veertien agogisch medewerkers en beheerders. De cursus bestond uit vier dagen:

- visie over allochtoon, interculturele communicatie en intercultureel management;
- MER-model voor interculturele communicatie;
- methodische handeling van de agogisch medewerker;
- praktijkvoorbeelden van agogisch medewerkers en beheerders.

Alle onderdelen van de cursus zijn gebaseerd op het MER-model voor interculturele communicatie. Dit model heb ik in navolging van Shadid (1998) ontwikkeld. Bij dit

model zijn drie zaken aan de orde (Swanborn, 1987)

- (M)ensen: *medewerkers/cliënten/bewoners*;
- (E)igenschappen van die mensen: *kennis, vaardigheden en houding*;
- (R)elaties tussen die eigenschappen.

Het MER-model biedt een kader voor de analyse en interpretatie van de problemen die kunnen bestaan in de relatie tussen de agogisch medewerkers/beheerders onderling, tussen de agogisch medewerkers/beheerders en de bewoners en tussen de bewoners onderling (Inal, 2004). Dit model is een instrument bij een ontmoeting tussen twee personen wanneer er sprake is van sociale en (sub)culturele verschillen. Bij de analyse en interpretatie worden eerst de communicatiepartners beschreven. Daarna worden hun kennis, vaardigheden en houding in kaart gebracht. Vervolgens worden de overeenkomsten en verschillen in kennis, vaardigheden en houding gesignaleerd. En tot slot worden de effecten van die verschillen aan de orde gesteld en wordt aangegeven op welke wijze agogisch

medewerkers en beheerders met deze verschillen kunnen omgaan.

De cursus is afgesloten met het meten van de waardering van de deelnemers. Hiervoor is een evaluatieformulier met vijf keuzemogelijkheden gebruikt. De cursus is door de deelnemers 'goed' beoordeeld.

Bezoek aan mijn bureu

De tweede activiteit is 'Bezoek aan mijn bureu'. Op 14 maart 2004 brachten achttien gezinnen (negen Nederlandse en negen Turkse) met of zonder hun kinderen elkaar een bezoek om te praten over thema's die ze zelf hadden bepaald. (Zie: Brabants Dagblad van 15 maart 2004).

Uit mijn discussies met de agogisch medewerkers en beheerders van het team Zuid-West blijkt dat de

bestaande methodische richtlijnen zich vooral richten op de denk- en handelwijze van de agogisch medewerkers. Hoewel er agogisch medewerkers bij het team Zuid-West zijn die het accent wil-

len leggen op de inbreng van de bewoners zelf, ontbreken er toch nog methodische richtlijnen die de agogisch medewerkers gezamenlijk zouden kunnen hanteren. Dit betekent: de methodische richtlijnen hebben thans vooral betrekking op beslissingen die alleen door de agogisch medewerkers worden genomen. (Dit is een overeenkomst met de denk- en handelwijze van veel agogisch medewerkers in Deventer in de jaren tachtig.)

Uit discussies en literatuur (bijvoorbeeld Rink & Knijff, 1986) blijkt dat er een andere benadering nodig is, waarbij een zwaar accent op de inbreng van de bewoners wordt gelegd. Daarom hebben wij na twintig jaar de 'inductieve methode van gezin naar gezin' ook in de wijken Sint Anna, Korvel en Westénd toegepast.

Deze methode waarbij de agogisch medewerker 'altijd met een bepaald innovatief idee' naar de bewoners gaat, zoals met 'Bezoek aan mijn bureu' bestaat globaal uit vier fasen.

(Ik heb sterk de indruk dat de tijd zo langzamerhand voorbij is waarin een agogisch medewerker -of een onderzoeker- zonder een innovatief idee naar de bewoners gaat en alleen probeert vast te stellen wat de behoeftes van de bewoners zijn.)

1 De bewoner als adviseur van de agogisch medewerker

De agogisch medewerker informeert of de bewoner zelf een idee heeft om de relatie tussen de bewoners verder te stimuleren.

2 De agogisch medewerker als adviseur van de bewoner

De agogisch medewerker geeft informatie over 'Bezoek aan mijn bureu' (of over een andere innovatieve activiteit) wanneer de bewoner over de inhoud geen idee heeft (of als een idee naast een idee van de bewoner zelf)

3 Interpretatie van de agogisch medewerker

De agogisch medewerker interpreteert de reactie van de bewoner.

De kern van de zaak is of de agogisch medewerker (of een onderzoeker) het ver-

gedaan alsof ik zelf een agogisch medewerker of onderzoeker ben in de projectwijken. Als voorbereiding ben ik bij bijna alle werkgroepen in het wijkcentrum geweest: moedergroep, ouderenwerk, cursus Nederlands voor vrouwen, groep van amateurkunstenaars, werkgroep Turkse vrouwen, enzovoort. Daarnaast heb ik adviesgesprekken gehouden met agogisch medewerkers, en oriënterende gesprekken gevoerd met het hoofd van de basisschool Zuidwester en met de twee wijkagenten.

Gesprek

Na deze voorbereiding heb ik eerst met een brief contact opgenomen met bijvoorbeeld een Turks gezin dat ik niet kende. Deze brief gebruikte ik hoofdzakelijk voor drie thema's:

een presentatie van mezelf, mijn behoefte aan het advies van de bewoner en de plaats van het gesprek. In deze brief gaf ik duidelijk aan dat het gesprek bij mij' of bij hen thuis of ergens anders, bijvoorbeeld

in het wijkcentrum zou kunnen plaatsvinden. Na een week belde ik voor een afspraak.

Tijdens het gesprek vroeg ik de gezinsleden of ze een idee hadden over het stimuleren van de bureu-relaties. Vervolgens vroeg ik hen wat ze van mijn idee 'Bezoek aan mijn bureu' vinden. Na een interpretatie van hun reactie volgde mijn tweede vraag: wilt u meedoen? Zo ja, dan was mijn laatste vraag: wilt u een Nederlands gezin voor een kopje koffie uitnodigen of wilt u liever door een Nederlands gezin uitgenodigd worden? Hun wens koppelde ik aan een Nederlands gezin waarbij ik dezelfde weg volgde. En tot slot stuurde ik namens het Turkse gezin een uitnodiging naar het Nederlandse gezin of omgekeerd.

Overeenkomst en verschil

Wanneer ik deze activiteit vergelijk met 'Bezoek aan mijn bureu' in Deventer in 1984 dan is er een belangrijk verschil en een duidelijke overeenkomst tussen deze twee activiteiten.

Het verschil is dat het Deventerse initiatief eenrichtingsverkeer was: Nederlandse Turken hebben Nederlanders uitgenodigd. In Tilburg is dit ontwikkeld als tweerichtingsverkeer: Nederlanders en Nederlandse Turken hebben elkaar uitgenodigd.

'Bezoek aan mijn bureu' is bewust kleinschalig ontwikkeld en uitgevoerd

haal van de bewoner kan interpreteren. Uit literatuur blijkt dat sommige interculturele ontmoetingen door essentiële sociale en culturele verschillen voortijdig worden beëindigd (Adriani, 1993).

4 Gezamenlijke beslissing

De agogisch medewerker neemt samen met de bewoner een beslissing over de activiteit en vraagt of de bewoner bereid is mee te doen.

De betekenisgeving aan een activiteit als 'Bezoek aan mijn bureu' en de daarmee samenhangende factoren zijn bij de invulling van zo'n activiteit van groot belang. Op die manier probeert de agogisch medewerker zijn eigen beleving en betekenisgeving te toetsen aan die van de bewoner om tot een gezamenlijke beslissing te kunnen komen. Primair is of de agogisch medewerker de juiste interpretatie kan geven aan het verhaal van de bewoner.

De activiteit wordt dus niet 'van bovenaf' door de agogisch medewerker vastgesteld, maar 'van onderaf' en interactief, vertrekkend vanuit de beleving van de bewoner. De bovenvermelde vier fasen heb ik consequent gevolgd om de Nederlandse en Turkse gezinnen te kunnen matchen. Van het begin tot het eind heb ik alles 'alleen'

De overeenkomst heeft te maken met mijn conclusie. Net zoals twintig jaar geleden in Deventer is TUNE Consultancy ook bij het project in Tilburg ervan overtuigd dat er veel bewoners zijn die elkaar graag willen ontmoeten. Maar die ontmoeting komt niet zo maar tot stand: een methodische handeling van de agogisch medewerker is hierbij noodzakelijk. Ook speelt (interculturele) communicatie hier een belangrijke rol

De waardering van de deelnemende gezinnen kan ik illustreren met de brief van mevrouw J. Blaauwgeers aan mij als projectleider gericht. (Zij heeft een Turks gezin uitgenodigd dat tegenover haar woont.)

*"Beste Sami,
Nadat jij zo positief vertelde over het artikel in de krant (Brabants Dagblad) wilde ik het graag lezen. En nog liever wilde ik het artikel zelf hebben. (...) Ja, ik vond het artikel ook zeer positief. Gewoon zoals ik het ook ervaren heb.*

Maandag heb ik aan een vrouw in de straat gevraagd of zij het Brabants Dagblad heeft. Haar durfde ik wel te vragen dacht ik. Nee, maar zij wist wel iemand die hem wel had. Ik zou 'm in mijn bus krijgen.

Toen ik wegliep dacht ik: zal ik haar eens vragen of ze koffie/thee wil komen drinken. Dus jouw initiatief werkt door, zij is een Nederlandse vrouw, denk ik."

Bevindingen

Bij het bestuur van het wijkcentrum De Nieuwe Stede en het team Zuid-West is het benodigde draagvlak aanwezig: er wordt binnen de beschikbare middelen voldoende aandacht gegeven aan de behoeften van de diverse bevolkingsgroepen. Zonder dit draagvlak zou de ontwikkeling en uitvoering van het project Eigenlijk Simpel niet mogelijk zijn.

Kleinschalige aanpak

Het verbeteren van de leefbaarheid (plezierig leven met aandacht en respect voor elkaar) in de wijken vraagt een kleinschalige aanpak. De activiteit 'Bezoek aan mijn burens' is bewust kleinschalig ontwikkeld en uitgevoerd, omdat grootschalige projecten in de wijken niet in alle opzichten de beoogde resultaten zullen opleveren.

Na de uitvoering van deze activiteit heb ik nogmaals duidelijk gezien dat een kleinschalige aanpak de volgende drie voordelen heeft ten opzichte van een grootschalige:

- een kleinschalige aanpak is niet complex en mede daardoor doorzichtig;
- een kleinschalige aanpak schept meer vertrouwen en veiligheid en bevat voldoende prikkels voor de bewoners en uitvoerders;
- een kleinschalige aanpak biedt een soepele afstemming tussen de betrokken instanties.

Overdraagbaarheid

Wat de overdraagbaarheid van het MER-model voor interculturele communicatie en die van de inductieve methode van gezin naar gezin betreft, bestaat er geen meningsverschil tussen de leden van de projectgroep. Ik volsta hier met de uitspraak van de voorzitter, de heer M. Vugts, om de waardering van de projectgroep te illustreren: "Dit project moet ook in andere buurten in Tilburg gebeuren".

Potentie in de buurten Sint Anna, Korvel en Westend

Opvallend is dat in de buurten Sint Anna, Korvel en Westend bij sommige Nederlanders en Nederlandse Turken een bepaalde potentie aanwezig is om elkaar te willen ontmoeten. Wij hebben bij de uitvoering van de activiteit 'Bezoek aan mijn burens' niets anders gedaan dan het ontdekken van een deel van die potentie.

Gastvrijheid van Nederlanders en Nederlandse Turken

Vaak wordt verondersteld dat de Nederlandse Turken gastvrij zijn en dat dit bij Nederlanders minder is. Ik wil hier benadrukken dat wij geen noemenswaardig verschil geconstateerd hebben tussen deze twee bevolkingsgroepen: beide zijn even gastvrij.

Individualistischer wordende Nederlandse Turken en gezamenlijkheid zoekende Nederlanders

Tot ongeveer tien jaar geleden was het nog mogelijk via een bepaald Turks gezin andere Turkse gezinnen te werven: de zogenaamde 'sneeuwbal methode'. Daarom wilde ik ook in Tilburg via een Turks gezin een ander Turks gezin werven, maar dit bleek niet mogelijk.

De Nederlandse Turken praten tegenwoordig liever alleen over zichzelf en willen meestal geen contact met hun landgenoten voor de verdere werving. Hun reactie is vaak: het is beter als u zelf met hen contact opneemt.

Ik ben realistisch genoeg om vast te stellen dat de Nederlandse Turken steeds individualistischer worden. In dit kader was 'Bezoek aan mijn burens' in Tilburg een ontmoeting tussen steeds individualistischer wordende Nederlandse Turken en gezamenlijkheid zoekende Nederlanders!

Conclusies en aanbevelingen

De bevindingen van dit kleinschalige project suggereren drie dingen: gebrek aan empirische gegevens, overbrugbare (sub)culturele verschillen en meer handlingsruimte voor de agogisch medewerkers.

Gebrek aan empirische gegevens

De betekenis van het 'MER-model' voor interculturele communicatie en die van de 'inductieve methode van gezin naar gezin' voor agogisch medewerkers, leidinggevers en beleidsmakers ligt in kwaliteitsverbetering. Kwaliteitsverbetering is een onderwerp dat in de sector welzijn reeds lang en hoog op de agenda staat. Desondanks weten wij niet veel over de aard en omvang van de relatie tussen Nederlandse bewoners en bewoners van niet-Nederlandse afkomst. Wat weten ze van elkaar? Wat vinden ze van elkaar? Wat doen ze samen? Op zulke vragen kunnen wij helaas geen bevredigend antwoord geven: in Nederland ontbreken er empirische gegevens. Wat wij wel weten is dat er een bepaalde potentie aanwezig is bij Nederlanders en Nederlandse Turken om elkaar te ontmoeten. Met deze gegevens is niet gezegd dat alle mensen binnen deze bevolkingsgroepen waarde hechten aan zo'n ontmoeting. Het verdient daarom aanbeveling om een onderzoek te doen naar de relatie tussen Nederlanders en Nederlandse Turken. Daarbij kunnen het MER-model en de inductieve methode van gezin naar gezin van nut zijn.

Overbrugbare (sub)culturele verschillen

Bij het hameren op de culturele verschillen en op het generaliseren van de houding van de bewoners ten opzichte van elkaar dient een kanttekening te worden gezet. Dit project heeft duidelijk aangetoond dat bij een deel van de bewoners de (sub)culturele verschillen goed overbrugbaar zijn en dat hun houding ten opzichte van elkaar in positieve zin kan veranderen! In dit kader verdient het aanbeveling om niet alleen bij de wijkactiviteiten, maar ook bij de empirische onderzoeken een onderscheid te maken tussen cultuur en etniciteit.

Etniciteit verwijst naar een gemeenschappelijke afstemming, een gedeelde oorsprong. Cultuur kan veranderen, etniciteit niet (Inal, 2002). Het is dus wel mogelijk dat sommige Nederlandse Turken in culturele zin 'vernederlandsen', maar in etnische zin in het geheel niet.

Meer handelingsruimte voor de agogisch medewerk

De lokale en provinciale overheden streven naar innovatieve activiteiten. Maar innovatieve activiteiten zoals 'Bezoek aan mijn burea' zijn tijdsintensief. Dit betekent: de agogisch medewerkers hebben meer tijd nodig om innovatieve activiteiten methodisch te kunnen ontwikkelen en uitvoeren. Bij het methodisch werken gaat het om het handelen van de agogisch medewerk. Juist die handelingsruimte wordt door allerlei organisatorische en inhoudelijke maatregelen steeds kleiner.

Het is mij na de uitvoering van dit project nogmaals duidelijk geworden dat voor de agogisch medewerk meer tijd gegeven dient te worden. Zo kan een agogisch medewerk meer kennis vergaren over de

(sub)culturele achtergronden van de bewoners, beschikken over meer persoonlijke vaardigheden en meer besef hebben van zijn eigen houding ten opzichte van zijn collega's en de bewoners.

Het verdient daarom aanbeveling om agogisch medewerkers meer methodische handelingsruimte te geven en hun kennis van de vele (sub)culturen, persoonlijke vaardigheden en houding continu aan de orde te stellen en te verbeteren. Ik hoop dat het MER-model en de inductieve methode van gezin naar gezin daar een bijdrage aan mogen leveren.

*Drs. ir. Sami Inal is directeur van TUNE Consultancy en beleidsmedewerk bij het Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant.
s.inal@tuneconsultancy.nl*

Literatuur

Adriani, P. (1993). *Overbruggen van verschillen: hulpverlening aan jeugdigen uit allochtone groepen*. Leiden: Reprodienst FSW, Rijksuniversiteit Leiden.

Inal, S. (2002). Sferen van interculturalisering: kanttekeningen bij het 7-stadiamodel voor interculturalisering. *Sociaal Pedagogische hulpverlening* (49), pp. 36-41).

Inal, S. (2004). MER-model voor interculturele communicatie: kennis, vaardigheden en houding centraal. *Sociaal Pedagogische hulpverlening* (wordt in het septembernummer 2004 gepubliceerd.)

Rink, J.E. en H.K. Kniff (1986). Inductie in de orthopedagogische diagnostiek. In: R. van der Kooij en H.K. Kniff, *Tussen klacht en behandeling* (pp. 31-49). Nijmegen: Dekker & Van de Vegt.

Shadid, W.A. (1998). *Grondslagen van interculturele communicatie. Studieveld en werkterrein*. Houten/Diegem: Bohn e.a.

Swanborn, P.G. (1987). *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. Amsterdam: Boom Meppel.

Zandberg, Tj. (1994). *Onderzoek: een voorwaarde voor methodiekontwikkeling*. In: Tj. Zandberg, *Methodiekontwikkeling en onderzoek* (pp. 7-14). Utrecht: SWP.

<

Landelijke conferentie over burgerinitiatieven

Het Instituut voor Publiek en Politiek organiseert in samenwerking met ondermeer VNG- Vernieuwingsimpuls en het Kenniscentrum Grote Steden op dinsdag 30 november een landelijke conferentie over burgerinitiatieven en lokale overheid.

Op de conferentie zijn er na de plenaire opening, zes workshops waaraan u kunt deelnemen. Een daarvan zal gaan over de VNG-handreiking burgerinitiatieven. Het doel van deze conferentie is om ambtenaren, politici en burgers op een actieve en vernieuwende wijze invulling te laten geven aan het ondersteunen en stimuleren van initiatieven van burgers. Daarbij vindt een terugkoppeling plaats van de eerdere drie lokale conferenties die over dit thema hebben plaatsgevonden.

*Dinsdag 30 november, 13.00 – 17.00 uur
Congrescentrum Het Vechthuis
Jagerskade 15
Utrecht.*

<

De Vitale Bibliotheek

zowel accommodatie als samenwerkingspartner voor samenlevingsopbouwwerk

In steeds meer kleine kernen proberen dienstverleners samen te werken en voorzieningen te combineren. Zo kan een multifunctionele accommodatie naast levensmiddelen en bankzaken ruimte bieden aan zorgpost, politie of sociaal cultureel werk. Ook de (vernieuwende) bibliotheken kunnen hier een rol in spelen.

In kleinen kernen en wijken is in toenemende mate sprake van een verschraving van het voorzieningenniveau. Dit geldt zowel voor de publieke als voor de private dienstverlening. Winkels, banken, postkantoren, et cetera verdwijnen of beperken hun dienstverlening. Gemeentelijke instellingen komen steeds meer op afstand te staan door verdergaande regionalisering. Bij deze verschraving worden ook de sociaal culturele en de bibliotheekvoorziening in hun voortbestaan bedreigd.

Verbreiden dienstverlening

Om de leefbaarheid in kleine kernen en wijken te behouden zijn veel ontwikkelingen gaande. Zo is men op zoek naar gecombineerde voorzieningen om de overlevingskans te vergroten. Samenwerken verlaagt de individuele drempelwaarde!

De bibliotheek kan hierin een cruciale rol spelen. De Bibliotheken maken op dit moment een vernieuwingsproces door. Centraal daarbij staat het verbeteren en verbreden van de dienstverlening aan haar gebruikers. Het Kabinet Balkenende II heeft voor deze vernieuwingsimpuls tot 2007 middelen ingezet. De Bibliotheken zoeken verbindingen met partijen buiten het bibliotheekveld om te komen tot deze verbreding. De verbreding richt zich op terreinen als cultuur, educatie, forum (sociale cohesie,

inburgering), lezen en informatie en het meer combineren van activiteiten.

Centraal punt

Voorbeeld hiervan is het Kulturhuus-concept, waarbij sprake is van een combinatie van twee of meerdere functies van educatie, cultuur, zorg, welzijn of (zakelijke) dienstverlening. Resultaat is een multifunctionele accommodatie waarin de bibliotheek een vast onderdeel is. Ook de Hartwinkels in Noord Holland zijn een combinatie van publieke en private voorzieningen. Naast levensmiddelen en bankzaken is er niet alleen ruimte voor bijvoorbeeld de bibliotheek maar ook voor de zorgpost, het sociaal cultureel werk of het politiebureau. Deze multifunctionele accommodaties vormen een centraal punt binnen wijken waar alle activiteiten kunnen samenkomen.

Vernieuwing bibliotheek

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft X-S2 gevraagd om in samenwerking met de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB) en het procesbureau bibliotheekvernieuwing op zoek te gaan naar goede voorbeelden van bibliotheekvernieuwingprojecten in plattelandsgebieden.

Vanuit het dossier Sociaal Platteland en Dagindeling verspreid X-S2 al geruime tijd kennis en informatie over samenwerking in multifunctionele accommodaties en of multifunctionele dorpshuizen.

Door middel van het nieuwe dossier Bibliotheekvernieuwing, zie www.X-S2.nl/bibliotheekvernieuwing, brengt X-S2 de mogelijkheden van de bibliotheek als samenwerkingspartner voor onder andere samenlevingsopbouwwerk en sociaal cultureel werk in beeld. Er zijn inmiddels diverse vernieuwingsinitiatieven vanuit de bibliotheeksector die bijdragen aan de leefbaarheid op het platteland. Zo worden in de bibliotheek steeds vaker cursussen en activiteiten voor specifieke doelgroepen aangeboden.

Samenwerking

Een multifunctionele accommodatie is alleen echt succesvol wanneer het om meer gaat dan 'met z'n allen onder een dak'. Juist de samenwerking en de afstemming van de dagelijkse programmering en het voeren van een goed georganiseerd gezamenlijk beheersmanagement leveren een belangrijke meerwaarde voor alle deelnemende partijen. Om te komen tot een succesvolle samenwerking tussen (soms zeer) diverse partijen is het noodzakelijk om goede en duidelijke afspraken te maken. Hierbij kunnen procesbegeleiding en of procesinstrumenten (zoals bijvoorbeeld de publicatie van het NIZW, 'meer dan een gebouw', zie http://www.xs2.nl/docs/Meer_dan_een_gebouw.pdf) een goed hulpmiddel zijn.

Het is van belang dat voorzieningen, de programmering van de activiteiten en de samenwerking tussen de diverse partijen aansluiten bij de wensen en behoeften van de burgers die er gebruik van maken. Er zijn diverse methodieken om deze behoeften in kaart te brengen, zoals dorpsvisies en dorpspiegels (zie voor meer informatie de dossiers Dagindeling en Bibliotheekvernieuwing op www.X-S2.nl).

De vernieuwende bibliotheek is steeds beter in staat een centrale rol te spelen bij bovenstaande samenwerkingsverbanden. Om zicht te krijgen op wat de bibliotheek binnen het vernieuwingsproces kan betekenen voor samenlevingsopbouwwerk wordt naast het dossier bibliotheekvernieuwing bij X-S2 verwezen naar de site www.bibliotheekvernieuwing.nl.

Heeft u vragen over bibliotheekvernieuwing? Stuur dan een mail aan Alexander Groen, projectleider bibliotheekvernieuwing bij X-S2: a.groen@X-S2.nl

<

Cartoon

Capelle vraagt **opbouwwerk**

in ruil voor woning

Woningzoekende jongeren in de gemeente Capelle aan den IJssel hoeven geen jaren op de wachtlijst te staan voor ze een startwoning krijgen toegewezen. Ze kunnen direct terecht en krijgen bovendien na drie jaar de mogelijkheid om door te stromen naar een ruimere woning. Het klinkt geweldig, maar er zijn voorwaarden.

Jongeren tussen de achttien en 23 jaar die in aanmerking willen komen voor het 'woonervaringsproject' van de gemeente en woonorganisatie Com'wonen, moeten de locatie waar het om gaat, de jongerenflat Librije, weer leefbaar maken. Overlast is er schering en inslag, drugsgebruik en -handel vindt plaats in de publieke ruimten en bewoners hebben nauwelijks contact met elkaar.

Daar gaan de kandidaten van het project verandering in brengen, hoopt Petra Flach van Com'wonen: 'Met de nieuwe jongeren maakt de flat een nieuw begin. Er moet een bewonerscommissie worden opgericht, activiteiten georganiseerd en de sociale controle moet weer terugkomen. Kortom: een leefbaarder Librije.'

Om zich te wapenen tegen de negatieve spiraal waarin de Librije door de jaren heen terecht is gekomen, krijgen de kersverse flatbewoners een speciale cursus bemiddeling. Daarmee moeten ze in staat zijn om simpele conflicten op te lossen. Verder is het hun taak om burens kennis met

elkaar te laten maken door middel van bijvoorbeeld feesten, zodat gemeenschapszin ontstaat. Dat deze verantwoordelijkheden mogelijk wat aan de hoge kant zijn, bestrijdt Flach: 'Als er een probleem is met bijvoorbeeld drugs in de publieke ruimte, dan moeten ze er vooral niet tussen springen. Het gaat om kleine dingen, vooral het imago en de sfeer.'

In eerste instantie werden honderd jonge woningzoekenden in Capelle aangeschreven met de vraag of ze wilden deelnemen. Daarop kwam nauwelijks reactie. Een algemene 'vacature' leverde twaalf reacties op. Daarmee zijn er in elk geval nog acht, maar binnenkort mogelijk nog meer plekken te vergeven. 'We hebben twintig woningen beschikbaar en een paar mensen die er nu wonen gevraagd of ze ergens anders naartoe willen gaan in verband met de overlast die ze veroorzaken. Dat is dan wel op vrijwillige basis.'

Als de deelnemende jongeren drie jaar lang hun functie als 'opbouwwerker' naar behoren vervullen, krijgen ze een grotere woning van de corporatie. 'In ruil voor hun inzet bieden we een wooncarrière aan. Als dit blijkt te werken, gaan we het ook op andere plaatsen in Capelle toepassen.'

Binnenlands Bestuur, 28 oktober 2004

Welzijn versterkt veiligheid: mogelijkheden voor

Welke bijdrage kunnen actieve burgers leveren aan leefbaarheid en veiligheid in buurten en wijken? En welke rol van in buurten en wijken werkzame praktijkprofessionals past daarbij? In dit artikel doet Lodewijk Gunther Moor, directeur Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP) een poging deze vragen te beantwoorden.

'In veel buurten en wijken zijn bewoners gigantisch uitgekeken op de overheid,' zei mr Pieter van Vollenhoven (voorzitter van de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP) tijdens zijn openingswoord op de conferentie 'Welzijn versterkt Veiligheid' die de SMVP, de Vereniging van Directeuren van lokale Welzijnsorganisaties (Verdiwel) en het Landelijk Expertisecentrum Buurtbemiddeling op 29 november 2002 in Amersfoort organiseerden. Duidelijker dan ooit tevoren manifesteerde zich de onvrede van burgers rond de verkiezingsoverwinning van de Lijst Pim Fortuyn. Gemis aan vertrouwen van burgers in de overheid, een te grote afstand tussen burgers en politici, angst en bezorgdheid voor criminaliteit en voor een tekortschietende integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving zijn belangrijke drijfveren geweest van veel kiezers bij hun stemgedrag tijdens de Tweede Kamerverkiezingen in mei 2002. Spanningen tussen allochtonen en autochtonen zijn thans bespreekbaar en thema's als 'veiligheid' en 'normen en waarden' staan met stip boven aan de landelijke en lokale politieke agenda's. Inmiddels zijn op lokaal niveau de laatste jaren veel methodieken en projecten ontwikkeld die het vertrouwen van burgers in de overheid en maatschap-

pelijke instellingen herstellen, leefbaarheid en veiligheid in buurten en wijken verbeteren en de omgang tussen allochtonen en autochtonen bevorderen. Op de conferentie 'Welzijn versterkt Veiligheid' zijn vele van deze methodieken en projecten aan de orde geweest. Steeds ging het om de vraag welke bijdrage actieve burgers kunnen leveren aan leefbaarheid en veiligheid in buurten en wijken. En steeds kwam daarbij eveneens de vraag aan de orde welke rol van in buurten en wijken werkzame praktijkprofessionals daarbij past. In dit artikel staat een poging deze vragen te beantwoorden aan de hand van ervaringen van de SMVP met het bevorderen van actief burgerschap in de zin van sociale zelfredzaamheid van bur-

Actief burgerschap

Problemen rond gezag zijn voor de SMVP al een aantal jaren geleden aanleiding geweest om activiteiten te ontplooiën op het terrein van de verhoudingen tussen de bevolking en de overheid. Hoe staat het met het gezag van de overheid en meer in het bijzonder met dat van de politie als het gaat om leefbaarheid en veiligheid in buurten en wijken? De SMVP en het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) werken samen in het bevorderen van actief burgerschap. In verschillende buurten en wijken van Nederlandse steden waar het gezag van de overheid tot ver onder het nulpunt is gezakt, hebben politie en opbouwwerk de handen ineen geslagen. De samenwerking van politie en opbouwwerk, soms politie en jongerenwerk, of politie, opbouwwerk en woningbouwcorporatie vindt plaats in koppels of trios. Steeds inclusief een wijkagent. De missie van deze koppels of trios is om – met het oog op sociale veiligheid – actief burgerschap in de zin van sociale zelfredzaamheid van bewoners in de buurt te stimuleren. Met het vormen van kleine teams omzeilt men verkokering. Steeds blijkt weer dat door de persoonlijke benadering van deze professionals het gezag in positieve

zin wordt beïnvloed. De argwaan van bewoners tegen bureaucratische instanties verwisselt in vertrouwen. Uit onderzoek blijkt dat achter de problemen van leefbaarheid en veiligheid vaak een veel fundamenteeler probleem zit verscholen. Bewoners voelen zich aan de kant, in een hoekje gezet. Zij zijn slachtoffer van bureaucratische onverschilligheid.

In deze buurten en wijken verwerven politie en andere praktijkprofessionals gezag door het serieus nemen van bewoners, interactie als basis voor handelen te nemen, een personalistische rechtsbenadering te hanteren, externe normen niet te willen opleggen, discussies over verschillende werkelijkheidsbelevingen aan te gaan, kortom benaderingen te kiezen waardoor de sociale cohesie opnieuw groeit, vertrouwen ontstaat en verhoudingen normaliseren. Er is wel degelijk sprake van nieuwe gezagsverhoudingen. Maar niet tussen burgers en instituties, maar tussen mensen als vertegenwoordigers van instituties en bewoners. De geschetste aanpak is niet soft. De praktijkprofessionals stellen wel degelijk grenzen en indien nodig treedt de politie repressief op.

Activiteiten rond actief burgerschap vinden steeds plaats vanuit het besef dat sociale veiligheid een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van overheid en burgers. De leidende gedachte hierbij is dat bewoners eigen krachten hebben om leefbaarheid en veiligheid positief te beïnvloeden. Praktijkprofessionals kunnen als geen ander deze krachten stimuleren. Door een persoonlijke benadering van de praktijkprofessionals bij bewoners ontstaat weer vertrouwen in de overheid. Op basis van dit vertrouwen nemen bewoners verantwoordelijkheid voor de sociale veiligheid van hun wijk of buurt. In het verleden hadden deze bewoners vooral te maken met anonimie optredende instellingen en instanties die hun leefwereld niet of nauwelijks serieus namen. Wanneer je deze ervaring doortrekt

actief burgerschap

naar andere buurten en wijken in het land dan ontstaat voeding voor de volgende diagnose. In veel buurten en wijken zijn bewoners voor hun bestaan al te zeer afhankelijk (geworden) van tal van groot-schalige instanties en instellingen die op afstand en anoniem opereren. In hun werkwijzen en dienstverlening laten deze instanties en instellingen vaak interne standaardisatie prevaleren boven de erkenning en waardering van de eigenheid en waarden van de kleinschalige leefwereld van bewoners. Kleinschalig zijn bewoners zeer wel in staat hun directe leefomgeving positief te beïnvloeden. En juist in de combinatie van flexibele instanties en instellingen met sociaal actieve, zelfredzame burgers is voor sociale veiligheid van buurten en wijken de grootste winst te boeken. Betekent dit dat er voor de professionals geen rol meer is? Ietwendeel, actief burgerschap werkt alleen als de professionals nabij, bereikbaar en beschikbaar zijn. Als zij bekend zijn met ook kleine problemen in de buurt en persoonlijk gekend zijn in de buurt. Actief burgerschap vergt dus eerder meer dan minder inzet van de professionals. Zij zijn nodig als katalysator - breng mensen op ideeën - en als achterwacht. Die achterwachtpositie is voor de politie bijzonder. Als het burgers zelf niet lukt, beschikt de politie niet voor niets over het geweldsmonopolie.

In de werkwijze van praktijkprofessionals staan dus wijk- en buurtbewoners centraal. En dan gaat het over al degenen die in wijk en buurten werken: zoals opbouwwerkers, jeugd- en jongerenwerkers, wijkagenten, medewerkers van woningbouwcorporaties en wijkwerkers van de gemeente. Zij staan centraal niet in gedachte, maar in contact, gesprek, confrontatie en alle andere vormen van communicatie. Dit professionele omgaan met veiligheidsvraagstukken vergt een grote en specialistische kennis. Dan zijn andere manieren van optreden nodig dan de meeste van die professionals gewend zijn. Andere vaardigheden ook.

Andere aanpak van onveiligheid

Vele jaren heeft de overheid, en dat geldt zeker de politie, geclaimd verantwoordelijk te zijn voor de handhaving van de veiligheid in ons land. De bevolking moest zich beperken tot het nemen van preventieve maatregelen, zoals een behoorlijk slot op de deur, en tot ondersteuning van de overheid, bijvoorbeeld door te bellen bij onraad en het doen van aangifte als men slachtoffer was geworden. Maar verder moesten mensen vooral zelf niets doen. De laatste jaren is dat beeld veranderd. De overheid realiseert zich dat zij niet in staat is om in haar eentje veiligheid te garanderen. Dat is een verantwoordelijkheid die ons allen aangaat. Bestrijding van overlast, onveiligheid en zelfs van veel criminaliteit is niet alleen een zaak van politie en justitie; iedereen speelt daarbij een rol. Heel veel problemen die leiden tot misdaad en onveiligheid spelen zich af in wijken en buurten en worden veroorzaakt door medebewoners. Door enerzijds deze medebewoners aan te spreken op hun gedrag, en door anderzijds samen met hen te werken aan de oplossing van problemen ontstaat een veel effectievere aanpak van de onveiligheidsproblematiek. Doordat de overheid de verantwoordelijkheid zo lang heeft geclaimd zijn veel mensen het normaal gaan vinden dat zij zelf niets hoeven te doen, dat zij rustig kunnen wachten tot de problemen door anderen worden opgelost. Daar betalen zij immers belasting voor?

Vertrekpunt is dus dat de veiligheid in ons land alleen kan verbeteren door samenwerking. De politie kan niet voldoen aan alle verwachtingen, hulpverleners kunnen niet alle problemen oplossen en het beleid van de overheid heeft onontkoombaar een slechts beperkte invloed. Uit die gedachte is sociale zelfredzaamheid in de zin van actief burgerschap ontstaan. Doel is het vermogen van mensen te vergroten bij het vinden van een antwoord op wat zij als onveilig ervaren. Dat betekent onder meer het leren

omgaan met potentieel bedreigende situaties, een ruzie beslechten voordat de zaak escaleert, graffiti verminderen door de dadertjes op hun gedrag aan te spreken, een ontmoetingsplaats voor jongeren regelen, conflictbeheersing tussen verschillende groepen wijkbewoners, gezamenlijk werken aan de afsluiting van achterpaden/brandgangen waardoor de veiligheidsgevoelens worden verbeterd, voorkomen van vervuiling en verloedering, ga zo maar door. Veel zaken die als bedreigend worden ervaren blijken door mensen zelf te kunnen worden aangepakt, mits zij voldoende zelfvertrouwen en voldoende sociale vaardigheden hebben. Uiteraard zijn er altijd mensen geweest die zelf de daad bij het woord voegden, maar (te) velen zijn het ook verleerd. Het gaat bij sociale zelfredzaamheid in de zin van actief burgerschap veelal in de eerste plaats om zelfbescherming. Maar het begrip is in ruimere zin van belang. Het gaat ook om het bevorderen van gemeenschapszin, om het gevoel van saamhorigheid en om het overbruggen van tegenstellingen. Kortom, mensen bewust maken van het feit dat zij hun eigen leefsituatie in positieve zin kunnen beïnvloeden. Als zij hun eigen veiligheid in gunstige zin kunnen beïnvloeden zal hen dat een positief gevoel geven. Eigen oplossingen werken nu eenmaal altijd beter dan oplossingen die door anderen worden aangedragen. Sociale zelfredzaamheid van actieve burgers betekent niet een oproep om burgerwachten of knokploegen samen te stellen, honkbalknuppels te kopen of wat dan ook. Het gaat om een sociale aanpak van problemen, waarbij het uitgangspunt blijft: veiligheid begint niet met grote woorden in de richting van de overheid, maar met kleine daden van ons allen.

Uitgangspunten

Bij het aanpakken van onveiligheidsproblemen gelden een paar vaste uitgangspunten. In de eerste plaats, en dan hebben we gelijk het belangrijkste uitgangspunt te pakken: elke aanpak is specifiek; er bestaat

geen blauwdruk. De nadruk ligt op het samen-doen. En dat begint ermee dat iedereen die bij de aanpak van problemen is betrokken, meehelpt bij het bespreken van de problemen, bij het nadenken over de aanpak en bij de feitelijke aanpak. Die benadering staat haaks op de gebruikelijke plannenmakerij in de top van de organisatie, waarbij de rest van de organisatie en zelfs de bevolking worden geacht mee te werken aan de uitvoering van die plannen. In de praktijk blijkt die laatste benadering niet altijd even goed te werken, en niet zonder reden. De wereld van de plannenmakers verschilt hemelsbreed van de wereld waarin de gewone burger leeft. In veel overheidsplannen is de burger gewoonlijk niet meer dan lijdend voorwerp. Een stap verder is nodig: de burger dient weer onderwerp worden; de persoon die centraal staat, om wie het draait. Om zijn of haar problemen moet het gaan in de discussies, oplossingen moeten serieus worden genomen en zo mogelijk de basis vormen voor de aanpak. En daarbij moet hij of zij kunnen rekenen op ondersteuning. En ook dient men te voorkomen dat de overheid succesvolle initiatieven van burgers overneemt. De kans dat vervolgens deze initiatieven doodbloeden is dan niet denkbeeldig.

In de tweede plaats moeten wijkwerkers snappen wat er leeft. Te vaak is er sprake van misverstanden. Overheidsfunctionarissen en hulpverleners hebben vaak wel het gevoel te weten wat er leeft, maar als zij daarover spreken met de bevolking blijkt de beleving van problemen van de wijkbewoners toch vaak anders te zijn dan de ideeën van de professionals. Echt inzicht verkrijgt men alleen in rechtstreekse communicatie. Die communicatie is ook belangrijk als men wil discussiëren over mogelijke oplossingen. Hoe sceptisch er vaak ook wordt gedacht over de bereidheid van wijkbewoners om mee te denken en te praten over de problemen en de oplossingen, in de praktijk blijkt dat vaak uitstekend te lukken. Maar het vergt wel specifieke vaardigheden van hulpverleners en overheidsfunctionarissen om zover te komen. Hulpverleners moeten achtergronden van gevoelens en meningen kennen om ermee te kunnen omgaan, politiemensen moeten precies weten waardoor onveiligheid wordt veroorzaakt om de juiste ondersteuning te kunnen bieden en te weten wanneer zij problemen weer moeten overnemen van burgers. En burgers moeten weten dat zij

serieus worden genomen; dat het niet gaat om 'inspraak om de inspraak'.

In de derde plaats, overigens in nauwe samenhang met het voorgaande, zal de nadruk moeten worden gelegd op het vinden van oplossingen die specifiek zijn voor die betreffende wijk of die betreffende personen. Contextgebonden oplossingen, zoals dat met een mooi woord heet. Daarmee wordt bedoeld dat wat in de ene wijk werkt, niet automatisch ook hoeft te werken in andere wijken. Elke wijk is anders. De samenstelling van de bevolking, de manier waarop men samenleeft, de problemen die men ervaart, de ervaringen met de aanpak van onveiligheid, de mate waarin men bereid is de handen uit de mouwen te steken, het zijn allemaal factoren die spelen.

Resultaten sociale zelfredzaamheid

Sociale zelfredzaamheid van actieve burgers leidt ertoe dat mensen eerder herkennen dat hun leefomgeving beïnvloedbaar en beheersbaar is, en dat heeft tot gevolg hebben dat gevoelens van onveiligheid verminderen; zij worden immers vooral veroorzaakt door het gevoel dat problemen onbeheersbaar zijn. Daarnaast zijn oplossingen die mensen zelf bedenken en in praktijk brengen duurzamer zijn dan de oplossingen die door de overheid worden aangebracht. Bovendien geeft het meewerken aan oplossingen voldoening. Niets stimuleert meer dan succes. Als mensen merken dat hun activiteiten tot gunstige resultaten leiden, heeft dat tot gevolg dat zij zich in de toekomst met steeds meer problemen gaan bezighouden; het is een groeiproces naar meer veiligheid. In de projecten formuleren de koppels de volgende opgaven:

- bewoners kennen elkaar en willen gekend worden;
- bewoners werken samen aan het oplossen van problemen;
- bewoners leren nieuw gedrag en laten oud (afhankelijkheids)gedrag los;
- bewoners geven elkaar ruimte en tonen grenzen;
- bewoners tonen wij-gevoel en zorgen voor elkaar;
- bewoners kunnen elkaar op gedrag aanspreken;
- bewoners tonen zorg voor de fysieke woonomgeving.

Deze zeven doelen zijn evenzoveel checkpunten voor de organisatie om na te gaan welke inspanningen er zijn verricht door de praktijkprofessionals. Toegegeven, zij zijn

moelijker te meten dan bijvoorbeeld het aantal geregistreerde meldingen van incidenten in buurten. Maar het zijn wel belangrijke indicatoren voor de vraag hoe bewoners leefbaarheid en veiligheid in wijken en buurten beoordelen. En zij geven ook aan welke belangrijke rol bewoners spelen in het integrale veiligheidsbeleid, juist door het nemen van verantwoordelijkheden. Juist door het tonen van actief burgerschap.

Conclusies

De ervaringen met het stimuleren van actief burgerschap geven aanleiding tot de volgende conclusies. Actieve burgers laten zich niet in de hoek zetten en waken ervoor slachtoffer te worden van allerlei vormen van bureaucratiese onverschilligheid. Het bevorderen van actief burgerschap vergt kleine teams van praktijkprofessionals, zoals koppels van wijkagenten en opbouwwerkers. Structurele samenwerking tussen politie en welzijnswerk (hier in het bijzonder opbouwwerk) is van belang. In die samenwerking mag de gemeente niet ontbreken en dienen de lijnen met andere maatschappelijke organisaties, vooral woningbouwcorporaties en jeugdzorg, kort te zijn. Een geslaagde aanpak moet niet het tijdelijke karakter van een project houden, maar behoeft zo snel mogelijk een reguliere status met een structurele organisatorische inbedding behoeft. Het stimuleren van actief burgerschap met kleine teams heeft consequenties voor de sturing van de betrokken organisaties. Praktijkprofessionals beschikken bij uitstek over de benodigde deskundigheid die veelal aan de top van de organisatie ontbreekt. Daarom is het verstandig op het kompas van praktijkprofessionals te varen. Dit vergt een andere rol van leidinggevers. Zij dienen niet hiërarchisch, maar faciliterend en bemoedigend aan te sturen.

<

ICT komt sneller op je af dan je denkt

Waarschijnlijk schreef je je eerste e-mail minder dan tien jaar geleden en verklaarde je in die tijd mensen met een mobiele telefoon voor gek. Tien jaar geleden was het nut van internet voor de meeste mensen nog volstrekt onduidelijk. Inmiddels gaat de toepassing van ICT veel verder dan de pc thuis en het mobieltje in je tas. Maar voor veel opbouwwerkers staat ICT nog ver weg. Terwijl er zo veel mogelijk is!

Op 2 december wordt in het Evoluon in Eindhoven voor de tweede keer de landelijke manifestatie 'ICT en Samenleving' gehouden. Net als vorig jaar kunnen professionals kennismaken met de vele innovatieve projecten en organisaties die hun ervaringen rondom ICT en samenleving willen delen. Het programma biedt plaats aan een uitgebreide informatiemarkt en een groot aantal workshops, demonstraties, filmpjes et cetera. Speciale aandacht is er dit jaar voor de thema's wonen, zorg, veiligheid en jongeren.

Aan wat voor een projecten moet je denken wanneer we het hebben over de toepassing van ICT in het opbouwwerk?

ICT in de buurt

Ook het gevoel dat men in de wijk langs elkaar heen werkt? Door gebruik te maken van een weblogboek kunnen lokale professionals dit voorkomen. De medewerkers van Thuis op Straat (TOS) houden bijvoorbeeld dagelijks in een elektronische logboek bij wat voor werk op straat gedaan wordt en wat het resultaat hiervan is (www.thuisopstraat.nl).

Ook buurtbewoners ontmoeten elkaar steeds makkelijker op het internet via de buurtwebsite en wisselen informatie en diensten uit. Soms ontmoeten bewoners elkaar al virtueel als de huizen nog gebouwd moeten worden. Voorbeelden: www.eschmarke-online.nl of www.ypenburg.net.

Het contact tussen organisatie (bijvoorbeeld de gemeente) en bewoner kan heel makkelijk gelegd worden via het internet. De gemeenten Rotterdam en Barendrecht en een aantal woningbouwcorporaties proberen met 'de Grote Woonstest' te achterhalen hoe de bewoners van de Rotterdamse regio leven en wat hun woonwensen en verwachtingen zijn. De uitslag van deze test kan in de toekomst gebruikt worden om het woonbeleid af te stemmen op de wensen van de huidige of toekomstige bewoners (www.degrotewoonstest.nl).

Toepassing ICT in stedelijke vernieuwing? De wijk waarin je werkt gaat op de schop. Hopelijk is er ruimte voor inspraak voor bewoners. ICT kan daarbij een heel goed hulpmiddel zijn. Via internet blijven bewoners op de hoogte van ontwikkelingen in de wijk en krijgen inzicht in de besluitvorming rondom een herstructureringsproces met behulp van interactieve spelen zoals 'baas op zuid' (www.baasopzuid.nl) en 'baas in Drents dorp' (www.baasindrentsdorp.nl). En tijdens bewonersbijeenkomsten kunnen wensen van bewoners direct zichtbaar gemaakt worden door gebruik te maken van ICT. Bijvoorbeeld met behulp van stemkastjes (www.parteringmodel.nl).

ICT en jeugd

In Eindhoven kent de oude kindertelefoon inmiddels ook een digitale variant: mailmaat. Mailmaat biedt jongeren de mogelijkheid om per e-mail, sneller, gemakkelijker en anoniem professionele hulp in te te schakelen. Daarmee geeft het de hulpverleners de

mogelijkheid om problemen in een eerder stadium te signaleren. Soms hebben de vragers voldoende aan een eenmalig advies, soms is een langer traject van begeleiding en ondersteuning per mail mogelijk (www.mailmaat.nl). Hulpverlening via het web komt tegenwoordig steeds vaker voor. Zo doet de GG&GD in Amsterdam aan virtueel veldwerk en verstrekt de Jellinek zelfhulp on-line (www.cyburg.org/projecten).

ICT en Veiligheid

In de Haagse Schilderswijk houden pleinmanagers van verschillende pleinen en buurtbewoners elkaar via een elektronisch logboek op de hoogte van het wel en wee in hun buurt. Deze integraal en gebiedsgerichte pleinenaanpak heeft als doel de leefbaarheid in de wijk te verbeteren en de buurtbetrokkenheid te verhogen. De bewoners van de appartementen op de Zeeburgerkade in Amsterdam hebben de entreehallen en de ruimten onder de laadperrons van de woningen beveiligd. Buurtbewoners kunnen 'geautoriseerd' worden om de Zeeburgerkade real-time te 'bewaken'. Beide voorbeelden zijn te vinden op: [www.sqm.nl/dossier/ICT in buurt en wijk/praktijkvoorbeelden](http://www.sqm.nl/dossier/ICT%20in%20buurt%20en%20wijk/praktijkvoorbeelden)

Voor meer informatie over de manifestatie op 2 december: www.ictensamenleving.nl
Deelname is gratis. Andere vragen? Stuur dan een mail aan Inge Klück van X-S2: i.kluck@x-s2.nl, bel 030-2330037 of surf naar www.sqm.nl/ www.x-s2.nl

<

Intermediairs in de

“Bezoekvrouwen blijven niet achter hun bureau zitten. Ze gaan op huisbezoek en leggen op straat, in de kerk, het winkelcentrum of het postkantoor contact met mogelijke cliënten. Want hun belangrijkste gereedschap hebben ze bij zich: hun mond en hun houding.” Een citaat, opgetekend uit de mond van een bezoekvrouw, één van de vele vormen van intermediaire functies. Over deze functies verscheen onlangs bij FORUM de publicatie ‘Pendelaars tussen vraag en aanbod - focus op de functie van intermediair’.)

De relatief onbekende functie van intermediair is sinds 1988 in ontwikkeling. Intermediairs kwamen in beeld omdat instellingen bepaalde groepen niet konden bereiken, van dienst zijn of stimuleren tot participatie. Anno 2004 telt Nederland bijna vijftienhonderd intermediairs: veelal vrouwen van allochtone afkomst die werkzaam zijn als Voorlichter eigen taal en cultuur (Vetc), buurtmoeder of contactfunctionaris. Dit zijn betaalde functies, ze zijn geen vrijwilligers. Jaarlijks bereiken zij enkele tienduizenden vrouwen en mannen, met name van allochtone afkomst. De functie van intermediair wordt in de publicatie in zes sectoren beschreven: de gezondheids-

zorg, de opvoedings- en onderwijsondersteuning, het ouderenwerk, de jeugdhulpverlening en de maatschappelijke dienstverlening. Aan het woord komen gebruikers en beoefenaars van de functie, coördinatoren, directeuren en beleidsambtenaren bij een gemeente en het ministerie. Ook andere betrokkenen, zoals een huisarts en twee buurtagenten, vertellen over hun ervaringen.

Veertig vormen

Een intermediair heeft een agogische functie met een sterk voorlichtend karakter. Een intermediair spreekt de taal van de doelgroep en kan omgaan met de hierbij behorende cultuur. Zij is een bruggenbouwer tussen enerzijds de doelgroep en anderzijds een algemene instelling, zoals een peuterspeelzaal, een (basis)school of een gezondheids- of dienstencentrum (voor ouderen). Zij benadert de doelgroep en stimuleert die deel te nemen aan de samenleving en gebruik te maken van de mogelijkheden van opvoedingsondersteuning, onderwijs, gezondheids- en ouderenzorg.

Intermediair kan fungeren als ‘bruggenbouwer’ tussen een instelling en haar moeilijk te bereiken doelgroep

Onder de paraplu van het woord ‘intermediair’ gaan in 2004 zo’n veertig vormen schuil. In de opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering vervullen onder anderen buurtmoeders, assistenten ouderbetrokkenheid en opvoedingsvoorlichters de functie van intermediair. Zij vormen met duizend personen naar schatting de groot-

ste groep intermediairs. In de gezondheidszorg zijn ongeveer driehonderd ‘Voorlichters eigen taal en cultuur’ (Vetc’ers) en allochtone zorgconsulenten. Het aantal intermediairs voor allochtone ouderen is bijna zestig. Daarnaast werken intermediairs ook in de jeugdzorg, sociale activering en op het terrein van leefbaarheid en milieuvorlichting¹⁾.

Een voorbeeld: leefbaarheid

In Amsterdam in de Bijlmer zijn acht wijkhostesses werkzaam op het gebied van leefbaarheid. Zij werken volgens de Wet Inpassing Werkzoekenden (WIW). Deze vrouwen van Surinaamse, Dominicaanse, Antilliaanse, Arubaanse, Ghanese en Nederlandse afkomst geven voorlichting aan huis over verschillende aspecten van leefbaarheid in de wijk, bij huisbezoek of op afspraak. Bij het gesprek wordt een informatiepakket over de wijk uitgereikt en aan bewoners gevraagd wat zij vinden van het wijkbeheer en/of hoe ze willen participeren in de wijk. Tijdens wijkbeheeroverleggen hadden bewoners aangegeven wat voor hen de grootste knelpunten zijn. Dit betrof onder andere een goede voorlichting die aansluit bij grote groepen bewoners. Als vorm is gekozen voor een laagdrempelige, persoonlijke vorm van voorlichting door eigen Bijlmerbewoners.

Arbeidsmarktpositie

De betaling van intermediairs is divers en wordt vaak verkregen uit projectsubsidies. Veel paraprofessionele intermediairs zijn aangesteld op basis van In- en Doorstroombanen (I/D-banen). In de gezondheidszorg werken de meeste intermediairs als freelance, hoewel er ook mensen zijn met een vaste aanstelling. Veel paraprofessionals, zoals ze ook worden genoemd, werken een beperkt aantal uren

spotlights

per week en combineren dit werk met een functiegerichte opleiding, meestal mbo-niveau.

Het project *Perspectief voor Intermediairs*, dat tot 1 juni 2004 door FORUM werd uitgevoerd in samenwerking met NIGZ, NIZW en Stichting De Meeuw (welzijn in onderwijsvoorrang in Rotterdam), streefde naar een verbetering van de positie op de arbeidsmarkt. Eén van de resultaten van dit project is dat vanaf 1 januari 2004 de functie van contactmedewerker (ander woord voor intermediair) op twee niveaus werd opgenomen in het nieuwe loonfunctiegebouw van de CAO Welzijn. Het betreft de grootste groep intermediairs, wiens werkzaamheden vallen onder de werkingsfeer van deze CAO. Voor de driehonderd Vetc'ers en allochtone zorgconsulenten in de gezondheidszorg is er een uitgewerkt profiel met een beschrijving van kerntaken en subtaken op drie niveaus, functie-eisen en een indicatie voor inschaling en functiewaarderings-systeem. Aangezien zij meestal werken vanuit een GGD, een overheidsinstelling, vallen zij niet onder de CAO Welzijn, maar onder de salarisregeling van de overheid. (Zie ook noot 2)

Financiering

De financiering van de intermediaire functie is altijd van tijdelijke en hierdoor ook van problematische aard geweest. De Melkertbanen, de latere I/D-banen, zijn geruime tijd geleden als financieringsbron ontdekt. Door de afschaffing van deze banen dreigt veel van het intermediaire werk verloren te gaan. In de gezondheidszorg werken de meeste Vetc'ers en allochtone zorgconsulenten nog steeds als freelancer. In een artikel van Janny Groen in de Volkskrant in november wordt uitgebreid aandacht besteed aan het werk van intermediairs die werkzaam zijn in I/D-banen in Rotterdam. Via een creatieve oplossing zal een groep van 220 intermediairs tot januari 2006 door kunnen werken. Zij worden binnenkort allemaal getoetst en vervolgens via

Een allochtone zorgconsulent, een van de vele vormen van intermediaire functies, gaat op huisbezoek

FOTOGRAFIE: Bjo Thijs, Amsterdam

een reïntegratietraject bemiddeld om in combifuncties (bijvoorbeeld's ochtends als onderwijs-assistent en 's middags ouderactiviteiten uitvoeren) in de toekomst te gaan werken. In Zwolle hebben zes bezoekvrouwen vanuit vanuit een ID-baan een (vaste) betaalde functie gekregen. Over het algemeen wordt het belang van de functie intermediair wel erkend, maar daar staan helaas nog steeds onvoldoende structurele middelen tegenover.

Functie

De aanduiding 'intermediair', 'paraprofessionaal' of 'contactmedewerker' levert vaak verwarring op. In het project *Perspectief voor Intermediairs* werd hun werk gezien als een functie die verder ontwikkeld en geprofessionaliseerd dient te worden. De kern van dit werk is het vervullen van een brugfunctie tussen de doelgroep aan de ene kant en een instelling aan de andere kant. Door intermediairs wordt de doel- of (potentiële) gebruikersgroep bereikt en beter bediend. In *Perspectief voor Intermediairs* werd gefocust op paraprofessionele intermediairs. De hierboven beschreven groep van bijna vijftienhonderd mensen zijn geen vrijwilligers of professionals die - slechts - een intermediaire bijrol of

deeltaak vervullen. Ze worden op de een of ander wijze betaald voor hun werk, voor ten minste twee dagen per week en zij volgen meestal een functiegerichte opleiding of training.

1) *Els van Thiel, Trees Pels, Pendelaars tussen vraag en aanbod - focus op de functie van intermediair.*

Te bestellen bij Boom Distributiecentrum, Postbus 400, 7940 AM Meppel, tel. 0522 - 237 555, e-mail: bdc@bdc.boom, Kosten 15,- euro.

2) *Lidwien Smit, Feiten over intermediairs - Overzicht van (para)professionals in zorg, onderwijs, welzijn, werk en wonen. Gratis te bestellen bij FORUM: e-mail: e.malahollo@forum.nl.*

3) Zie www.forum.nl/intermediairs

De auteur is projectleider Perspectief voor Intermediairs.

Email: l.smit@forum.nl

FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling

<

Devraag.org, het organiseren van de vraag in het publieke domein, is een initiatief van Sjakus. Partners in dit project zijn het LCO, het Verwey-Jonker Instituut en X-S2. Devraag.org is gericht op het in kaart brengen en ontsluiten van praktijkvormen. Ook willen we het inzicht vestigen dat een actieve vraagzide alleen kan worden bereikt als er stevig wordt geïnvesteerd in **het organiseren van de vraag**. In MO zullen wij voortaan een vaste rubriek verzorgen, met theoretische handreikingen maar vooral ook presentaties van praktijk. Deze keer de projecten EVA/Lanxmeer in Culemborg, Buurt in Beweging in Brabant en de MogelijkMakers van SMOL in de Utrechtse nieuwbouwwijk Leidsche Rijn.

Bewoners Culemborgse wijk Lanxmeer gaan zelf openbaar groen beheren

Met vele handen werken aan de omgeving

Het project EVA-Lanxmeer in Culemborg is een uniek voorbeeld van grensverleggende duurzame en ecologische stedenbouw. Volgens Stichting EVA en de gemeente is de persoonlijke betrokkenheid van mensen een van de belangrijkste voorwaarden voor het realiseren van een duurzame leefomgeving. In het project is veel ruimte voor eigen invulling van het concept. Speciale initiatieven hebben zelfs een kavel in eigen beheer gekregen, zoals 'kwartel', een woongroep voor ouderen. Onder meer met behulp van workshops en seminars namen de (toekomstige) bewoners kennis van wat daarin de mogelijkheden waren. Ook na de bouwfase vervullen bewoners een actieve rol. Zo hebben de bewoners een rol bij het beheer van de openbare ruimte. Deze bewonersgerichte aanpak leidt tot een grote betrokkenheid.

Participatieproces

Normaal gesproken ontwikkelen alleen deskundigen de plannen voor een nieuwe wijk. Pas wanneer de plannen definitief zijn, kunnen aspirant-bewoners zich inschrijven. In de wijk EVA-Lanxmeer zijn (mogelijk) toekomstige bewoners vanaf het eerste

moment betrokken bij de ideeën en plannen voor de wijk. De praktijk laat zien dat het de mensen bewuster maakt en ze dicht bij hun natuurlijke omgeving brengt. Bovendien blijkt door de vroegtijdige en vergaande bewonersparticipatie dat mensen een enorme motivatie en verantwoordelijkheidsgevoel opbouwen voor datgene waar ze in mee mogen beslissen. Ze gaan directer en spontaner met elkaar om en er komt een stroom aan uiteenlopende ideeën en initiatieven op gang om een bijdrage te leveren aan hun directe woon- en leefomgeving. De kans is hierbij groter dat ze bij het toekomstige beheer van de wijk verantwoordelijkheden willen (en kunnen) dragen voor zaken die groter zijn dan ieders achtertuin. Een ander voordeel is dat ieder deel van de wijk zijn eigen karakter heeft.

Bewonersbeheer

Bewonersbeheer is vanaf het begin een belangrijk uitgangspunt geweest. Een en ander is ook vastgelegd in de contracten die door de bewonersvereniging met kopers zijn afgesloten. Iedere bewoner onderkent daarmee het belang van milieu-

bewust handelen. Met een contract creëer je echter geen persoonlijke betrokkenheid, wat nodig is om een duurzame leefomgeving te realiseren. Betrokkenheid en verbondenheid met de ambities van het concept door bewoners is een voorwaarde om hen actief te maken en te houden. Om die betrokkenheid en verbondenheid in stand te houden is het essentieel dat de bewoners zeggenschap krijgen over het beheer van het gebied waar zij wonen. Zorg, verantwoordelijkheid en zeggenschap zijn namelijk onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Beheer van de binnenhoven

Het beheer van de binnenhoven is voor de eerste en tweede fase geregeld door 'mandeligheid'. Dit betekent dat de woninggeenaren samen eigenaar zijn van de binnenterreinen en dus verantwoordelijk voor het beheer. Ook is een strook langs de tuinen in mandeligheid uitgegeven, dit om te bereiken dat er gemeenschappelijke afspraken worden gemaakt over de tuinafscheiding en de overgang naar het semi-openbare gebied. Kant-en-klare schuttingen zijn in het contract dat kopers met de bewonersver-

eniging hebben afgesloten niet toegestaan. Het is de bedoeling dat er met natuurlijke materialen een afscheiding wordt gemaakt. De bewoners maken met behulp van de landschapsarchitect het inrichtingsontwerp voor de binnenhoven. Hiervoor stelt de gemeente eenmalig een inrichtingsbudget

beschikbaar (€ 13.600,- per hof met ongeveer 25 woningen).

Beheer openbaar gebied

Door bewoners zeggenschap te geven over de inrichting en het beheer van het gebied waar zij wonen (en werken) legt de

gemeente een overheidstaak in particuliere handen. Hiermee ontstaan kansen die veel verder reiken dan puur alleen het mogen beheren van openbaar gebied. Denkt u aan de sociale cohesie, de diversiteit in de inrichting ontstaan door de uiteenlopende wensen en ideeën van mensen, maar ook dat de enorme betrokkenheid leidt tot een afwezigheid van vandalisme en zwerfvuil. Of die kansen vervolgens ook worden benut hangt af van de betrokkenheid van bewoners.

Vanaf 18 september 2004 zijn de wijkbewoners en de gemeente officieel samen beheerder van de openbare ruimte in de wijk. Dit betekent dat de bewoners in nauwe samenwerking met de gemeente het openbaar groen voor hun rekening nemen. Nu een groot deel van de wijk is opgeleverd, kan het bewonersbeheer van start gaan. Voor alle betrokken partijen is het een experimenteel project. Als organisatievorm voor het zelfbeheer is gekozen voor een aparte beheersstichting Terra Bella. De gemeente adviseert desgevraagd. Hoe het zelfbeheer georganiseerd wordt is onder meer geregeld in een contract. Dit is van belang omdat de gemeente eindverantwoordelijk blijft, onder andere voor de veiligheid van de openbare ruimte. In dit contract is met name opgenomen dat de stichting alleen democratische beslissingen mag nemen, de bestedingen rechtstreeks de kwaliteit van het gebied ten goede moeten komen en dat de gemeente kan ingrijpen als het onderhoud niet van voldoende niveau is. Op basis van een beheerplan van de stichting en het jaarlijks op te stellen uitvoeringsplan hevelt de gemeente een budget over. Met dit budget moet de stichting (een deel van) de openbare ruimte onderhouden. Bepaalde zaken, zoals bijvoorbeeld de openbare verlichting, horen niet bij dit zelfbeheer. De verdeling van het budget naar de verschillende beheerselementen wordt in principe door de stichting bepaald. Zij kan het werk zelf uitvoeren of derden inhuren. Besparingen door zelfwerkzaamheid mogen de bewoners naar eigen inzicht besteden met als voorwaarde dat het de kwaliteit van het gebied ten goede komt.

Meer informatie: www.eva-lanxmeer.nl
<

Buurt in Beweging

Stichting Divers, K2 en Prisma Brabant hebben gezamenlijk 'Buurt in Beweging' ontwikkeld, een signaleringsinstrument dat gebruikt kan worden om de leefbaarheid in buurten en wijken te peilen. 'Buurt in Beweging' is een digitale leefbaarheidsscan waarmee subjectieve gegevens over een buurt, wijk of straat snel inzichtelijk en bespreekbaar op tafel komen te liggen.

Bewoners kunnen vervolgens verbeterpunten opstellen en oplossingen bedenken. 'Buurt in Beweging' is te gebruiken als eerste stap in een interactief proces met bewoners. Lokale overheden kunnen de informatie die met dit instrument wordt verkregen, gebruiken bij de ontwikkeling van gedifferentieerd beleid. De verkregen informatie kan ook richting geven aan een breed veld van organisaties die actief zijn op het gebied van wonen, welzijn, weten en werken. Het instrument is dan ook geschikt voor gebruik door adviesbureaus, wijk- en welzijnsorganisaties, woningcorporaties en bewonersorganisaties.

Meer informatie: *Christien van der Steen, csteen@prisma-brabant.nl*

De MogelijkMakers van SMOL

De MogelijkMakers van SMOL proberen uw wensen mogelijk te maken. Zodat u zich nog beter thuis voelt in uw (nieuwe) wijk. Een prettige woonomgeving, een goed contact met uw buurtbewoners en leuke vrijetijdsbestedingen; de MogelijkMakers helpen u graag en gratis! Wilt u bijvoorbeeld een buurtfeest organiseren in uw wijk en zoekt u een steuntje in de rug? Of heeft u te maken met overlast in uw straat en zoekt u hulp? Of bent u bezig met het oprichten van een bewonersvereniging of kookclub en heeft u vragen? Bel de MogelijkMakers met al uw vragen of opmerkingen via (030) 662 26 14 of mail naar: mogelijkmakers@smol.nl.

Op deze wijze presenteert de Stichting Maatschappelijke Ontwikkeling Leidsche Rijn (SMOL) zijn diensten met de MogelijkMakers. Oude wijn in nieuwe zakken, zult u misschien zeggen. Het initiatief wordt bij bewoners gelegd en gehouden en dat is een interessante opstelling als je de vraag de ruimte wilt laten en als vertrekpunt wilt nemen.

Vraaggericht werken in Leidsche Rijn met 'mogelijkmakers'

Leidsche Rijn is een Utrechtse wijk in wording. Er gebeurt echter meer dan alleen het op elkaar stapelen van stenen. Ook sociaal gezien wordt er hard gewerkt aan ontwikkeling. Het gaat om een wijk met nieuwe bewoners, zonder gevestigde bewonersorganisaties of huurdersverenigingen en ook de voorzieningen moeten van de grond af aan worden opgebouwd. Aanleiding genoeg om op zoek te gaan naar de bewoners, hun behoeften en wensen, kortom, om de vraag als uitgangspunt te nemen.

De mogelijkmaker

Het is de taak van SMOL om het mogelijk te maken dat er, op sociaal gebied, een vitaal stadsdeel ontstaat. Op vier werkerterreinen levert SMOL diensten aan de bewoners: kinderopvang, vrije tijdsbesteding, informatie en advies en maatschappelijke ontwikkeling. Heinz Schiller, de directeur van SMOL,

wil vraaggericht werken en functies benoemen in klare taal. "Het is belangrijk dat er niet alleen een mooie wijk wordt gebouwd, maar ook dat de mensen betrokken zijn bij elkaar en zich prettig voelen in de buurt waar ze wonen.

Mensen hebben veel kwaliteiten en kunnen eigen initiatieven heel goed zelf tot ontwikkeling brengen. Bij sociale ontwikkeling van de wijk gaat het er om dat de bewoners de mogelijkheden hebben om eigen initiatieven ten uitvoer te brengen. Als zij daarbij een beroep doen op medewerkers van SMOL krijgen ze ondersteuning van een mogelijkmaker."

Marktonderzoek

Een van de eerste vaste medewerkers bij de nieuwe welzijnsorganisatie was een marktonderzoeker. Pas als de vraag scherp in beeld is kan er een aanbod worden samengesteld. Zo zijn er voorzieningen gekomen voor kinderen en is er onderzocht welke vragen er liggen voor vrijetijdsbesteding. Vervolgens gaat een programmeur aan de slag om de activiteiten voor te bereiden. Het is nodig dat marktonderzoek steeds te blijven doen omdat er nieuwe mensen in de wijk komen, maar ook omdat behoeftes van mensen in de loop van de tijd veranderen. SMOL doet iets niet omdat elke welzijnsorganisatie dat doet, maar omdat er vraag naar is. In veel gevallen zijn de bewoners de vragers, maar ook de overheid kan opdrachtgever zijn of een andere maatschappelijke organisatie, bijvoorbeeld uit de zorg.

>>>

Bewoners organiseren zich breed

Leidsche Rijn kent nauwelijks bewonersorganisaties die gebaseerd zijn op het huurderschap. Logisch, omdat de meeste bewoners ook zelf eigenaar zijn. Zij stichten vaak nog tijdens de bouw al een kopers- of bewonersvereniging. Sommige van deze verenigingen zetten hun activiteiten op een laag pitje nadat de huizen betrokken zijn, maar andere worden op

heel andere terreinen actief. En dat is logisch want mensen hebben niet alleen een eigen huis, maar ze hebben ook kinderen die veilig buiten willen spelen. Of er is kwalitatief goede opvang nodig dicht bij huis. Of men wil in de buurt kunnen sporten. Vanuit de bewonersverenigingen die er al zijn, zetten mensen zich in voor goede voorzieningen, dicht bij huis. Er zijn nu acht bewonersverenigingen. Geen van die organisaties heeft een directe relatie met SMOL maar als zij met een vraag zitten kunnen ze rekenen op het advies van een mogelijkmaker.

Integratie komt niet vanzelf

Veel nieuwe bewoners komen uit de stad Utrecht. Ze laten een huurhuis achter en komen in een eigen huis. 70 Procent van de huizen in Leidsche Rijn is in eigendom van de bewoner, 30 procent van de woningvoorraad is huur en wordt gerealiseerd door woningcorporaties. In de stedenbouwkundige visie is rekening gehouden met deze mix van koop en huur. Maar in de praktijk tot nu toe blijkt dat de sociale sector woningen zich in bepaalde stukken van Leidsche Rijn concentreren. Bijvoorbeeld in Parkwijk. In die buurten is ook een concentratie van allochtone bewoners. Mensen die vaak uit Kanaleneiland of Overvecht zijn weggetrokken omdat ze liever in een meer gemêleerde wijk wilden wonen, komen nu in een zelfde situatie terecht als waar ze vandaan komen. Deze nieuwe bewoners willen volgens Schiller wel graag integreren maar het lukt ze nog te weinig. Het niveau van zelfredzaamheid is veel lager dan gemiddeld waardoor het nodig is dat SMOL extra inzet biedt om die integratie toch tot stand te brengen.

Meer informatie: www.smol.nl

Bij het verscheiden van mevrouw dr. Hilda Verwey-Jonker

In juni overleed mevrouw dr. Hilda Verwey-Jonker op 96 jarige leeftijd. Klein van stuk maar groots in de manier waarop zij haar leven vorm gaf.

Mevrouw Verwey was de eerste vrouwelijke sociologe in Nederland die promoveerde. De grondslag voor deze promotie was haar onderzoek naar armoede op lokaal niveau. Het onderzoek betrof de situatie in Eindhoven in de jaren dertig, de stad waar zij voor de oorlog voor de SDAP lid van de gemeenteraad was. Na de oorlog was zij, mede oprichtster van de PvdA, van 1953 – 1962 voor deze partij eveneens lid van de gemeenteraad in Eindhoven.

In 1954 deed mevrouw Verwey als eerste mensen haar intriede in de Eerste Kamer. In 1957 volgde het Kroonlidmaatschap van de SER; ook hier kwam zij als eerste vrouw binnen. Op een leeftijd waarop thans (nog) maakte verschillende keren deel uit van commissies die zich bogen over het beginselprogramma van de partij, zowel voor als na de oorlog. Zij schreef artikelen voor partijorganen, maar ook voor tijdschriften als *Vrij Nederland*, *Tijd en Taak* en *Wending*.

Welke thema's kenmerken de levensloop van mevrouw Verwey?

Mevrouw Verwey heeft zich haar hele leven ook ingezet voor vluchtelingen. In de laatste jaren voor de oorlog was zij lid van een comité voor de opvang van Joodse vluchtelingen in Eindhoven. Dat waren daar en in

die tijd vooral jongens in de leeftijd van 12 – 18 jaar. Tijdens de crematieplechtigheid op 30 juni jl. getuigde één van die voormalige jongens van de inzet van mevrouw Verwey, die ook niet ophield nadat zij waren vertrokken. Met verschillende van hen onderhield zij gedurende haar leven contact.

Zij was na de oorlog actief betrokken bij de kwestie van de 'verplaatste personen' (displaced persons). Een bemoeienis die (mede) leidde tot de oprichting van de International Refugee Organisation in de context van de Verenigde Naties. Zij had daarbij niet alleen oog voor de, overigens noodzakelijke, politiek-juridische aanpak in dit geval, maar was in het bijzonder geïnteresseerd in de mensen zelf. Mensen die in kampen in Duitsland en Oostenrijk zaten die niet naar hun vaderland konden of wilden terugkeren. Zij vormden het restant van de twintig miljoen buitenlanders die aan het einde van de Tweede Wereldoorlog in Duitsland verbleven: als gedwongen arbeidskrachten, als krijgsgevangenen, als gestrafte burgers. 'Wat waren het voor mensen, waarom wilden zij niet terug? Waar wilden zij naar toe en hoe stelden zij zich hun toekomst voor?' Dat zijn vragen die een opbouwwerker zich ook stelt (dan wel behoort te stellen).

Deze ervaring met het vluchtelingenprobleem heeft een blijvend stempel op het werk van mevrouw Verwey gezet. Nadien heeft zij zich met nieuwe migratiestromen beziggehouden. Zoals bijvoorbeeld met de migratie van Ambonezen (zoals zij toen nog werden genoemd) als gevolg van dekoloniatie: hoe zou de toekomst van de bevolkingsgroep eruit kunnen zien? Onder haar voorzitterschap schreef een commissie op verzoek van minister Klompé het rapport *Ambonezen in Nederland*. Op het moment dat de commissie haar werkzaamheden begon, was de verstandhouding tussen de Molukkers en de Nederlandse regering slecht. Het was moeilijk om toegang te krijgen tot wat hen bewoog. Toch verwierf de

commissie enige kennis van de situatie. Doordat binnen de Molukse groepering sprake was verdeeldheid leverden gesprekken met organisaties aan weerszijden inzicht in drijfveren en in grondslagen voor tegenstellingen. De commissie kon bovendien gebruik maken van kennis en ervaring van Molukse studenten die tijdens stages in woonoorden toegang hadden tot 'gewone' mensen die door leiders uit de Molukse gemeenschap werden afgeschermd van de commissie. Ook in deze casus gaat mevrouw Verwey op zoek naar de beweegredenen en perspectieven van betrokkenen zelf alvorens voorstellen tot aanpak te ontwikkelen.

De aanbevelingen die de commissie de regering aanreikt kunnen in opbouwwerktermen gesproken worden opgevat als ontwerpen voor nieuwe sociale arrangementen (de tweede hoofdstuk voor opbouwwerk). De commissie bepleit de opheffing van de woonoorden en het bouwen van open woonwijken met huizen die voldoen aan Nederlandse normen. Weliswaar zou deze aanpak tot gettovorming leiden, maar volgens de commissie was dat de enige oplossing die voor het merendeel van de Molukkers aanvaardbaar zou zijn. Daarnaast sprak de commissie zich uit voor goed onderwijs voor de kinderen, een op de groepering afgestemde vorm van arbeidsbemiddeling en 'vooral: een oplossing voor het vraagstuk van de achterstallige pensioenen'. Deze aanpak van de commissie onder voorzitterschap van mevrouw Verwey kan met enig recht worden beschouwd als samenlevingsopbouw op meerdere niveaus. Mevrouw Verwey, zelf een rolmodel voor zich emanciperende vrouwen, heeft zich ook beziggehouden met emancipatiebewegingen: vrouwen en ouderen springen daarbij in het oog als groeperingen die relatief machteloos zijn. Zij wijst echter ook op het groeiend aantal immigranten die kenmerken vertonen van een machteloze groep. Binnen die groeperingen, aldus schrijft zij in 1988, is nog weinig van een emancipatie-

streven zichtbaar. Hoe zal de situatie in die groeperingen zijn over enkele tientallen jaren? Zij werpt vragen op die ook thans nog niet bevredigend zijn beantwoord.

Hoewel zij er zelf toch wel wat bedenkingen tegen had, is zij akkoord gegaan met de naamgeving van het nieuwe sociaal weten-

schappelijk onderzoeksinstituut in Utrecht: het Verwey-Jonker instituut. Op die manier blijft mevrouw dr. Hilda Verwey-Jonker in de hennering voortleven.

1) Uit: Hilda Verwey-Jonker, 1988. *Er moet een vrouw in. Amsterdam, De Arbeiderspers*, p. 182-194.

2) T.a.p. p. 196

3) In het vorige nummer van *MO/Samenlevingsopbouw* bepleit Voogt dat opbouwwerk zich niet beperkt tot het buurtniveau, maar andere schaalniveaus in zijn blikveld betreft.

<

Besparen met de Budgetagenda 2005

Zoals elk jaar brengt het NIBUD ook voor het komende jaar weer een Budgetagenda uit. De Budgetagenda 2005 is praktisch, compact en zeer informatief. Leuk om te krijgen, maar ook leuk om te geven. Gemeentelijke sociale diensten, bureaus schuldhulpverlening en woningcorporaties geven de agenda dan ook regelmatig cadeau aan hun cliënten. De Budgetagenda is immers hét middel bij uitstek om cliënten inzicht te laten krijgen en houden in hun geldzaken. En dat is helaas hard nodig gezien de kabinetsplannen: 2005 zal een financieel zwaar jaar worden.

Met de Budgetagenda 2005 kunnen cliënten een beter zicht krijgen op hun uitgaven. Elke dag is er plek ingeruimd om de uitgaven te noteren. Ook bevat de agenda speciale invulschema's voor uitgaven voor kleding, gas en elektriciteit, en de auto. Wanneer een

cliënt zo'n maand of twee zijn uitgaven noteert, heeft hij een uitstekend inzicht in zijn uitgavenpatroon. En dat legt de basis om goed te leren omgaan met geld. Voor instanties als sociale diensten en bureaus schuldhulpverlening is het belangrijk iets te doen aan de preventie van financiële problemen. De Budgetagenda biedt daarbij een uitstekend, effectief én goedkoop hulpmiddel!

Budgetagenda helpt besparen

De Budgetagenda 2005 staat boordevol informatie. Besparen is daarbij een belangrijk en actueel onderwerp. Vier thema's krijgen specifieke aandacht in de agenda: energie, vrije tijd, communicatie en pensioen. Bij elke dag staat een handige tip vermeldt, waaronder vele bespaartips. En besparen op uitgaven kan uiteindelijk bijdragen aan het voorkomen van schulden.

<

Tweede Werkconferentie Sociaal-Artistische Projecten

Op donderdag 9 december organiseert Projectbureau Kunstcircuit in samenwerking met Raster Welzijnsgroep en het Centrum Beeldende Kunst Deventer de Tweede Werkconferentie Sociaal-Artistische Projecten.

De werkconferentie begint om 13.00 uur met een korte inleiding waarin de balans wordt opgemaakt van het Project Cultuurmakelaar 2001-2004 in Deventer. Ook wordt nader ingegaan op de ins en outs van sociaal artistieke projecten.

Presentatie van een publicatie over het project Kunstenaars in de Brede School
Keuze uit tenminste twaalf presentaties met aansprekende praktijken met betrekking tot:
Podia in de wijk; Erfgoed in de wijk; Kunstenaars in de wijk; Kunst, Cultuur en de Brede School; Podia voor migranten; Erfgoed van migranten. Vijftig procent van de praktijk voorbeelden komt uit Deventer en vijftig procent komt elders uit Nederland.

Debat over de toekomst van sociaal artistieke projecten in Deventer. Daarnaast wordt gewerkt aan een randprogramma met diverse kunststutningen.

Doelen

- Balans opmaken van drie jaar sociaal-artistieke projecten in Deventer.

- Oogsten: successen laten zien en problemen benoemen
- Zaaien: inspiratie van elders opdoen voor braakliggende terreinen
- Debat over prioriteiten en aandachtspunten voor 2005-2008

Doelgroep

Professionele werkers en reeds actief betrokken burgers in de volgende beleidssterreinen:
Welzijn; Wijk aanpak, opbouwwerk, jongerenwerk, kindwerk, activering, activiteitencentra
Cultuur: Culturele instellingen en individuele kunstenaars
Onderwijs: ROC, EHL, Brede School Gemeente en Provincie; welzijn, cultuur en onderwijs, minderheden, stedelijke vernieuwing
Maatschappelijk veld: bedrijfsleven, woningcorporaties, zorginstellingen, zelforganisaties, bewonersorganisaties en reeds actief betrokken burgers

Donderdag 9 december 2004 van 13:00 tot 17:00 uur in de Centrale Moskee te Deventer (plus een randprogramma in de avonden)

Meer informatie:

Kunstcircuit
Projectbureau Leeuwenkuil, centrum voor de kunsten, Keizerstraat 68, 7411 HH Deventer,
Tel. 0570 66 50 94 of 06 10 390 396

<

Oogstfeest van 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur'

Het project 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur' heeft vier stadstuinen in Amsterdam en Rotterdam geadopteerd om als inspirerend voorbeeld te dienen voor anderen. De tuinen zijn opgezet door en in beheer bij buurtbewoners en vrijwilligers. Op woensdag 10 november wordt het project afgerond met een 'Oogstfeest'.

Het project 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur' brengt de waarde van de stadstuinen voor bewoners, bezoekers en gebruikers in beeld. Er wordt aandacht besteed aan de voorwaarden die nodig zijn om dergelijke initiatieven van de grond te krijgen en ze op de lange termijn overeind te houden. Rust en ruimte in de natuur dichtbij huis stimuleert zorg en aandacht voor planten en dierenleven in de stad, en biedt nieuwe mogelijkheden voor participatie en ontmoeting van mensen van verschillende culturen. De grote waarde van natuur in en om de stad moet meer doordringen bij beslissers in de politiek en het bedrijfsleven vinden de projectpartners.

Oogstfeest

Het project wordt op woensdag 10 november 2004 van 10.00-16.30 uur afgerond met een 'Oogstfeest' in Showkas kwekerij 'de Arendshoeve' in Aalsmeerderbrug. De manifestatie wordt geopend door Herman Wijffels. Er zijn excursies, een kennismarkt en een veiling van goede ideeën. Inschrijven kan door het programma plus aanmeldingskaart te downloaden via www.landbouw-groengezond.nl

Film

In samenwerking met IKON/TV en Pieter van Huystee Film is een film geproduceerd: Gemengde Sla, impressie van een stadsoase

(regie Huib Stam). De film is in premièr gegaan op de Nederlands filmdagen in Utrecht en wordt door IKON TV op 4 november aanstaande uitgezonden op Nederland 1. Daarnaast is onder de titel 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur' een korte voorlichtingsfilm gemaakt.

Publicaties

Over de geadopteerde 'tuinen' zijn vier publicaties verschenen:
De Ruige Hofhouding; Theunissen, F. en Bongers, F.; Zwolle 2004. ISBN 90-804823-9-0
Door inzet van bewoners zijn tien jaar geleden twee terreinen in Amsterdam Zuidoost gespaard gebleven van verdere bebouwing. Er is ruimte gemaakt voor een natuurgebied om de natuur dicht bij de stadsbewoners te brengen. De heemtuin en de kruidentuin zijn toegankelijk gemaakt voor rolstoelgebruik. Hiervan kunnen onder andere zieke kinderen uit het nabijgelegen AMC en van een instelling voor verstandelijk gehandicapten bij Abcoude profiteren.

Kerktuinen op de drempel van de wijk, Inspirerende voorbeelden en ideeën; Brugge, T. Zwolle 2004. ISBN 90-804823-8-2
Momenteel worden door de plaatselijke geloofsgemeenschap de groengebieden rond vele kerken en kapellen tot nieuwe ontmoetingsplaatsen gemaakt. In de Amsterdamse wijk De Pijp is bij de Oranjekerk een 'Hof van lof' aangelegd als een plaats voor bezinning. In de tuin helpen ook buurtbewoners mee.

Mostafa's moestuin Meer groen in de regenboog; Ginkel, J. van en M. El Filali. Zwolle 2004. ISBN 90-804823-7-4

In de Amsterdamse wijk Bos en Lommer is van een verwaarloosd terrein een (multiculturele) volkstuin gemaakt, de 'Ecotuin West' met als motto 'samen leven, samen tuinieren'. Bewoners uit verschillende cultuurgroepen hebben er een (volks) tuintje en beheren het complex gezamenlijk. Er wordt getuinierd en gerecreëerd. Turkse en Marokkaanse kinderen leren hier over de

natuur via diverse educatieve activiteiten. Deze bijzondere volkstuin wordt in deze publicatie beschreven in combinatie met een project 'Samenwerken in de natuur met asielzoekers'.

Tuinen in een landschap van steen; Han van de Wiel, Zwolle 2004. ISBN 90-77823
Eind jaren tachtig werd op initiatief van de Actiegroep Het Oude Westen het Wijkpark aangelegd. Later kwamen er een wijktuin en volkstuinen bij. Goedkoop recreëren in de wijk is nu mogelijk door de schaarse buitenruimte een zinvolle bestemming te geven. De wijk het Oude Westen ligt midden in het centrum van Rotterdam. Wijkpark en wijkstuinen bieden een kleine oase van rust en stilte voor de wijkbewoners, maar ook voor de kantoorbewoners van de omringende kantoorcolossen.

Prijs: €10,- per stuk of €25,- (exclusief porto) voor alle vier de boekjes ineens

Informatie en bestellen bij het projectsecretariaat van 'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur':

P/a LCO, Postbus 1004, 8001 BA Zwolle tel. 038 4232112. lc@opbouw.nl.

'Neem de natuur in de wijk, de wijk in de natuur' is een project van FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, Landschapsbeheer Nederland en de Projectgroep Kerk en Milieu van de Raad van Kerken in Nederland. Er wordt nauw samengewerkt met het NIDO programma 'Landbouw en Groen voor een Gezonde Samenleving', dat wordt uitgevoerd door Wageningen Universiteit en Research. Het project is voortgekomen uit de campagne 'En dan nu; echte welvaart' en wordt mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van VSB Fonds, Habitat Platform en het NIDO.

Dorpswaardering, een voor dorpsbewoners

Aan de slag met de toekomst van je dorp!

Al eerder werd in MO/Samenlevingsopbouw gewag gemaakt van de Nederlandse versie van de Engelse methodiek Village Appraisals. De methodiek is door LCO-Platteland in Zwolle 'doorontwikkeld' voor de situatie op het Nederlandse platteland en kreeg de naam Dorpswaardering (zie ook MO/S nr. 200, maart 2004). Begin november wordt Dorpswaardering gepresenteerd tijdens twee bijeenkomsten in Noord en Zuid Nederland.

- het ontwikkelen van lokale betrokkenheid en steun;
- het aanmoedigen van het lokaal 'eigendom' van projecten (wat de continuïteit ten goede komt);
- het opbouwen van zelfvertrouwen en vaardigheden van bewoners, zodanig dat zij zelf waardevolle initiatieven voor de lokale samenleving kunnen nemen.

Een aantal jaren geleden kwamen drie (toenmalige) LCO-ers van het Zwolse plattelandsteam tijdens een werkbezoek aan Engeland in aanraking met Village Appraisals. De methodiek was al in enkele duizenden Engelse dorpen met succes toegepast en het leek zeer interessant de mogelijkheden te onderzoeken om ook Nederlandse dorpen te kunnen 'bedienen'. Er kon een overeenkomst worden gesloten met de Engelsen; dat was de start van een –achteraf- omvangrijk project: de 'hertaling' naar het Nederlandse platteland. In dezelfde periode is onder de naam DORPinZICHT overigens ook een Vlaamse variant ontwikkeld.

Lange geschiedenis

Village Appraisals moest dus geschikt worden gemaakt voor de Nederlandse gebruiker. Een citaat uit het pakket dat we inder tijd meekregen: "Village Appraisals, helping to understand your community. Essentially, a 'village appraisal' is a comprehensive survey carried out by the community for the community."

Een Nederlands dorp is niet direct te vergelijken met een Engelse dorpsgemeenschap en van een 'rechttoe-rechtaan' vertaling van het Britse materiaal kon dan ook geen sprake zijn.

Village Appraisals moest 'hertaald' worden naar de Nederlandse situatie; daarvoor werd het IVAM Environmental Research van de Universiteit van Amsterdam ingeschakeld, die overigens ook voor de Vlaamse versie de verantwoordelijkheid op zich nam. Niet alleen was er sprake van een hertaling, ook werden in vier Nederlandse dorpen pilots uitgevoerd om de toepasbaarheid te testen: Spaarndam in Noord Holland, Sluis en Sluiskil in Zeeland en Nieuw Scheemda't/Waar in Groningen. De pilots werden uitgevoerd in samenwerking met de betrokken gemeenten, lokale welzijnsorganisaties en steunfuncties. De pilots hebben geleid tot stevige aanpassingen, zodanig dat een geheel vernieuwde 'echte' Nederlandse versie is ontstaan. Met name het computerprogramma is volledig nieuw.

Wetenschappelijke evaluatie

In de vier pilot-dorpen werd Dorpswaardering in de praktijk getest. De pilots werden gevolgd en geëvalueerd door het IVAM (Research and Consultancy on Sustainability) en AME (Amsterdam study centre for the Metropolitan Environment) van de Universiteit van Amsterdam, onder leiding van Dr. Frans Thissen.

Een kort citaat uit het rapport:

Dorpswaardering blijkt een goede aanvulling te zijn op het bestaande palet van methoden om de leefbaarheid te verbeteren. Het biedt namelijk een meerwaarde ten opzichte van andere methoden, het pakket wordt gewaardeerd door haar gebruikers, de onderzoekstechnische kwaliteit van de leefbaarheidsonderzoeken wordt als redelijk tot zeer goed beoordeeld en beoogde maatschappelijke resultaten worden behaald.'

Dorpswaardering is een van oorsprong Engelse methodiek ontwikkeld door de Countryside and Community Research Unit (CCRU) van het Cheltenham and Gloucester College of Higher Education. Drijvende kracht is Malcolm Moseley, Professor of Rural Community Development. In een publicatie uit 1997 stelt Moseley dat Village Appraisals zich ten opzichte van andere instrumenten in vier opzichten onderscheidt:

- het ten volle gebruik maken van lokale kennis, vaardigheden, inzet en hulpbronnen;

nieuw instrument

Wat is dorpswaardering?

Als antwoord op de vraag wat dorpswaardering is, kunnen we het Engelse citaat nagenoeg letterlijk vertalen: 'Een samenhangende enquête uitgevoerd door het dorp voor het dorp'

Dorpswaardering is dus een onderzoeksinstrument, zoals er zo velen zijn. Deze echter is specifiek toegesneden op gebruik door groepen vrijwilligers en bestaat uit een handboek en een softwareprogramma. Standaard bevat Dorpswaardering 324 vragen, gespreid over acht thema's:

- plaatselijke woningbehoefte;
- voorzieningen;
- werkgelegenheid;
- verkeersveiligheid en verkeersdruk;
- sociale veiligheid;
- kwaliteit van de woonfunctie;
- informatie en bestuur;
- initiatieven vanuit het dorp.

Het gehele onderzoekstraject wordt in acht stappen afgelegd en beslaat een tijdsspanne van ongeveer een half jaar.

Van groot belang is het aanbrengen van de 'couleur locale' van het eigen dorp. De meestal vanuit de Vereniging Dorpsbelangen gevormde initiatiefgroep heeft grote invloed op het onderzoek. Ze moet uit de totale lijst van de ruim driehonderd vragen zo'n zestig (tot maximaal negentig) vragen selecteren binnen de acht thema's, waarvan zij vindt dat ze voor hun dorp het meest relevant zijn. Tegelijk dient de in het dorp te verspreiden enquête evenwichtig van opbouw te zijn. In het programma zit daartoe het zogenaamde 'mengpaneel', dat de gebruiker adviseert met betrekking tot het mogelijke aantal vragen per thema.

Een volgend belangrijk moment in het traject is de verspreiding en het weer ophalen van de enquête: dit dient huis aan huis te gebeuren en de vrijwilligers bieden aan eventueel te helpen bij het invullen. De praktijk van deze werkwijze heeft bewezen, dat een hoge respons, tot wel 90 procent, gehaald kan worden.

Met behulp van het softwareprogramma kunnen de verkregen gegevens worden ingevoerd in de computer en het programma kan ook diverse analyses uitvoeren. Er kunnen rechte en specifieke tellingen worden vervaardigd, maar ook kruistabellen en staafdiagrammen

Samen met gemeente en instellingen

Het verkregen materiaal vormt de basis voor het opstellen van een dorpsplan, een dorpsvisie. Daadwerkelijke uitvoering van zo'n dorpsplan is een zaak van het dorp zelf, maar uiteraard ook van de gemeente en maatschappelijke organisaties in het betrokken werkgebied. Het is daarom raadzaam deze van meet af aan te betrekken bij het uitvoeren van een Dorpswaardering, waarbij ervoor gewaakt moet worden, dat het project wordt overgenomen, onteigend, door die partners.

Handboek

Dorpswaardering wordt uitvoerig toegelicht in het Handboek waarin alle stappen en deelstappen gedetailleerd worden toegelicht. Maar ook worden bijvoorbeeld tips gegeven voor het opstellen van een kostenraming voor een traject Dorpswaardering en het vinden van subsidies. Het instrueren van de vrijwilligers voor het rondbrengen en weer ophalen van de enquêteformulieren komt eveneens uitvoerig aan de orde.

En uiteraard wordt aandacht besteed aan het invoeren van de verkregen gegevens en aan de zogenaamde representativiteitstoets die in het programma is opgenomen.

Dorpswaardering is het begin

Zoals gezegd, Dorpswaardering is slechts een onderzoeksinstrument waarmee vrijwilligersgroepen zoals Dorpsbelangenorganisaties de meningen en wensen van de dorpsbewoners wetenschappelijk verantwoord in kaart kunnen brengen. Daarmee wordt de basis gelegd voor het opstellen van het dorpsplan. Het handboek doet suggesties hoe dat aan te pakken.

Dorpswaardering wordt gepresenteerd tijdens twee bijeenkomsten:

- 3 november, 13.30 uur Vergadercentrum La Gare (NS station) Den Bosch.
 - 4 november, 19.30 uur Zalencentrum Muller, Beilen
- Aanmelding: lcoz@opbouwwerk.nl
Kosten: €50,- per persoon.

Het pakket Dorpswaardering kost €230,— en kan worden besteld bij LCO-Zwolle, tel. 038 - 4232112, E-mail:

lcoz@opbouwwerk.nl. Na ontvangst van uw bestelling wordt een factuur gezonden. Als het verschuldigde bedrag is gestort, wordt Dorpswaardering aan u toegestuurd

1) *Dorpswaardering gewaardeerd. Een evaluatie van de methode Dorpswaardering. Eindrapport. Amsterdam februari 2004. ISO doc.nr. 04010-o. Zie ook: www.ivam.uva.nl (via lopende en afgeronde projecten).*

<

Piet Willems overleden ... nu

Op 31 juli overleed Piet Willems. Hij zou 9 december 76 jaar zijn geworden. Niet iedereen kon bij zijn begrafenis zijn; zijn dood was zo plotseling en velen waren op vakantie. Voor degenen die wel bij de begrafenis konden zijn, was er ongeloof: Piet overleden? Dat kan toch niet. Hij was nog met zo vele dingen bezig. Gepensioneerd, maar gewoon doorwerkend. Zo leeftijdsloos. Iemand waarbij je nooit dacht 'straks is hij er niet meer'. Hij was er immers altijd voor mensen in Oost en later voor velen in de stad 's Hertogenbosch.

Piet Willems stond aan de wieg van vele basisinitiatieven en zelfhulporganisaties in 's Hertogenbosch. Van daaruit had hij contact met vele mensen in binnen- en buitenland. Een permanente uitwisseling van ideeën, elkaar inspireren en zo nieuwe initiatieven ontwikkelen, dat was Piets werkwijze. Door deze werkwijze heeft hij vele mensen aan zich weten te binden. Zij allen verliezen een bijzondere vriend en collega. Ook ik verlies een belangrijke persoon in mijn leven.

Ik leerde Piet 27 jaar geleden kennen tijdens een internationale ontmoetingsweek van basisinitiatieven. Dat was in augustus in België. Het was een ontmoeting die grote gevolgen had voor mij én voor Den Bosch-Oost. Die ontmoeting was de kiem voor gezondheidscentrum Samen Beter dat we een tweeënhalf jaar later in Den Bosch-Oost aan het Zuidoosterfront openden. Maar het was niet alleen Samen Beter; er waren vele activiteiten in de wijk, en later in de stad, waarin we samenwerkten. Soms intensief. Vaker zijdelings. We wisten van

elkaar waar we mee bezig waren en wisten elkaar te vinden als dat nodig was. Over Piets vele verdiensten in 's Hertogenbosch is veel gezegd en veel geschreven. Hij stond aan de wieg van zo vele initiatieven; de advertenties in de kranten na zijn overlijden getuigden daar van. Hier wil ik vooral zijn activiteiten in Den Bosch-Oost noemen. Het was immers in Oost dat zijn baanbrekend werk als opbouwwerker gestalte kreeg.

Den Bosch-Oost

Piet begon in 1974 in Den Bosch-Oost als opbouwwerker met een experimenteel welzijnsproject. In Den Bosch-Oost waren op dat moment geen welzijnsvoorzieningen. In eerste instantie werkte hij alleen, eind 1974 kwam er een secretaresse, Jeanne Coret. Zij bleef 17 jaar en werd samen met Piet 'de Poelsstraat 10'. In de loop der jaren breidde de staf zich uit. Jeanne was het vaste aanspreekpunt op het kantoor en Piet ging de buurt in. Hij zocht mensen op en ging met ze praten; ging bij sleutelfiguren langs, de een verwees naar de ander; en spoorde problemen op. Wat op hem afkwam dat pakte hij aan, altijd samen met de mensen. Hij had geen uitgestippeld programma. Hij koos ervoor om dichtbij en samen met de wijkbewoners te werken.

In de beginjaren kwamen veel activiteiten tot stand vanuit actie: 'We zijn tegen'. De gemeente kon nooit iets goed doen. Het Welzijnsproject Oost legde het accent op verzet tegen de gemeente en de instituties. Maar intussen bouwde Piet letterlijk en figuurlijk in de wijk: buurthuis de Oosthoek en de Barak in Aawijk Zuid, waar later de Stolp voor in de plaats kwam. Hij hielp bij de totstandkoming van het buurthuis de Graafse wijk Noord, dat zelfstandig door ging. Hij deed ook een poging om de oude ENCI-fabriek voor de wijk te krijgen. Hier wilde hij toentertijd al starten met alternatieve werk- en kunstcollectieven voor werklozen. Een idee dat toen niet van de grond kwam.

Intussen kreeg het alfabetiseringswerk dat vanuit Het Welzijnsproject opgezet werd landelijke bekendheid, zo ook alle WAO-

groepen. Hierin was een andere kant van Piets werk te zien: zelforganisatie, zelfhulp, het bevorderen van zelfredzaamheid, aanboren en ontwikkelen van talenten. Aan de lopende band ontstonden groepen: Buitenbeentjes, Rakkers, Ruggesteun en de vele vrouwengroepen. Hier had Piet niet zo'n directe band mee. De vrouwenwerkers van het Welzijnsproject Oost met de vrouweninitiatiefgroep aoers en lieten van zich horen in de wijk.

Nieuwe initiatieven

Voor Piet bestond geen middenweg. Hij koos ervoor om achter de mensen te staan met hun zorgen en noden. Dat leidde nogal eens tot conflicten. Vooral in de eerste jaren kwamen vanuit allerlei conflictsituaties nieuwe initiatieven naar boven. De bezetting van een school bracht een nieuwe school voor de wijk: de Plataan. Vanwege ongenoegen met het bestaande gezondheidszorgsysteem is Samen Beter voort gekomen. Zo kwam er ook een advocatencollectief, dat juridische hulp bood, maar ook cursussen organiseerde in de wijk.

Alle initiatieven hebben met elkaar gemeen dat ze werden opgezet – om in de woorden van Piet te blijven –

- van onderop;
- niet voor maar met mensen en vooral met de kwetsbaren;
- bewustwording van mensen vanuit de actie;
- leren van en met elkaar en zo problemen zelf oplossen;
- vertrouwen hebben in de mensen waar je mee werkt en hun vertrouwen verdienen.

Piet heeft in den Bosch-Oost een fundament gelegd voor een actieve wijk en dat is Den Bosch-Oost nog steeds. Misschien voor velen niet meer zo actief als vroeger; we denken immers altijd dat het vroeger beter was. Toch zijn in de Oosthoek, in de Stolp, in de Oosterhoeve, in het Kruiemeltje, in de Stroom, in Trefpunt Oost, in de Graafse wijk Noord, in gezondheidscentrum Samen Beter, in Hulpsector Oost Piets manier van werken overeind gebleven, gedragen door

is hij in onze gedachten

nieuwe mensen en voortbouwend met nieuwe activiteiten.

En deze manier van werken heeft in 's Hertogenbosch door gewerkt. Op 29 april 1999 kreeg Piet een koninklijke onderscheiding. Burgemeester Rombouts zei toen: "Zijn visie en aanpak zijn in zekere zin de aanzet geweest tot de gemeentelijke aanpak in buurten en wijken, waar sociale activering en cohesie een belangrijke rol spelen."

Een meester in het opbouwwerk

In de kringen van het opbouwwerk geldt Piet als een meester. Bij leven al een legende.

In 2001 verscheen in de reeks opbouwteksten het boek 'Radicaal kiezen voor opbouwwerk'. Geschreven door Piet samen met Harrie Broekman. Een levensverhaal, waarin geprobeerd is het succes achter de methodiek van Piet te achterhalen.

In het voorwoord zegt Paul Kuypers dat Piet andere beroepsgenoten dwingt om in alle scherpheid hun eigen positie te bepalen. Hij laat niemand in de wereld van het opbouwwerk met rust door de radicale keuze die hij steeds maakt. De persoon achter de werker blijkt uitermate belangrijk geweest te zijn voor het succes van zijn werk.

Gezaghebbende organisatie-theorieën zeggen over mensen als Piet dat hun persoonlijk meesterschap verder gaat dan bekwaamheid en vaardigheden, hoewel het daar wel op gebaseerd is. Het gaat verder dan een openstelling of ontplooiing van de geest, hoewel het een groei van de geest vereist. De kern is dat deze mensen hun leven zien als iets dat ze blijvend creëren en niet ondergaan.

Mensen met een hoog niveau van persoonlijk meesterschap hebben een speciaal soort vastberadenheid waarmee ze hun visies en doelen nastreven. Ze weten hoe ze krachten van verandering kunnen opmerken en ermee kunnen werken. Ze zijn uiterst nieuwsgierig en voelen verbondenheid met anderen en met het leven zelf. Toch geven ze niets van hun eigenheid prijs.

Piet had zo'n hoog niveau van persoonlijk meesterschap en dat verbond hij aan de maatschappelijk strijd tegen onrecht.

Een mooi afscheid

Piet kreeg een afscheid dat bij hem paste. Precies een jaar geleden besprak hij met Lisa zijn wensen voor zijn begrafenis en legden zij samen een aantal zaken vast. Zo kon Lisa samen met de kinderen en kleinkinderen een afscheid regelen zoals Piet dat wilde. De viering onder leiding van pastor Piet in de San Salvatorkerk was persoonlijk en stond in het teken van Piet als man, als vader en opa. Het was zijn wens dat zijn werk belicht werd door mensen waarmee hij in het werk een persoonlijke band had, geen gezagsdragers.

Het was een viering waarin Piet herdacht is als een bijzondere man. Een opa die 'vaak met zijn hoofd omlaag liep, omdat hij zoveel moest denken'. Een vader die elke zaterdag langs kwam, aan tafel schoof en 'wel een 'bak koffie' wilde om vervolgens op een papiertje nieuwe plannen te schetsen. Een mooi mens die geraakt werd door de worsteling van mensen die hun leven niet meer wisten te leven. Een man die 'het vuur brandende hield onder de wijkbewoners in Den Bosch-Oost'.

De vele aanwezigen in de kerk kregen van de kleinkinderen een legoblokje om daar-

mee 'zelf te kunnen verder bouwen'. Een symbolische gebeurtenis. Later liep een indrukwekkende stoet langs zijn graf en lieten een schepje aarde op zijn kist vallen om Piet zo hun laatste eer te bewijzen.

De mooiste eer bewijzen we Piet als we in zijn gedachtegoed door gaan met activiteiten in de wijk, waarin we met elkaar samen werken en 'bouwen' aan onze wijk waar de zon op komt en wij het vuur brandende houden.

Mariet Paes

Oproep

Op het kaartje ter herinnering aan Piet vragen zijn kinderen om te laten weten hoe iedereen Piet zag en kende. Vooral de persoonlijke verhalen wat Piet betekent heeft voor mensen, hoe ze hem kenden, willen zij graag horen. Reacties kunnen naar: wiewaspiet@home.nl of p/a Ria Willems, Franciscanenborch 18, 5241 KS Rosmalen.

Gedenkdagen

Met een paar mensen organiseer ik op 10 en 11 december twee dagen ter herdenking aan Piets werk. Mensen uit binnen- en buitenland die Piet kenden, worden uitgenodigd. Op de dagen zullen enkele belangrijke activiteiten van Piet gepresenteerd worden. Door betrokkenen zelf. Zij vertellen hoe Piets ideeën en werkwijze anno 2004 er uitzien. Op de dagen is ook plek voor discussie om elkaar te inspireren, zoals Piet altijd deed.

Degenen die graag een uitnodiging ontvangen, kunnen dit doorgeven via mijn e-mail mpaes@planet.nl of sturen naar Seringenstraat 2, 5213 HL 's-Hertogenbosch.

<

Bezijden het sj

Onderstaande tekst is ontleend aan het voorwoord dat Paul Kuypers schreef in 'Radicaal kiezen voor opbouwwerk' van Piet Willems.

Het boek dat hier wordt gepresenteerd is een persoonlijke biografie, soms een getuigenis van wat wij vroeger een geëngageerde welzijnswerker zouden hebben genoemd. De techniek ontbreekt niet in dit boek, een maatschappijvisie evenmin. Beide zijn echter zo nauw met de persoon van de schrijver verweven dat zij niet los van hem kunnen worden beschreven. Levenswijze en beroep vloeien hier zo nauw samen dat zij nauwelijks meer van elkaar te onderscheiden zijn. Dat maakt het moeilijk het boek anders te lezen dan als een persoonlijk levensverhaal.

De auteur - de Bossche opbouwwerker Piet Willems - maakt het zijn lezers daarmee niet gemakkelijk. Vooral de professionals onder hen zullen geneigd zijn zich te spiegelen aan de stijl en werkopvattingen van Willems. Geconfronteerd met een bestaanswijze die rusteloos en onvoorwaardelijk kiest voor de minsten in de samenleving ('de mensen in de geklapte hoek') zullen zij zich vermoedelijk niet helemaal op hun gemak voelen. Het radicalisme van Piet Willems is niet voor iedereen weggelegd. Het zal beurtelings als een uiting van naïviteit, zendingsdrang of sociale overgevoeligheid worden uitgelegd. Met zijn getuigende levensgeschiedenis neemt Willems het risico dat zijn jarenlange inzet voor de onderkant van de samenleving in het donkere vaarwater wordt getrokken van een schuldeloos en wereldvreemd idealisme. Zijn kwetsbaarheid mag echter niet als een persoonlijk tekort worden opgevat, maar als een sociaal gegeven dat inherent is aan de samenleving waarin het functionalisme ook in de sociale arbeid de beslissende norm is geworden.

In het Brabantse ontwikkeld

Het opbouwwerk in Brabant is een verschijnsel dat thuishoort in de transitieperiode. Het is een van de meest specifieke elementen in het moderniseringsproces van de

Radicaal kiezen voor opbouwwerk

Piet Willems

met w. Harry Broekman

16 OPBOUWTEKSTEN

provincie. Het vulde het vacuüm dat ontstond als gevolg van het functieverlies van de katholieke gemeenschap. De snelle secularisatie vroeg om nieuwe kaders die het verdwijnen van de traditionele sociale structuren konden compenseren. Tegelijkertijd was het een bedding voor de krachten die zochten naar nieuwe vormen van sociale betrokkenheid en politieke participatie. In veel plaatsen was het opbouwwerk een niet al te expliciet politiek alternatief voor de traditionele katholieke volkspartij. Het kanaliseerde een nieuw politiek bewustzijn zonder zich als te uitdrukkelijk als een nieuwe politieke formatie te presenteren. Opbouwwerkers waren vaak actief in de schaduw van nieuwe politieke partijen, zoals de Partij van de Arbeid en de Politieke Partij Radicalen. Zo vormden zij een verbinding tussen wat men met misschien wat te

zware woorden kan aanduiden als de politieke en de sociale emancipatie. De grenzen tussen die twee werelden waren in het algemeen nogal diffuus. Dat ziet men ook aan de levensgeschiedenis van Piet Willems. Twee keer koos hij tijdens zijn loopbaan voor een politieke rol, als gemeenteraadslid van de KVP in Veldhoven en later in Den Bosch (voor een overigens korte periode) als raadslid voor de PPR. Die wisseling van positie is vermoedelijk minder een kwestie van persoonlijke ambitie dan van de verwarring die het gevolg was van een op vele fronten tegelijk optredende emancipatie beweging. De dubbelrol die het opbouwwerk in Brabant heeft gespeeld heeft overigens niet zo lang geduurd. Een beperkt aantal opbouwwerkers maakten op een bepaald moment de overstap naar de politiek, de

meerderheid concentreerde zich echter op haar sociale rol en liet de politiek aan de daartoe geeigende organisaties.

Opbouwwerk bestaat bij de gratie van een erkende publieke ruimte. Als die ruimte wordt bezet door de markt en het individualisme van contractueel-juridische verhoudingen, dan verliest het zijn houvast. Het kan in dat geval nog slechts als een contractpartner in projecten onder een voorgeschreven regie functioneren.

De radicaliteit van Willems' praktijk

Het opwekkende van het boek van Piet Willems is dat hij weigert zich bij deze wending neer te leggen. Willems wijst de verschralling van de publieke ruimte met overtuiging van de hand. Hij streeft er in zijn werk naar de zwakste krachten in de maatschappij in die ruimte tot hun recht te laten komen. De leefwereld van de (gewone) mensen is voor hem belangrijker dan wat hij met een Habermassiaanse term aanduidt als de 'wereld van het systeem'. Met verbazing ziet hij hoe de rationaliteit van die wereld het mensen onmogelijk maakt om 'hun lot in eigen handen te nemen'. Die verbazing is de voornaamste drijfveer van zijn handelen als opbouwwerker. Zij houdt een bijna levenslange praktijk in stand. Die voortduurt ook nadat zijn officiële loopbaan tot een einde is gekomen. De gewone professional zal zijn voorbeeld niet gemakkelijk volgen. Daarvoor zijn de eisen die Piet Willems aan zichzelf en aan zijn beroepspraktijk stelt, te radicaal. Een ongebroken eenheid van werk en leven is maar voor weinigen weggelegd. Dat neemt niet weg, dat beroepsgenoten inspiratie kunnen putten uit de wijze waarop Willems zijn taak heeft opgevat. Zij kunnen ook heel wat leren van de manier waarop hij de grenzen van zijn werk heeft verkend.

Fundamentele dilemma's blootgelegd

Dit boek roept niet op tot navolging. Het mag niet worden beschouwd als een moderne 'De imitatio Christi'. Veeleer ligt de betekenis van het boek in de onverzettelijkheid waarmee het de dilemma's van het opbouwwerk zichtbaar maakt.

Dat doet het ook voor de moderne opbouwwerker die in zijn zakelijkheid niet de lasten van de zestiger jaren met zich meedraagt. Het dwingt hem na te denken over de fundamentele keuzes waar elke opbouwwerker voor wordt geplaatst en over zijn rol als publieke functionaris. Over beide onderwerpen worden in het boek behartenswaardige dingen gezegd. Willems heeft grote reserves bij het huidige streven van de overheid om het (uitvoerende) opbouwwerk naar zich toe te trekken en onder haar invloedssfeer te brengen. Het opbouwwerk is naar zijn mening op dit punt niet attent genoeg geweest en heeft zich te gemakkelijk laten verleiden om als voorpost van het bestuur en het ambtelijk apparaat te fungeren. Terecht wijst Piet Willems op de gevaren van inkapseling en bureaucratisering die hier het gevolg van zijn. In de uitbreiding van het overheidsapparaat dreigt het alledaagse leven zijn autonomie te verliezen.

Mensen worden opgenomen in dat apparaat. Zij worden klanten, afnemers van diensten, civiele functionarissen. Zij worden aangesproken in een taal die hen vreemd is en waarin zij hun eigen verlangens en behoeften niet herkennen. Piet Willems koestert de hoop dat het opbouwwerk in staat is om afstand te nemen van die taal en ruimte te maken voor de eigen taal en de ervaringen van de mensen. Het is de vraag of die hoop gerechtvaardigd is en of die verwachting terecht bij het opbouwwerk wordt neergelegd.

Voor Piet Willems bestaat daar geen twijfel over. Zijn antwoord is duidelijk. Voor anderen is die evidentie niet zo groot. In een wereldbeeld waar de scheidslijnen wat minder scherp gemarkeerd zijn dan in de binaire wereld van Willems, zijn de antwoorden minder uitgesproken. Het pluralisme van het bestuur laat het huidige opbouwwerk bovendien weinig ruimte om te kiezen voor een strenge cesuur tussen leefwereld en systeem.

Radicale keuzes kunnen niet verhehlen dat het opbouwwerk zich nooit geheel kan losmaken van de wereld van het bestuur en zich in het beste geval tevreden moet stel-

len met een tussenpositie tussen de mensen en de instituties.

Het paradoxale van het boek van Piet Willems is dat het die betrekkelikheden erkent, maar desalniettemin kiest voor de radicaliteit van een positie aan de ene (of zo men wil) aan de andere kant. Het dwingt beroepsgenoten daarmee in alle scherpte hun eigen positie te bepalen. Het laat niemand in de wereld van het opbouwwerk met rust. Die verdienste mag de auteur in alle bescheidenheid op zijn rekening schrijven.

<

Bestellingen

Radicaal kiezen voor opbouwwerk is te bestellen bij:

Dr. Gradus Hendriks-stichting

telefoonnr. 070- 380 4431

Email: info@opbouwwerk.nl

CIP gegevens:

Radicaal kiezen voor opbouwwerk/ P. Willems, Den Haag, Dr. Gradus Hendriks-stichting (Opbouwteksten, ISBN 90-72846-16-8)

Trefwoord: opbouwwerk

Meer Rotterdammers op

Leden van het Rotterdamse Kwaliteitspanel voerden het afgelopen half jaar een kwaliteitstoets uit naar de voorzieningen voor fietsers. Ze keken in hoeverre voorzieningen die de gemeente treft het fietsgebruik stimuleren, en welke voorzieningen Rotterdammers juist belemmeren om de fiets te pakken. In 'Meer Rotterdammers op de fiets, Rotterdammers meer op de fiets' presenteert het Kwaliteitspanel twintig aanbevelingen om de stad fietsvriendelijker te maken, zoals meer en grotere openbare fietsenstallingen en meer 'serviceplaatsen' in de wijk voor kleine reparaties.

Het grote aantal aanbevelingen geeft al aan dat er in Rotterdam nog veel te verbeteren valt om het fietsen in de Maasstad veiliger, comfortabeler en aantrekkelijker te maken. Twee zaken springen hierbij in het oog. Allereerst de kwetsbaarheid en onveiligheid voor fietsers in de binnenstad. Met name op fietsstroken doen zich nogal eens onveilige situaties voor. De voorkeur van het panel gaat dan ook uit naar gescheiden fietspaden. Waar dit niet mogelijk is pleiten de leden van het panel voor duidelijker markeringen, herhaling van fietslogo's op het wegdek en strengere controle op het dubbel parkeren langs fietsstroken. Dit vermindert in ieder geval het aantal hachelijke situaties waarin veel fietsers in de binnenstad in terechtkomen.

Stationsstallingen uitbreiden

Het tweede punt dat in het oog springt, zijn de stallingmogelijkheden op en rond de

trein- en metrostations. Dit zijn belangrijke knooppunten voor openbaar vervoer die zich goed lenen om te combineren met het gebruik van de fiets. Er zou een belangrijke stimulans van uitgaan als er een flinke uitbreiding komt van goede en veilige stallingmogelijkheden komen in de directe nabijheid van trein en metro. Om dat te realiseren is er nog een flinke uitbreiding nodig bij metrostations. Het ontbreekt aan veilige en goed verlichte plekken om de fiets achter te laten, bewaakt en onbewaakt. De komst van een nieuw Centraal Station biedt volgens het Kwaliteitspanel een uitgelezen kans om ook hier voldoende stallingmogelijkheden te creëren voor de fietsers die met de trein willen.

Fietsstad

Is Rotterdam de ideale fietsstad? Dat is iets te optimistisch gesteld. Feit is wel dat de afgelopen tien jaar steeds meer Rotterdammers zijn gaan fietsen. In 1995

was 63 procent in deze stad in het bezit van een fiets. Anno 2004 is driekwart van de Rotterdammers fietsbezitter. Ook allochtonen zijn bezig met een inhaalslag: bij de eerste generatie had slechts 49 procent een fiets, bij de tweede generatie is dit 68 procent. Bij de allochtonen blijven met name de vrouwen achter, verder zijn het met name jongeren en mensen met lage inkomens die geneigd zijn de fiets links te laten liggen.

Diefstal

Diefstal van fietsen is een hardnekkig en omvangrijk probleem. Het hoge aantal fietsendiefstallen remt veel mensen om op de fiets te gaan. Het Kwaliteitspanel benadrukt dat de aanpak van fietsendiefstal moet bestaan uit een ketenaanpak. Die begint bij preventie, het registreren en graveren van fietsen en bewaken van stallingen zijn daarvoor voorbeelden van. Maar ook de opsporing van dieven en helers hoort daarbij. Evenals het verbeteren van de procedure van aangifte. Het Kwaliteitspanel pleit er voor dat de gemeente hier het initiatief neemt voor een gecoördineerde aanpak.

Naar school

Steeds vaker worden kinderen op de basisschool met de auto naar school gereden. Het gevolg is dat het er op weg naar school alleen maar onveiliger op wordt voor de kinderen die nog wel met de fiets gaan. Onder het motto veilig op de fiets naar school zou het weer aantrekkelijk gemaakt moeten worden voor kinderen om fietsend naar school te gaan. Kinderen die al op jonge leeftijd op de fiets naar school gaan, zijn op latere leeftijd alert en goed voorbereid op het drukke stadsverkeer. Middels een campagne gericht op de ouders zou hier een kentering gebracht kunnen worden, zodat het weer heel gewoon is dat kinderen de fiets pakken om naar school te gaan. Rond de scholen zou extra aandacht besteed moeten worden aan fiets- en kindvriendelijke verkeersroutes. En de scholen zouden het fietsen in praktijk en theorie als

de fiets

vast onderdeel van hun verkeerslessen in het lesprogramma op moeten nemen.

De belangrijkste conclusies uit de kwaliteitstoets op een rijtje:

- * Fietsstroken worden niet altijd even duidelijk aangewezen
- * Fietspaden zijn veiliger en comfortabeler en verdienen de voorkeur boven stroken
- * Bewegwijzering en verlichting zijn gericht op de automobilist, ook bij het sneeuwschuiven heeft de fietser vaak het nakijken
- * Er is een gebrek aan leuke fietsroutes om het recreatieve fietsen in de stad te bevorderen
- * Stationstallingen zijn belangrijke schakels om gebruik van de fiets en het openbaar vervoer te combineren. De voorzieningen schieten hier tekort, meer serviceverlening en maatregelen tegen diefstal kunnen stimulerend werken om voor dit doel vaker de fiets te pakken.
- * Zwerfvuil is bij veel stallingen een probleem, het ontbreekt aan flinke afvalbakken en strategische plekken waar ze zijn neergezet.
- * De megafietswinkel verdrijft de kleine fietsenmaker uit de buurt. In opkomst zijn fietservicepunten die een combinatie aan diensten verlenen zoals: verhuur, toezicht bij bewaakte stallingen, kleine reparaties.
- * Het hoge aantal fietsendiefstallen remt mensen om op de fiets te stappen. Er moet een gezamenlijke inzet komen op onder meer: registratie van fietsen, een betere beveiliging van fietsen, meer toezicht op risicoplekken, bewaking van stallingen overdag, vlottere en eenvoudiger aangifteprocedures, grotere pakkans van helers en stelers.
- * Potentiële fietswrakken aan de openbare weg dienen sneller verwijderd te worden.
- * Meer stallingen, bewaakt en onbewaakt, in het centrum moet het wildstallen indammen.
- * Een school met goede voorzieningen als voldoende stallingsruimte, toezicht en een mogelijkheid voor kleine reparaties is

Terugblik op Tafeltje dekje

Bijna tien jaar geleden heeft het Kwaliteitspanel Tafeltje dekje, de maaltijdvoorzieningen voor ouderen getoetst. Met de aanbevelingen van toen in de hand is gekeken wat er in de tussenliggende periode ten goed is veranderd. En in hoeverre de aanbevelingen van het panel ter harte zijn genomen.

Terugblikkend kan geconstateerd worden dat door slimmere technieken, waaronder de opkomst van de magnetron, maar ook de introductie van moderne kooktechnieken, de mogelijkheden voor de ouderen uitgebreid zijn. Er zijn nieuwe aanbieders gekomen en er is een markt voor warme maaltijdvoorziening ontstaan. Er is echter ook een keerzijde aan deze ontwikkeling. De kosten zijn sterk gestegen, de subsidiemogelijkheden ingesnoerd en er zijn signalen dat een groeiende groep ouderen met minimale inkomens zich de luxe van een dagelijkse warme maaltijd niet meer kunnen permitteren. Geconstateerd wordt dat voor veel ouderen de kritische grens genaderd is, deze ouderen wisselen vanwege de kosten dagen met een warme maaltijd af met een dag brood eten. En dit terwijl het juist voor ouderen van levensbelang is om een uitgebalanceerde maaltijd te nuttigen.

Over het Stedelijk Kwaliteitspanel Rotterdam

Het Kwaliteitspanel Rotterdam bestaat uit een groep vrijwilligers die ieder half jaar een toetsingsverslag uitbrengt van een voorziening van de (semi-)overheid. Zo is er deze keer gekeken naar de kwaliteit van de voorzieningen van de fiets. Bij de verkenningen van de panelleden gaat het er in de eerste plaats om hoe de voorzieningen door de mensen ervaren worden. Daartoe gaan de leden zelf op pad en schrijven op wat ze meemaken en worden mensen op straat gevraagd naar hun belevenissen. Op deze manier heeft het Kwaliteitspanel de afgelopen twaalf jaar circa veertig onderwerpen onder de loep genomen. Voorbeelden van eerdere toetsingen zijn de kwaliteit van: de Bijzondere Bijstand, hondenuitlaatveldjes, startende ondernemers met een uitkering, de wegbewijzering voor toeristen, tafeltje dekje en publieksvriendelijkheid van musea. Een Kwaliteitspanel van burgers dat periodiek voorzieningen in de gemeente toetst en beoordeelt is uniek in Nederland.

Voor meer informatie over het rapport 'Meer Rotterdammers op de fiets', de hertoets van 'Tafeltje dekje' en het Kwaliteitspanel Rotterdam kunt u contact opnemen met:

Aart Martin de Jong, projectleider Rotterdams Kwaliteitspanel.

Te bereiken: a.m.dejong@sonor.nl, 010-2518764

een stimulans voor de leerlingen om op de fiets naar school te gaan.

- * Het wordt aan de scholen overgelaten welke aandacht ze besteden aan fiets- en verkeerslessen. De verschillen zijn fors.
- * Ook in het voortgezet onderwijs kwamen we grote verschillen tegen. Dit keer tussen scholen waar weinig en veel leerlingen met de fiets komen. Dagelijks gaat een enorme stroom leerlingen met de metro van de binnenstad naar de nog gemengde scholen in de buitenwijken.
- * Er is een grote diversiteit in het aanbod van fietslessen door veelal welzijnsinstel-

lingen. Zowel wat betreft de inhoud en opzet van het aanbod, als de kosten en financiering. Een overzicht ontbreekt.

- * De auto is zwaar favoriet als vervoermiddel naar het werk. Het VCC, Vervoer Coördinatie Centrum voert jaarlijks campagne om werknemers van grote bedrijven te bewegen op de fiets naar hun werk te gaan.
- * De fietser mag slecht beperkt gebruik maken van de metro. Het huren van een OV-fiets op het NS-station wint aan populariteit.

<

De WMO en het organiseren

De WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) is complex, zeker als we kijken naar de lokale praktijk die met deze wet gestalte moet krijgen. Tal van actoren spelen een rol, bestaande dienstverlening moet worden ingepast in een nieuw stramien, financieringsstromen worden verlegd en gebundeld via het gemeentefonds, lokaal beleid moet binnen de raamwet worden geformuleerd, van burgers en hun sociale omgeving wordt meer eigen initiatief en verantwoordelijkheid verwacht, individuele rechten worden geminimaliseerd, maar vooral zal de vraag zich aandienen: waar blijven de meest kwetsbare burgers?

passing. Burgers kunnen binnen de WMO voor dat soort dienstverlening en voorzieningen een beroep doen op de 'zorgplicht' van gemeenten, maar dan alleen als zij aantoonbaar er niet in slagen er zelf voor te zorgen. Besparingen zullen ook worden gezocht in het bieden van algemene voorzieningen in plaats van individuele. Dat hebben we bij de WVG ook zien gebeuren. Middels dat lokale beleid kan dus een bezuiniging optreden. De tweede bezuiniging zit vooral in het niet vanzelf verder doorgroeien van dat budget, zoals dat in het kader van de AWBZ wel zou gebeuren (zo wordt voorspeld).

Voor een belangrijk deel gaat het om voortzetting van bestaand lokaal beleid en bestaande dienstverlening en voorzieningen, voor een deel (het AWBZ-deel) gaat dat onder een ander regime dan voorheen. De WMO brengt financieringsstromen bijeen en beoogt samenhang te brengen in het voorzieningen- en dienstenbeleid. In de contourennota worden daarvoor prestatievelden aangegeven.

Met het aanbesteden van diensten en voorzieningen zal de praktijk groeien dat zorgverleners, welzijnsorganisaties, woningcorporaties en dergelijke diensten gaan aanbieden op elkaars terrein.

Risico's

De contourennota suggereert met het paradigma van de civil society dat er een cultuuromslag moet komen naar een situatie waarin burgers vooral voor zichzelf en elkaar gaan zorgen. Het gaat volstrekt voorbij aan de werkelijkheid van het enorme volume aan mantelzorg dat dagelijks wordt geleverd.

De contourennota gaat uit van het inrichten van lokale informatieloketten waar de zorgvrager alle noodzakelijke informatie kan krijgen en waarvan de suggestie uitgaat dat de zorgvrager daarmee zelfstandig in staat is zijn zorgvraag gehonoreerd te krijgen. Belangenorganisaties (van ouderen, patiënten, cliënten) worden genoemd als belang-

rijke overleg- en inspraakpartij voor gemeenten, met name als het gaat om het vaststellen en evalueren van het vierjaarlijks beleidsplan. Maar, zo constateert men in de nota, deze organisaties zijn niet in alle gemeenten aanwezig. De landelijke organisaties zullen er op worden aangesproken om daar inzet te plegen en ondersteuning te bieden.

Zo ontstaat er een nieuwe lokale arena waarin zich dominante partijen lijken af te tekenen: de gemeente (als budgetbeheerder en regisseur), de bestaande dienstverleners, en de gevestigde belangenorganisaties. Daar doemen een aantal risico's op: Het is de vraag of het gemeentelijke bestuursapparaat (we laten het duale karakter maar even buiten beschouwing) wel overal voldoende kwaliteit heeft om dit omvormingsproces en de lokale dienstverleningspraktijk bestuurlijk aan te sturen en een regierol te vervullen.

Dienstverlenende actoren zullen worden verleid om nieuwe markten te betreden en 'marktpositie' te veroveren en zien de vraagzijde daarbij gemakkelijk over het hoofd.

Gevestigde belangenorganisaties van zorggebruikers zijn vooral in een verticale lijn op het landelijke beleid gericht en lokaal meestal zwak of niet georganiseerd. Zij organiseren bovendien mensen op een deelbelang, organiseren maar een klein en vooral selectief deel van de zorggebruikers en zien de individuele zorggebruiker ook vaak niet meer.

Als bestuurlijke schaal is gekozen voor de gemeente. Maar in de praktijk zullen allerlei schaalgrootten een rol gaan spelen. Veel zorgaanbieders en overige dienstverleners, zoals de thuiszorg en de woningcorporaties zijn bovenlokaal georganiseerd (zelfs als zij een lokale frontoffice hebben).

Ondersteunende diensten, zoals bijvoorbeeld bij de mantelzorg en de belangenorganisaties, zullen alleen voldoende volume kunnen krijgen op regionale, intergemeentelijke schaal. De vraag doet zich daarentegen overwegend voor op het niveau van de

Uiteraard gaat het om de vraag, de vraagzijde in het verhaal, het organiseren van de vraag. Maar de vraag is niet uniform en vele methoden en ondersteunende voorzieningen zullen moeten worden ingezet om de vraag geformuleerd te krijgen.

Volgens de staatssecretaris zal de WMO budgettair neutraal worden ingevoerd. Dat betekent dat straks zo'n vijf miljard euro in het gemeentefonds daarvoor beschikbaar is. Dat is niet allemaal nieuw geld. Het grootste deel (zo'n drie miljard) zit daar al voor welzijn en de WVG. Bij de invoering gaat het niet om een expliciete bezuinigingsoperatie maar dat kan het impliciet wel worden. Het deel van de AWBZ dat wordt overgeheveld verandert van karakter. Er zijn niet langer individuele verzekeringsrechten op van toe-

van de vraag

straat. Er zal dus interactie op gang moeten komen en geschakeld moeten worden tussen heel verschillende niveaus en schaalperspectieven.

Kansen voor de vraag

Er vindt al veel mantelzorg en vrijwilligerswerk plaats, maar dat wordt vaak niet gezien. Dat zou meer expliciet gemaakt moeten worden, ook in economische waarde. In Nederland is de belangrijkste indicatie voor opname in een verpleeghuis het feit dat de mantelzorg het niet meer trekt. Als gemeenten niet alleen opdraaien voor de ondersteuning van de mantelzorg maar ook voor de kosten van verpleeghuiszorg (zoals dat in Zweden het geval is) zou dat onmiddellijk zichtbaar worden gemaakt in een financiële afweging.

Verpleeg- en verzorgingstehuizen krijgen hun dienstverlening niet meer rond en grijpen steeds meer naar het inzetten van vrijwilligers en mantelzorg binnen de eigen instelling. Hieraan gerelateerd ontstaan becijferingen dat in de zorg aanzienlijk meer handen aan het bureau zitten dan aan het bed en dat 50 procent van de arbeidskracht (bij doorzetting van de huidige volumegroei en vergrijzing) straks moet worden ingezet om de andere 50 procent te verzorgen. Afgezien van de vraag of dat soort statistische berekeningen wel deugen is het ook de vraag of dat wel een goede benadering is. De 'vraag' wordt hier geformuleerd vanuit de verpleeghuisindicatie en de indicatie van andere vormen van institutionele zorg. Een omkering levert een geheel ander beeld. Dan moet de vraag worden gesteld wat er (in concrete situaties) nodig is aan ondersteuning en aanvullende zorg en dienstverlening om de eigen arrangementen mogelijk te maken en te houden. Die benadering levert niet alleen een geheel andere kwantificering van de noodzakelijke zorg, maar brengt ook de eigen arrangementen - met inbegrip van mantelzorg en vrijwillige dienstverlening - veel beter in beeld. Vanuit een ketenbenadering gerede-

neerd vormt het eigen arrangement dan een nadrukkelijk onderdeel van de keten (en dat zou ook iets moeten betekenen voor de ketenregie!). Niet in de laatste plaats betekent deze omkering dat de door de zorgvrager gewenste kwaliteit van het totale arrangement vertrekpunt is.

Het 'kweken van pareltjes'

De geformuleerde vraag en de door de vrager geformuleerde kwaliteit van dienstverlening en arrangementen zou het leidende principe moeten zijn. Aan het formuleren van de vraag en het formuleren van de wenselijke kwaliteit kan een zekere macht worden ontleend maar garandeert nog niet een positie voor de vraagzijde van waaruit op adequate wijze kan worden onderhandeld met dienstverleners en beleidsmakers. Meer nog dan van een formele positie zal de noodzakelijke interactie tussen de verschillende actoren afhangen van hoe beleidsmakers en dienstverleners daarmee omgaan. 'Professionals' (zoals dienstverleners en beleidsmakers) spelen in dit proces dus een belangrijke rol. Zij zullen daarop aangesproken moeten worden. Er zijn al veel professionals die zien dat zij zich meer moeten richten op de vraag, maar zij weten meestal niet hoe dat moet. Daar kunnen goede voorbeelden voor worden aangedragen, trainingen worden verzorgd, et cetera. Minstens zo belangrijk is het ontwikkelen en vestigen van goede praktijken in de concrete lokale situatie met de daar aanwezige actoren. Het gaat dus niet alleen om het 'zoeken van pareltjes' maar ook 'het kweken van pareltjes'. Bovendien zullen andere type professionals moeten ingezet als 'schakels' en 'makelaars'. Het gaat daarbij meestal niet om nieuwe functies maar om een andere rol en inzet van bestaande functies.

Het gaat niet in de eerste plaats om het doorgeven van kennis maar om het doorgeven van motivatie en inspiratie. Het belangrijk om mensen met elkaar te verbinden, die daarmee aan de slag willen, anders bereik je

nooit de noodzakelijke vernieuwing en blijf je op zijn best hangen in herschikking van taken en verantwoordelijkheden.

Organisaties

Belangenorganisaties van zorggebruikers kunnen een belangrijke rol spelen, maar zullen dat niet vanzelfsprekend doen. Ook zij zullen een omslag moeten maken. Op collectief niveau worden bijvoorbeeld al veel kwaliteitscriteria ontwikkeld en geformuleerd, maar nieuwe vormen van interactie met zorgvragers zijn noodzakelijk en daartoe zijn deze organisaties niet (altijd) in staat. Daar ligt een belangrijke uitdaging. Daarnaast kunnen nieuwe belangenorganisaties ontstaan van zorggebruikers, die bijvoorbeeld collectief dienstenpakketten inkopen.

Maatschappelijke organisaties maar ook kleine sociale of institutionele verbanden (zoals wijkorganisaties) kunnen zorgen voor het creëren en bieden van sociale netwerken en sociale arrangementen. Woningcorporaties kunnen op dit terrein veel doen en daar zijn ook wel voorbeelden van.

Naast de individuele particuliere vraag bestaat ook de maatschappelijke opdracht of de maatschappelijke vraag en die sluiten niet altijd naadloos op elkaar aan. Zo kan vanuit de maatschappelijke vraag een voorziening in de wijk worden gecreëerd - bijvoorbeeld opvang van dak- en thuislozen buiten de vraag van de bewoners om en dat kan gemakkelijk weerstand oproepen. Dat kan een tijdelijk effect zijn, dat vooral ontstaat als het zonder goed overleg wordt gearachuteerd. De voorziening kan ook van de wijk worden, zoals wel met asielzoekerscentra is gebeurd, waarbij bewoners in opstand kwamen als het werd gesloten.

Verzet WMO bundelen

Veel cliëntenorganisaties zijn bezig om een reactie te formuleren op deze WMO-plannen, Peter Ybeles Smit, lid van het team van de Sociale Alliantie namens de CG-Raad,

heeft de reacties van de gebruikersorganisaties bekeken en hij constateert dat er vijf gemeenschappelijke kritiek- of verbetervoorstellen zijn:

1. Oormerk vanuit het Rijk de gelden die gemeenten ontvangen voor de maatschappelijke ondersteuning. Lokale platforms of cliëntenraden kunnen dan naar de bestuursrechter wanneer het beschikbare geld niet of niet volledig wordt gebruikt.
2. Stel kaders voor de cliëntenparticipatie: leg de rechten van de lokale platforms of cliëntenraden vast, en leg vast hoe gemeenten de lokale cliëntenraden moeten faciliteren.
3. Leg in de wet het recht op individuele voorzieningen voor burgers vast. Waar kunnen zij op rekenen?
4. Leg het recht op het behoud van objectieve, integrale en onafhankelijke indicatiestelling alsmede hulpvraagverduidelijking vast.
5. Alle organisaties maken zich grote zorgen over de druk die nu al bij mantelzorgers aanwezig is, en de enorme toename van de druk op mantelzorgers die dit wetsontwerp tot gevolg gaat hebben.

Verder leggen de organisaties veel nadruk op zaken die voor hun leden of achterban van belang zijn.

<

Landelijke conferentie op 10 december

Lokale gevolgen van de WMO

Op 10 december organiseren LocSZ, Sjakuus, FNV en CNV een landelijke conferentie over de WMO voor lokale cliëntenraden, spreekuurhouders en anderen die zich met lokaal sociaal beleid bezighouden. Hoewel de WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) alleen nog maar bestaat als plan op hoofdlijnen, verort hij zijn schaduw ver vooruit.

Het is de bedoeling dat de wet vanaf 1 januari 2006 stukje bij beetje wordt ingevoerd, maar gemeenten zijn al druk bezig zich er op voor te bereiden. Het gaat daarbij niet alleen om een nieuwe wet maar ook om het overhevelen van veel beleid op het terrein van de zorg naar gemeenten en daarmee ook de financiële verantwoordelijkheid en de risico's. Tegelijkertijd gaat dit gepaard met het afkalven van individuele verzekeringsrechten (AWBZ) en het geven van eigen verantwoordelijkheid aan burgers, die eerst en vooral voor zichzelf moeten zorgen.

Wat merken we daarvan lokaal? Het terrein is complex. Bestaande dienstverlening moet worden ingepast in een nieuw stamien, financieringsstromen worden verlegd van rijk naar gemeente en samengevoegd. Gemeenten moeten, net als in de WWB, beleidsverordeningen maken. Zorg en maatschappelijke diensten moeten worden aanbesteed op de 'vrije markt'. Woningcorporaties beginnen thuiszorg aan te bieden. Welzijnsorganisaties beginnen zorgdiensten te verlenen. De markt van dienstverleners wordt steeds onoverzichtelijker. Gemeenten vragen zich af hoe ze daar de regie in kunnen voeren en organisatieadviesbureaus doen goede zaken...

De belangrijkste vraag blijft meestal onbeantwoord: waar blijven de meest kwetsbare burgers?

Iedereen moet in de eerste plaats voor zichzelf zorgen. Je kunt geen aanspraak meer maken op verzekerde rechten. Je kunt hoogstens een beroep doen op de gemeente als je zelf aantoonbaar niet of niet voldoende voor jezelf kunt zorgen. Je moet dan wel eerst je eigen familie of bureu hebben ingeschakeld of vrijwilligers hebben ingehuurd.

Maar hoe moet dat straks in de praktijk? De meeste mensen die veel zorg en ondersteuning nodig hebben zijn niet zo mondig, schamen zich of leven geïsoleerd zonder veel sociale contacten waar ze een beroep op kunnen doen. Ook beschikken ze meestal niet over voldoende inkomen om zelf hulp in te huren. Het gevaar dreigt dan ook dat veel meer mensen dan nu al het geval is, verstoken zullen blijven van noodzakelijk zorg en hulp.

Landelijke conferentie

Op 10 december organiseren LocSZ en Sjakuus een conferentie over dit onderwerp. De conferentie is bedoeld voor leden van lokale cliëntenraden, lokale spreekuurhouders, en anderen die zich bezig houden met lokaal sociaal beleid. De lokale praktijk staat dan ook centraal tijdens de conferentie. Wat zien we op ons af komen? Hoe kunnen we ons daarop voorbereiden. Wat kunnen we zelf ondernemen? Dat zijn de vragen die we ons zelf en deskundigen zullen stellen. Via inleidingen, een forum en workshops zullen we ons daarin verdiepen.

De conferentie wordt gehouden op vrijdag 10 december van 10.00 tot 16.00 uur in Utrecht.

Deelname na aanmelding is gratis.

Aanmelding tot uiterlijk 1 december:

info@sjakuus.nl

Sjakuus, Plompotorengracht 19, 3512 CB Utrecht

Bij overtekening geldt de volgorde van aanmelding.

Bij aanmelding naam, adres, telefoonnummer en/of e-mailadres vermelden.

Voor meer informatie: 0345 531669

(Catrinus Egas, Sjakuus) of 043 3525793 (Ger Ramaekers, De Pijler)

<

WMO, de rook begint langzaam op te trekken

Na veel onduidelijkheid in afgelopen voorjaar en zomer begint de Wet op de Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) nu toch langzaam heldere contouren te krijgen. Natuurlijk zijn er nog flink wat onzekerheden, maar door de vele aandacht uit verschillende invalshoeken hebben we een veel beter beeld gekregen. In november en december zal het nog even spannend worden omdat dan zowel de Tweede Kamer als de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) zich (verder) buigen over de nieuwe wet. Desalniettemin mogen we aannemen dat de belangrijkste uitgangspunten over-eind blijven.

De WMO is eigenlijk niet zoveel nieuws. In tegenstelling tot eerdere geluiden begint steeds meer het besef door te dringen dat de WMO veel, al langer lopende, trends en ontwikkelingen inkadert. Een belangrijke kern vormt bijvoorbeeld de vermaatschappelijking van de zorg en als gevolg daarvan de nadrukkelijker koppeling tussen wonen, zorg en welzijn. Op zich niks nieuws. Kijk maar naar bijvoorbeeld Welzijn Versterkt Zorg waar al in 2002 om meer aandacht voor dit onderwerp gevraagd is. Dat door de vermaatschappelijking van de zorg (en dus ook de WMO) er meer relaties komen tussen de traditioneel gescheiden bolwerken van zorg en welzijn is eigenlijk ook al langer gaande. Denk bijvoorbeeld aan al die Stichtingen Welzijn Ouderen die een AWBZ licentie hebben. Dat er nog behoorlijke gaten liggen is ook duidelijk.

bijvoorbeeld bij de brede welzijnsinstellingen die over het algemeen nog weinig hechte relaties hebben met zorg, laat staan met het zorgkantoor, om ook daar voor financiering in aanmerking te komen. Ook de rol van de gemeente verandert maar deels. In de huidige welzijnswet is decentralisatie van taken al lang vast gelegd. Ook de uitvoering van de WVG ligt al bij het lokale bestuur. Uiteraard is regievoeren over de uitvoering van de WMO nog wel weer wat anders, zeker als je inspraak, monitoring en vier-jarenplanning onder andere als nieuwe taken erbij krijgt. Ook de indicatiestelling zal nog wat hoofdbreken gaan kosten voor meerdere gemeenten. Uiteindelijk is misschien de positie van de burger wel het meest aan verandering onderhevig. Het kabinet heeft met de WMO een statement proberen neer te zetten over de zelfredzaamheid van burgers en de rol die de overheid daarbij wil spelen. Ook deze discussie was al langer gaande, maar is door de WMO toch van een helderder wets- en denkkader voorzien. In de vele debatten die de afgelopen maanden hebben plaatsgevonden bleken de meningen over de mate waarin burgers zich zelf kunnen redden sterk verdeeld. Politieke ideologie en achtergrond zijn haarscherp te onderkennen in deze meningsverschillen. Waar relatief weinig verschil van inzicht over bestaat is de noodzaak van een andere rol van welzijn en zorg, en dat we de afgelopen decennia te ver zijn doorgeschoten in de zorg- en welzijnstaak van de overheid. Verder zijn vele professionals, ambtenaren en bestuurders het er met elkaar over eens dat bijvoorbeeld de rol van opbouwwerk opnieuw gedefinieerd moet worden, om tegemoet te komen aan de 'veranderende tijden'.

Nieuwe allianties door de WMO

Wat opvalt na het volgen van de vele bijeenkomsten, publicaties en dergelijke rondom de WMO is dat er onverwachte mogelijkheden liggen voor slimme allianties. Hoewel sommige meteen denken aan enorme fusiegolven, is het evengoed voor te

stellen dat nieuwe vormen van samenwerking vooral terrein gaan winnen. Denk bijvoorbeeld aan de koppelingsmogelijkheden die er zijn tussen de WMO en Wet Werk en Bijstand (WWB). In beide gevallen heeft de gemeente de regie en in beide gevallen moet er op één of andere manier aan indicatiestelling (of selectie) worden gedaan. Tevens krijgt de gemeente in beide gevallen bepaalde 'zorgverplichtingen' (in de ruimste zin van het woord) op zich. Niet in de laatste plaats overlapt de doelgroep en biedt dus mogelijkheden voor koppeling van dienstverlening. Hoewel de toekomst het nog moet uitwijzen zijn er ook verbindingen te verwachten tussen een veel diverser palet van instellingen dan nu vaak het geval is. Hierbij valt te denken aan de woningbouwcorporaties, politie, GGZ, GGD, MEE, vrijwilligerscentrales, organisaties voor sociaal cultureel werk en/of opbouwwerk et cetera. Belangrijke voorwaarden voor het welslagen van deze nieuwe consortia zijn onder andere een goede invulling van de regierol door de gemeenten, voldoende middelen om te experimenteren met samenwerking en een nieuwe professionaliteit bij 'welzijnswerkers'. Dit laatste gaat vooral over de rol die welzijnswerkers kunnen vervullen in het complexe netwerk van (potentiële) samenwerkingspartners. Een opbouwwerk bijvoorbeeld zal veel meer regisseur worden van sociale processen evenals 'moderator' van (sociale) netwerken en veel minder de generalist die verstand moet hebben van exploitatiebegrotingen voor het buurthuis, hygiëne regels voor het kookfeest van allochtone vrouwen of arbo-wetgeving voor vrijwilligers et cetera. Kortom laten we de WMO de kans geven die de samenleving verdient.

U kunt de laatste ontwikkelingen rondom de WMO volgen op de website X-S2, Kennisnetwerk Sociaal Beleid, www.X-S2.nl. U vindt hier een dossier over het onderwerp.

<

Verhalen uit de praktijk van het Rotterdamse opbouwwerk

Het onlangs verschenen boek 'Op het scherp van de snede van de snede' van Anne van Veenen geeft een methodische praktijkbeschrijving van opbouwwerk in de Rotterdamse herstructureringswijken Pendrecht, Zuidwijk, Meeuwenplaat en Landzicht. Invalshoek van de studie zijn de sociale processen in herstructureringswijken.

In de huidige fase van het vernieuwingsproces ontstaan grote sociale en culturele verschillen binnen wijken. Naast nieuwe buurten ontstaan doorgangsbuurtten. De sociale structuur staat onder druk door het komen en gaan van groepen bewoners, grootschalige sloop- en nieuwbouwactiviteiten en tegenstellingen tussen bevolkingsgroepen.

In de studie wordt beschreven hoe opbouwwerkers in deze situatie te werk gaan bij het ontwikkelen van sociale netwerken, het maken van dwarsverbanden tussen diverse groepen bewoners en het vormen van nieuw sociaal leiderschap. Deze taken vormen het 'basiswerk' van opbouwwerkers. Ze hebben een samenbindende en stimulerende rol bij het tot stand komen van sociale verbanden en bij de ontwikkeling van samenspel tussen bewonersinitiatieven en woningcorporatie, deelgemeente en andere instanties.

Een van de conclusies luidt dat samenlevingsopbouw iets anders is dan bewonersparticipatie op door derden (gemeente, corporatie) benoemde onderwerpen. Samenlevingsopbouw en het bevorderen van (enige) sociale cohesie moet worden gezien als een onderscheiden sociaal programma, naast acties voor het vergroten van leefbaarheid en veiligheid en de differentiatie van de woningvoorraad.

Om samenlevingsopbouw te kunnen verrichten moeten opbouwwerkers beschikken over eigen professionele handelingsvrijheid. Het behoort tot het vak van opbouwwerker om te kunnen beoordelen of bepaalde activiteiten een stimulerende en samenbindende functie hebben. Een opbouwwerker kan ook beoordelen welke

mensen en groepen met elkaar in contact gebracht moeten gebracht om dynamiek te bewerkstelligen in sociale verhoudingen en welke verbindingen gelegd moeten worden om 'vitale coalities' tussen bewoners en instanties tot stand te brengen.

Het boek is bedoeld voor opbouwwerkers en andere sociaal werkers, studenten en personen die geïnteresseerd zijn in grootstedelijke vraagstukken en herstructurering van naoorlogse woonwijken.

Op het scherp van de snede. Samenlevingsopbouw in buurten-in-verandering

Door Anne van Veenen

Met medewerking van Joke van Baaren, Frank Boerboom, Ronald Bijnaar, Deanna Gozzi, Carla ten Have, José Spiering, Gina Thijssen en Rieks Westrik

Den Haag, 2004, Dr. Gradus Hendriks Stichting

ISBN 90-72846-23-0,

Verschijnt november 2004, 215 pg.'s, prijs 17,90 euro

Drs A.F. van Veenen is werkzaam onderzoeker en adviseur bij IGG-Voogt & van Veenen, bureau voor sociaal beleid te Rotterdam. In de periode 1981-1995 was hij coördinator opbouwwerk bij de stedelijke opbouwwerkinstelling in Rotterdam.

<

Buurt verbetert niet met complexen voor ouderen

Veeleisende overheid werkt contraproductief

Opbouwwerkers zijn bezorgd over de komst van nieuwe woongebouwen voor ouderen, zoals in Zuidwijk, Pendrecht en de Westpunt van Hoogvliet. Enerzijds bieden de woongebouwen veel ouderen een sociaal veilige omgeving, anderzijds dreigt dat de bewoners zich in deze 'bastions' afsluiten, waardoor de buurten rondom erop achteruitgaan.

Die constatering doet Anne van Veenen in zijn nieuwe boek 'Op het scherp van de snede'. Hij onderzocht de samenlevingsopbouw in Rotterdamse buurten in verandering. Van Veenen sprak uitgebreid met bewonersondersteuners in Overschie, Rotterdam Zuid en Hoogvliet. Veel oorspronkelijke bewoners zijn er verhuisd naar buitenwijken en hun plek is meestal ingenomen door allochtonen, op zoek naar goedkope huisvesting. De blijvers zoeken elkaar op in nieuwe ouderencplexen, die vaak worden gebouwd bij het begin van de herstructurering van de woningvoorraad.

Bruggehoofd

De wooncomplexen vormen een bruggehoofd naar vernieuwing van de wijk. Van Veenen: "De woongebouwen bieden de oudere generatie een vluchtwezel, waar ze zich kunnen terugtrekken uit een samenleving die ze als bedreigend ervaren." Nu kan een eigen, vertrouwde plek een goede uitvalsbasis zijn voor contacten met anderen.

Maar Van Veenen wijst op het risico dat ouderen dan minder in de woonomgeving hebben te zoeken, waardoor de segregatie tussen bevolkingsgroepen juist toeneemt. Dat is slecht voor de sociale samenhang. Als geen andere beroepsgroep kunnen opbouwwerkers bevorderen dat er toch onderlinge betrokkenheid tussen ouderen en nieuwe wijkbewoners ontstaat. Juist het leggen van contact, het zorgen voor kleine verbanden en netwerken, is de specialiteit van het opbouwwerk. Dit werken met gewone mensen, om de sfeer in een buurt te verbeteren, is van het grootste belang, maar Van Veenen ziet een tendens dat (deel)gemeenten en woningcorporaties de opbouwwerkers vaak willen hebben ingezet om bewonersparticipatie bij bijvoorbeeld nieuwbouwprojecten te stimuleren.

Eerherstel

Inpraak is echter heel iets anders dan zorgen voor sociale samenhang. Van Veenen is niet gekant tegen dat projectmatig werken met bewoners, maar hij bepleit nadrukkelijk eerherstel van het basiswerk in de buurten. "Er is een sterke positieve relatie tussen leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie," zegt hij, wijzend op een studie van het Sociaal-Cultureel Planbureau. "De mate waarin buurtbewoners onderlinge contacten onderhouden, bepaalt de sociale kwaliteit. Het kan ertoe leiden dat bewoners zich medeverantwoordelijk voelen voor het leefklimaat en de gehechtheid aan hun buurt." Van Veenen, voorheen coördinator van het roemruchte Rotterdamse Instituut Bewonersondersteuning (RIO), komt met aanbevelingen voor de overheid. Tegenwoordig stelt de overheid vooraf prestatie-eisen. Subsidieverstrekkers gaan te vaak op de stoel van de professionals zitten,

"Maar het moeten niet de bestuurders en de ambtenaren zijn, die voorschrijven welke activiteiten moeten plaatsvinden. Dat is contraproductief," zegt Van Veenen. Opbouwwerkers ervaren het als sturen vanaf de achterbank. Het leidt tot loze projectplannen. Opbouwwerkers hebben handelingsvrijheid nodig. Ze moeten in de positie zijn om te bepalen welke activiteiten en initiatieven in veranderende en stimulerende en bindende functie kunnen hebben. Dat behoort tot het vak van opbouwwerker, zegt Van Veenen. In doorstroombuurten moet het vaak anders dan in buurten, waar de sociale samenhang vooropstaat. In buurten waar de bewoners tijdelijk vertoeven, omdat er gesloopt gaat worden, is het belangrijker, dat de buurtbewoners steun aan elkaar kunnen hebben en op elkaar kunnen terugvallen.

Dat is geen vanzelfsprekend proces en altijd zal er een katalysator moeten zijn, een opbouwwerker die het als heilige opdracht ziet om de bewoners op elkaar te betrekken.

Van Veenen kon zijn onderzoek verrichten dankzij Charlois' Welzijn, Welzijn Hoogvliet, Thermiek (de welzijnsinstelling van Overschie), het voormalige Kenniscentrum Sociaal Investeren en IGG- Voogt & Van Veenen. Uitgever is de Dr. Gradus Hendriksstichting in Den Haag.

Uit: *Rotterdams Dagblad*, 14 oktober

<

Nederland in één eeuw in vogelvlucht

Dr. Gradus Hendriks is van huis uit sociaal-geograaf en tegenwoordig gepensioneerd, vroeger werkte hij als directeur op het ministerie van VWS. De stichting die de Rotterdamse leerstoel Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk in het leven heeft geroepen en verzorgt, (onlangs bezet door Dr. Talja Blokland) is naar hem vernoemd. De heer Hendriks volgt de actualiteit actief en zo af en toe ontvangt de redactie van MO een blik van reflectie in de vorm van een artikel.

Bij de indeling en inrichting van de ruimte in ons land begint de overheid zich voor het eerst in 1901 met de openbare ruimte bezig te houden. Primair was deze eerste wet bedoeld om verbetering te brengen in de huisvesting van arbeiders die naar de veelal industriële bedrijven in de stedelijke gebieden waren getrokken. Het beleid op het terrein van de ruimtelijke ordening bleef ook achterlopen omdat vaak geen nieuwe bestemming kon worden gegeven aan de aanwezige bebouwing. De noodzakelijke sanering in bepaalde buurten bleef zodoende achterwege. Eerst na de Tweede Wereldoorlog zou de ruimtelijke ordening in ons land meer aanzien en inhoud krijgen. Mede door de instelling van de Rijksdienst en Provinciale diensten voor de planologen, en mede door de aangerichte verwoesting tijdens de oorlog in stedelijke gebieden waardoor de noodzaak ontstond om waar mogelijk vrij gekomen ruimte een nieuwe bestemming te geven. Na de eerste ruimtelijke oriëntatie

(1958) verschenen met betrekking tot de inrichting van ons land in de tweede helft van de vorige eeuw niet minder dan vijf nota's. Opvallend is daarbij dat vrijwel geen aandacht wordt besteed aan hoe het directe leef- en woonmilieu voor de burger vorm en inhoud moet krijgen. Ook de gemeenten die primair verantwoordelijkheid dragen voor het gemeentelijke bestemmingsplan in hoofdlijnen en onderdelen, besteden daar geringe aandacht aan.

Sociaal-wetenschappelijk onderzoek vond 'in de vijftiger jaren maar op bescheiden voet plaats. Toch werden er eind vijftiger jaren al signalen afgegeven om meer aandacht te besteden aan de maatschappelijke inrichting van de vele nieuwe woongebieden.

Het toenmalige ministerie van Maatschappelijk Werk, onder leiding van mevrouw Dr. Marga Klompé publiceerde een nota waarin enkele bekende sociale wetenschappers hun visie gaven over 'De sociale wijkopbouw'. Maar er waren toen ook andere geluiden. Zo organiseerde het Isonovo (Instituut voor Sociaal Onderzoek voor het Nederlandse Volk) onder leiding van wijlen professor Kruyt en Groenman zelfs een nationaal congres over de nieuwe stadswijk. En niemand minder dan Jacques van Doorn, toen directeur van het instituut, had als titel voor zijn toespraak gekozen 'De doodsklok heeft over de wijkgedachte geluid'.

Maar ook nadien zou weinig sociaal onderzoek worden gedaan over noodzakelijke omvang van de voorzieningen in de wijk, typologieën van woonruimte, hoog- en laagbouw, samenstelling van de bevolking naar afkomst, relatie met de andere wijken en de stadskern enzovoort. Ook de nota's over de buitengebieden, het Noorden, Oosten en Zuiden, lieten verstek gaan met betrekking tot de noodzakelijke financiering in woonwijken die bij de grotere steden waren gepland. Wel werd de nodige financiële steun verleend aan zogenaamde overloopgebieden (zoals Purmerend, Hoorn,

Roermond en Alexanderpolder) om de groei van de grote centra te ontlasten. Vervolgens komt men op de gedachte aan de rand van grote steden zogenaamde Vinex-locaties, direct gelegen aan de snelwegen, te gaan ontwikkelen. Een gedachte die in de vierde nota ruimtelijke ordening is uitgewerkt. Maar aangezien deze locaties vaak een betrekkelijk laag woongenot hebben, ontwikkelde zich daarnaast ook een suburbanisatie. Kleinere gemeenten, verspreid liggend in de provincies bieden meer en meer de mogelijkheid van goede woonruimte voor forenzen die werk hebben gevonden in de stedelijke gebieden en een meer aantrekkelijk woonmilieu prefereren. Aldus ontstaat een zeer gevarieerd beeld van andersoortige woningbouw en buurten en wijkvorming. De geschetste ontwikkeling, ruimtelijk en qua woningbouw, maakt het veelal moeilijk bij de uitleg van een buurt en wijk ook de sociale structuur te betrekken. Wie komen er wonen en hoe zullen de sociale verhoudingen zich ontwikkelen. Zal er toch een betere sociale cohesie groeien of zal de apathie en anomie – die volgens professor Ter Hoeven de democratie kunnen bedreigen¹⁾ – toeslaan dan wel zal de gedachte van de filosoof, professor Verbrugge meer post vatten, die stelt dat de mens pas werkelijk vrij kan zijn als lid van een gemeenschap! Over de visie van beide hooggeleerde heren wil ik verder nog enkele zaken aan de orde stellen.

Bedreigde democratie

De moderne democratie zou zijn ontstaan te danken hebben aan de opkomst van een complexe industriële samenleving die wordt gekenmerkt door een toenemende interdependentie van zijn onderdelen. Er groeit een streven in de samenleving naar meer nationale integratie, maar deze tendens heeft een tweeledig karakter want in de partijpolitiek wordt gestreefd naar een solidariteit tussen tradities, terwijl anderszijds wordt gestreefd naar een optimaal functioneren van sociale subsystemen.

Hierdoor, aldus Ter Hoeven, ontstaat een problematische situatie, omdat zich een samenleving ontwikkelt die zowel gericht is op anomie als op apathie. Een scherpe signalering van de schrijver, die toen al de opkomende individualisering in de samenleving kon duiden (in 1965). Een politieke anomie treedt op indien normen en waarden worden aanvaard die geen realistische maatstaven voor het handelen meer zijn. Het resultaat is dat de begeleidende politieke apathie de status van een nieuwe norm krijgt. Maar niemand, aldus Ter Hoeven, die de democratie een goed hart toedraagt kan zich over deze structurele verankering van de politieke apathie zorgeloos heen zetten. Een tweede hooggeleerde die ik heb genoemd is de filosoof Ad Verbrugge die dit voorjaar een publicatie het licht deed zien onder de pakkende titel 'Tijd van onbehagen'. In de Volkskrant van 8 mei jl.¹⁾ kunnen we kennis nemen van een aantal kenmer-

kende uitspraken, die meer dan dertig jaar na die van de vorige auteur op schrift zijn gesteld. Deze auteur stelt, dat sinds de zestiger jaren de westerse cultuur in het teken staat van vrijheid, persoonlijke autonomie en zelfontplooiing. Maar, zegt de schrijver: een mens kan pas werkelijk vrij zijn als lid van een gemeenschap die hem voor chaos behoedt. Want – aldus de auteur – als de mens op zichzelf is teruggeworpen, is het leven onveilig, instabiel of zelfs regelrecht chaotisch.

Verbrugge wijt de crisisverschijnselen die zich nu voordoen in onze samenleving aan cultuurverlies. En wel de teloorgang een gemeenschappelijke cultuur die richting aan het leven geeft. Burgers zullen ook weer moeten accepteren dat hun persoonlijke autonomie wordt ingeperkt door morele tradities en gezag. En in dat licht gezien pleit de auteur voor een herwaardering van de sociale omgeving waar mensen dergelijk

gedrag kan worden bijgebracht: het gezin, de buurt, de sportvereniging of de kleinschalige school.

In dat verband geeft Verbrugge ook zijn oordeel over de zestiger jaren, waarover hiervoor werd gesproken. De gevaren die Ter Hoeven in 1965 heeft gesignaleerd blijken kwalijke gevolgen te hebben gekregen. Door de anomie en apathie welke aldus groeiden, zijn autoriteit en traditionele structuren aangetast en hebben een moreel vacuum doen ontstaan.

Maar in de vele debatten, welke worden gevoerd over de multiculturele samenleving, wordt te weinig gekeken naar ons eigen falen. Zoals nu openlijk wordt erkend dat we de arbeidskrachten van buiten jarenlang in de kou hebben laten staan. De auteur stelt de toenemende schaalvergroting bij de bouw van scholen en woonwijken aan de orde, terwijl de kwaliteit van wonen en onderwijs er onder hebben geleden. Met name in een klein land als Nederland is bijzonder weinig aandacht besteed aan de sociale cohesie die een samenleving nodig heeft.

Benodigheden in Buurt en Wijk zijn onder andere:

- Omvang wijk: drie- tot vijfduizend inwoners;
- Accommodatie voor ongeveer 75 tot 100 personen;
- Jaarbudget voor nader vast te stellen activiteiten, 300 euro per jaar;
- Extra aandacht besteden aan bepaalde groepen; nieuwkomers, niet-Nederlanders, bejaarden, gehandicapten, onvolledige gezinnen;
- Opbouwwerker in dienst van de gemeente, cq semi-gemeentelijke organisatie geven zonodig technische bijstand;
- Twee maal per jaar vindt overleg plaats (gemeenschappelijk) met de verantwoordelijk wethouder;
- Belangrijke mededelingen van particuliere organisatie worden in een twee-maandelijkse wijkkrant opgenomen.

1) Dr. P.J.A ter Hoeven, 'Bedreigde democratie'; *sociologie en samenleving*; Bijleveld Utrecht, 1965, pag. 10-14-16.

2) Peter Giessen; *Niet alleen maar jezelf zijn*; *interview Ad Verbrugge, De Volkskrant, 8 mei 2004*

<

Sociale zelfredzaamheid stimuleren

Geen stroperig proces,

In het project Zelfredzaamheid gaat een koppel van wijkagent en opbouwwerker samen op 'strooptocht' in de wijk. Zij proberen bewoners te stimuleren zelf sociale problemen aan te pakken. Het koppel werkt in een samenwerkingsverband met de woningbouwcoöperatie onder coördinatie van de GGD. Doel is de sociale zelfredzaamheid en daarmee het gevoel van veiligheid van bewoners te vergroten.

Het project Zelfredzaamheid is onderdeel van het grote stedenbeleid van de gemeente Deventer. Het project is opgezet door de Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie (SMVP) en het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) als middel om het gevoel van veiligheid van mensen te vergroten. Aan sociale zelfredzaamheid wordt de volgende uitleg gegeven: het is sociaal maatschappelijk verantwoord handelen waarbij het gezamenlijk handelen centraal moet staan. Uitgangspunt van zelfredzaamheid projecten is de eigen kracht van mensen. Het doel van zelfredzaamheid is dat door het ondersteunen van de eigen kracht, mensen eerder herkennen dat hun leefomgeving beïnvloedbaar en beheersbaar is, waardoor gevoelens van onveiligheid verminderen. De oplossingen die mensen zelf bedenken en in praktijk brengen zijn duurzamer dan door derden (overheid) aangedragen oplossingen, waardoor dit op termijn naar verwachting zal leiden tot vermindering van de feitelijke onveiligheid en het meewerken aan oplossingen geeft voldoening, succes stimuleert in een groeiproces naar meer veiligheid. Deventer kent onge-

veer tien buurten (de aanpakbuurten) waar sprake is van meervoudige problematiek, zoals werkloosheid, criminaliteit, vervuiling, huurachterstand, schoolverzuim, et cetera.

Met het zelfredzaamheidsproject wordt geprobeerd de mensen in deze buurten weer te bereiken.

Samenwerkingsverband

Een koppel van wijkagent en opbouwwerker gaan samen de wijk in op de zogenaamde strooptocht. Zij benaderen bewoners actief en bewoners kunnen hen benaderen. Bewoners worden gestimuleerd in de buurt te participeren en actie te ondernemen daar waar het gaat om probleemsignalering en het zoeken naar mogelijke oplossingen (oplossingsgericht in plaatsing van probleemgericht). Dit koppel van politie en opbouwwerk werkt in een samenwerkingsverband (het basisteam) met de woningbouwcorporaties onder coördinatie van de GGD.

Doel is de sociale zelfredzaamheid van bewoners in zogenaamde aanpakbuurten van Deventer te vergroten. Dit samenwerkingsverband werkt al een aantal jaren in verschillende buurten samen op projectbasis. Zelfredzaam wordt gedefinieerd als het zelf in staat zijn om de leefbaarheid in de buurt te organiseren en sociale problemen aan te pakken. Onmisbaar daarbij zijn de instanties die bewoners ondersteunen en achter de schermen samen werken aan de oplossing van problemen. Bewoners blijven zowel probleemeigenaar als eigenaar van de oplossing, maar het is de verantwoordelijkheid van de samenwerkende instellingen om deze bewoners adequaat te ondersteunen en te zorgen voor een sluitend aanbod op vragen van bewoners. De kracht van het samenwerkingsverband ligt volgens de uitvoerders in de werkwijze. Disciplines die van nature niet gewend zijn samen te werken delen hun expertise, en werken daarbij soms ook over de grenzen van hun eigen organisatie heen. Er wordt daarbij op verschillende niveaus gewerkt - met de bewoners in de buurt, maar ook achter de schermen met de instanties die werken in de wijk.

'strooptocht' in -en rooftocht (Wolters woordenboek)

Het koppel van wijkagent en opbouwwerker gaat ongeveer twee keer per week op verschillende tijden de buurt in. Zij leggen drempelloos contact. Spreken mensen op straat spontaan aan, bellen aan in de portiekflats en bij adressen waar ze door buurtbewoners op attent worden gemaakt.

Na verloop van tijd ontstaat er een soort netwerk van betrokken bewoners in de buurt. De gesprekken kunnen over heel verschillende zaken gaan. Daar waar problemen worden aangegeven of gesignaleerd zal het koppel de bewoner(s) stimuleren om zelf aan een oplossing te gaan werken. Zij zullen ook proberen om bewoners betrokken te laten zijn met hun woonomgeving. Zij werken daarbij nauw samen met de vertegenwoordigers van de woningbouwcorporaties in het basisteam.

In geval van complexe problematiek of vastgelopen hulpverleningsituaties zal de GGD de coördinatie daarvan op zich nemen.

"Tijdens de strooptocht 'roven' wij mensen die via de reguliere kanalen niet worden bereikt. Van de strooptochten maken we een verslag waarin de buit wordt vastgelegd: met welke vraagstukken we worden geconfronteerd, welke signalen er in de buurt zijn, welke interventies we plegen, eventuele doorverwijzingen en wat de 'strooptocht' bemoeilijkt of belemmert. Een keer per veertien dagen komen we als basisteam bij elkaar om de 'zaken' door te spreken, te evalueren en afspraken te maken."

Een stuurgroep van de gemeente dient onder andere als klankbord en bewaakt de voortgang. De projectcoördinator is namens het basisteam afgevaardigde in de stuurgroep."

maar strooptochten door de buurt!

Pilot

In de eerste pilot lag de nadruk op het ontwikkelen van de methodiek. Er is toen al veel ervaring opgedaan aan de hand van vraagstukken die zich aandienen:

- * Wat betekent het om als wijkagent met een opbouwwerker samen de straat op te gaan?
- * Waar liggen de grenzen van het delen van informatie die je hebt vanuit je eigen werkorganisatie?
- * Ben je als wijkagent degene die alleen let op handhaving en deel je wel of niet tijdens de strooptocht bekeuringen uit?
- * Draag je wel of niet een uniform of pet?
- * Als opbouwwerker werk je met/voor groepen mensen, nu word je geconfronteerd met individuele problematiek. Hoe ga je daarmee om?
- * Hoe ga je als bewonersconsulent van de woningbouwcorporatie om met dat wat je ziet en hoort als je bij huurders binnen bent vanwege bijvoorbeeld een lekkende kraan?
- * Hoe leg je de contacten in de buurt?
- * Hoe ga je om met privacygevoelige informatie?

Het getelde en het vertelde verhaal

Probleem bij dit soort kleinschalige projecten op buurtniveau is dat er weinig cijfermateriaal bekend is. Meten is weten wordt vaak gehoord. Bovendien wil men weten wat men heeft gedaan met de subsidie. Het is moeilijk aan te tonen dat er door het project minder onrust in de wijk is, dat de criminaliteit afgenomen is, dat mensen zich veel veiliger voelen of dat er minder bewoners tussen wal en schip vallen. De afdeling onderzoek en statistiek van de gemeente richt zich op wijken en niet op buurten en onze GGD werkt, wat betreft het verzamelen van (gezondheids)gegevens, niet buurtgericht. (Uiteraard zijn wel een aantal gegevens van de buurt bekend, zoals leefstijdsopbouw, inkomen, scholingsniveau et cetera.) De projecten zijn tot op heden beoordeeld en geëvalueerd op het verhaal wat erover wordt verteld. De verhalen samen geven

een beeld. De verhalen komen van verschillende kanten. Van de bewoners, van het basisteam en van andere werkers in de wijk. Ondertussen wordt gezocht naar mogelijkheden om de winst van zelfredzaamheid projecten enigszins meetbaar te maken. Ter ondersteuning van de strooptochten heeft het basisteam in de buurt twee bijeenkomsten gehouden met respectievelijk de bewoners en de werkers in de wijk. Het doel daarvan was om door middel van een trendanalyse van de buurt zicht te krijgen op verleden, heden en toekomst van de wijk.

Daarvoor werd van de deelnemers gevraagd om in hun herinnering te duiken en per jaar (vanaf 1990) belangrijke feiten te noemen die volgens hen van invloed zijn geweest op de ontwikkeling van de buurt. De uitkomsten van deze bijeenkomsten zijn tevens gebruikt als input voor de methodiek- en beleidsontwikkeling.

Op beide bijeenkomsten werd de zorg uitgesproken over de contacten in de buurt, zowel tussen bewoners onderling als tussen bewoners en instellingen. Kennen en gekend worden is van groot belang. Het koppel van wijkagent en opbouwwerker speelt daarin nu weer een grote rol. Volgens de bewoners is ook het afnemen van het voorzieningen niveau van de buurt van grote invloed geweest. Doordat er geen school meer is, geen bibliotheek, geen winkels is het aantal natuurlijke ontmoetingsplekken afgenomen. En daarmee de mogelijkheden tot vanzelfsprekende contacten.

Van groenwerker tot maatschappelijk werker, en van wijkagent tot kleuterjuf:

Buurtbijeenkomst met werkers in de wijk: 15 verschillende organisaties en 21 verschillende dienstverleningen. Opvallend was dat werkers in de wijk door de bijeenkomst soms, ondanks vele jaren werken in de buurt, door de informatie van anderen een andere kijk hebben gekregen op de wijk. Veelal werkt men individueel met individuele bewoners.

Men staat daarbij vaak machteloos tegenover overstijgende problematiek die men signaleert. Deze buurtwerkconferentie deed de deelnemers beseffen dat het kennen en gekend worden van groot belang is, ook voor de individuele werker, en dat door het versterken van de dwarsverbanden tussen organisaties en instellingen een gezamenlijke bijdrage geleverd kan worden aan onder andere het gemeentelijk beleid voor 'aanpakbuurten'. Een andere uitkomst was de constatering dat maatschappelijk kwetsbare groepen binnen de stad steeds moeten opschuiven door stadsvernieuwing/renovatietrajecten. De daarbij behorende transformatieplannen zouden aandacht moeten hebben voor deze kwetsbare groepen, zodat eigen cultuur en identiteit behouden kan blijven. Hiervoor kan het inzetten van Zelfredzaamheid projecten in herstructureringswijken een middel zijn.

Voor het basisteam van het project zelfredzaamheid hebben de buurtbijeenkomsten bijgedragen aan de gevoelde noodzaak het eigen project niet los te zien van het totale beleid, andere projecten en de investeringen die door heel verschillende partijen op verschillende fronten in een buurt worden gedaan.

Het verhaal van de wijkagent: "De politie heeft een stap teruggedaan en houdt zich bezig met de eigen kerntaken. De prestatiecontracten staan haaks op het sociale aspect. De wijkagent heeft veel informatie en beschikt over een aanzienlijke invloed om via die informatie succesvol aan preventie te doen. De wijkagent spreekt de juiste mensen aan en voorkomt daarmee ook dat er 'over-inzet' wordt gepleegd. In het geval van een dreigende versterking van de openbare orde bijvoorbeeld kan de wijkagent heel precies bepalen wat eraan de hand is en passende maatregelen nemen. Zonder de informatie waar de wijkagent over beschikt, wordt zo'n situatie wellicht verkeerd ingeschat.

Strooptocht opdracht tijdens buurtbijeenkomst met de werkers

U gaat nu ook als koppel de buurt in, liefst met iemand die u niet zo goed kent. U krijgt daarvoor ongeveer één uur de tijd. Wij vragen daarbij van u het volgende:

- * Verspreid u zoveel mogelijk over de buurt, zodat er geen concentratie van koppels ontstaat.
- * Beschrijf kort wat u, al rond lopend en kijkend, waarneemt in/aan de buurt.
- * Ga een gesprek aan met een of meerdere bewoners en vraag ze het volgende:
 - Wat is de reden om hier te willen wonen?
 - Wat is het leukste/fijnste et cetera aan de buurt?
 - Wat is het grootste probleem in de buurt?

Uit de terugkoppeling na afloop kwam als belangrijkste naar voren:

- * De buurt oogt rustig en vriendelijk, maar achter de voordeuren hoor je de echte en soms schrijnende verhalen.
- * Het is wel een echte buurt, hoewel dat voor de buitenwereld niet zo oogt.
- * Uit de gesprekken met de bewoners bleek dat men er over het algemeen graag woont, maar dat de buurt achteruit gaat door onder andere de komst van studenten.

Het koppel van wijkagent en opbouwwerker geeft de wijkagent een toegevoegde waarde omdat hij merkt dat zijn aanwezigheid niet (meer) als belemmering wordt ervaren door bewoners. Er is vertrouwen en dat is een goede basis voor communicatie."

Het verhaal van de woningbouwcorporatie: "Mensen in de wijk voelen zich agetrokken door een luisterend oor. Door het stimuleren van sociale contacten in de wijk ervaren mensen dat er wel iemand is die zich om hen bekommert. Er is aandacht voor hun woon- en leefomgeving. Zeker in een wijk als deze die voor een herontwikkeling staat is er gauw onrust. Zittende huurders zijn onzeker doordat ze niet weten of en hoe ze kunnen blijven wonen, en nieuwe huurders blijven vaak tijdelijk. Zij integreren niet echt meer en hebben niet zoveel aandacht voor hun omgeving." (Hannie Hettema - huismeester van Hanzewonen)

Het verhaal van de GGD:

"De coördinatie wordt gedaan door een sociaal verpleegkundige. Deze zorgt voor de verslaglegging van het basisteam, de dosiervorming en het beheer daarvan bij de GGD. In geval van complexe problematiek (multiprobleem gevallen, vastgelopen hulpverleningssituaties, projectoverstijgende buurtproblematiek) neemt de GGD de coördinatie op zich. Niet in alle gevallen is immers het stimuleren van zelfredzaamheid voldoende. De coördinerende rol past de GGD goed. Wij hebben kennis van het hulpverleningsveld en zijn een onafhankelijke schakel in het proces. Ook de weg naar de gemeente of politie is ons niet vreemd. Daarnaast krijgen we door deelname aan dit project ook zicht op de kracht van buurtgericht werken. De korte lijnen - het kennen en gekend worden -, zijn daarin cruciaal. Het is bijzonder om te merken dat naarmate het project vordert en er door alle partijen meer ervaring wordt opgedaan met deze manier van werken de bereidheid tot samenwerken tussen verschillende instanties gegroeid is. Zo wordt er soms in individuele gevallen als vanzelfsprekend samengewerkt tussen de woningbouwcorporatie en de RIAGG. De kern zit voor ons in het feit dat het welzijn van de bewoner centraal staat. De koppeling tussen gezondheid, wonen, veiligheid en welzijn in al zijn facetten wordt met dit project zichtbaar. Deze koppeling ontstaat in het domein tussen de grenzen van de samenwerkende organisaties. Doordat de werkers over die grenzen heen werken vindt men elkaar, waardoor de bewoner kan participeren en waar nodig sneller en effectiever geholpen kan worden. (Marjan de Haas - coördinator Basisteam.)

Het verhaal van de betrokkenen samen met Reint Meier (LCO), de coach van het project: "Bij grote instellingen zoals Politie, GGD, woningstichtingen en dergelijke groeit meer aandacht voor het kleinschalige, omdat men ontdekt dat er op dat niveau met meer resultaat kan worden geïnterveneerd. In die zin is het project Zelfredzaamheid een tegendraadse beweging. Gegeven de door de grote instellingen gebruikte kengetallen en andere grofmazige modellen om verantwoording af te leggen, is het toch geen probleem om inzichtelijk te maken wat het project oplevert. Het is best mogelijk om de geïnvesteerde tijd en middelen te verantwoorden middels een goede en veelvuldige communicatie. Ook de netwerkvorming rond een dergelijk pro-

ject helpt om het succes op diverse plekken te communiceren.

De gemeente Deventer is enthousiast en wil het project ook in andere wijken inzetten."

Literatuur:

- Veilig in de wijk - sociale zelfredzaamheid in de praktijk. Nelleke Toenders, Reint Meijer e.a. Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie - Dordrecht 1999. ISBN 90-72652-16-9 - Privacy en veiligheid in balans - een empirisch onderzoek naar de uitwisseling van persoonsgegevens tussen lokale partners in veiligheid / Petra Bulk - Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie - Dordrecht 2002. ISBN 90-72652-21-5.
- Zelfredzaamheid voor mensen en buurten - methodiekbeschrijving voor zelfredzaamheid van bewoners van de buurt Hoornwerk te Deventer/B&A Groep Beleidsonderzoek & -Advies bv - Den Haag 2002
- Zelfredzaamheid Deventer - eindrapport Ipsa Facto - Bureau voor sociaal beleidsonderzoek, Houten 2003.
- Sociaal isolement - een studie over sociale contacten en sociaal isolement in Nederland/Roelof Hortulanus, Anja Machiels, Lidwien Meeuwesen - Elsevier Overheid - Den Haag 2003. ISBN 90-5901-846-X.

Voor nadere informatie over het project: GGD Regio Stedendriehoek - Marjan de Haas - beleidsmedewerker/coördinator OGGZ. Postbus 90 - 7400 AB Deventer. Tel: 0570-664689 e-mail: haasdm@ggdstedendriehoek.nl
Gemeente Deventer - Peter van Dalen - beleidsambtenaar - sector Welzijn Cultuur en Onderwijs - Postbus 5000, 7400 GC Deventer. Tel: 0570-694229.

De auteur is beleidsmedewerker/coördinator OGGZ GGD Regio Stedendriehoek

<

Wijkontwikkeling op eigen kracht

Hét boek over de ABCD aanpak

Eindelijk is het er dan: hét boek over de ABCD aanpak. Leesbaar, duidelijk en vooral van groot praktisch nut voor bewoners en allen die hen willen steunen. Steunen in de vorm van loslaten, mogelijkheden geven en trots zijn op de initiatieven die bewoners ontwikkelen om hun wijken leefbaarder en krachtiger te maken.

Wijkontwikkeling op eigen kracht is een bewerkte vertaling van Building Communities From The Inside Out. De auteurs John Kretzman en John McKnight deden jarenlang onderzoek in de aandachtswijken in de grote steden van de Verenigde Staten.

Henri Moore herkent het enthousiasme waarmee de vrouwen uit Helmond ABCD omarmen: 'Carolien Hurkmans vertelde dat ze briefjes schreef met ideeën vlak voordat ze naar bed ging en dat deed ik toen ook. Rond middernacht zat ik te denken over wat ik de volgende dag weer ging doen. Het bracht de opwindende terug die ik toen voelde, de inspiratie, het werken met de gemeenschap. Het gevoel is moeilijk te beschrijven. Het is alsof je op een achtbaan zit vlakbij het hoogste punt, net voordat je naar beneden gaat. Je realiseert je dat ze een lange weg te gaan hebben, over een hobbelige weg, met hoogte- en dieptepunten. Het geeft een gevoel van tevredenheid, waardering om een groep mensen te zien die het idee van ABCD snappen, op weg gaan en zich niet laten tegenhouden.'

Ze onderzochten met name de succesvolle voorbeelden van wijkontwikkeling en wijkvernieuwing die op initiatief van bewoners tot stand kwamen. Op grond daarvan ontwikkelden ze een strategie voor de wijk aanpak die in dit praktisch handboek in klare taal uiteengezet wordt. Het boek kan vooral gebruikt worden voor het in kaart brengen en mobiliseren van alle mid-

delen (assets) waarover een wijk kan beschikken in termen van menselijk kapitaal, instellingen, lokale overheid, bedrijven, ruimte en andere middelen. Bewoners staan daarbij centraal, als initiatiefnemers, uitvoerders en bindende factor tussen de vele samenwerkingsrelaties die in wijken bestaan. Aan de orde komt ook hoe 'externen' vanuit overheid, instellingen en bedrijfsleven aan dergelijke initiatieven kunnen bijdragen. Het oorspronkelijke boek is vertaald en bewerkt door het LSA in samenwerking met Fontys Hogeschool Sociaal Werk Eindhoven. In het boek is een aantal voorbeelden opgenomen uit Nederlandse steden waar met Asset Based Community Development (ABCD) is gewerkt. Ook in Nederland leidt deze aanpak tot verrassende, vernieuwende en inspirerende resultaten. John McKnight en Henri Moore zijn onder de indruk van alles wat ze in Nederland hebben gezien.

Bewoners zullen in hun eigen kracht en in hun wijk moeten geloven om te komen tot leefbare en krachtige wijken die ook in de toekomst levensvatbaar zijn. Er is simpelweg geen andere weg naar succes dan deze.

John McKnight: 'Mensen zijn heel inventief en doen veel dingen die je mensen in de USA niet ziet doen. Ik leer veel, door deze variëteit aan initiatieven te bekijken. In Helmond heb je een man die zeven bureaus leert hoe je glas in lood moet maken. Dat is een talentvolle man die zijn talent deelt met zijn bureaus. Dat versterkt de band tussen de wijkbewoners en verhoogt de artistieke activiteiten in de wijk. Ik zal deze ideeën mee terugnemen naar de Verenigde Staten. Wat bewoners hier doen en waarover in de Verenigde Staten wellicht nog nooit is nagedacht. Als mensen het een goed idee vinden, dan kunnen ze dat gaan doen.'

v.l.n.r.: Carolien Hurkmans, Henri Moore, John McKnight en Miep Somers

Foto: Hans Heabrich

Het boek is te bestellen voor €29,95 excl. verzendkosten
LSA
Prinsegracht 51
2512 EX Den Haag
Tel. 070 - 380 44 31
of kijk op www.lsabewoners.nl

stimio

De schakel in uw communicatieketen

Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Een adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs. Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de Fiom, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politiemuseum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?

Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure
of voor het maken van een afspraak.

stimio

COMMUNICATIE PROJECTEN BV

communicatie- & beleidsadviesing
informatievoorziening & monitoring
tekstschrijven & journalistieke producties
management conferenties & symposia
audio-visuele producties
vormgeving & dtp
drukwerk

HSA001000187
202
Tijdschriften MO

Den Bommel 2
4194 TZ Meteren
Tel 0345 - 569844
Fax 0345 - 569825
e-mail stimio@wxs.nl